

RESEPTIO ??????????????????????

- reseptio on vastaanottamisprosessi
- se on kirkollisen ja teologisen tiedonkalun yksi väline
- ruohonjuuritason etsimistä
- palauteen saamista ja antamista
- vastaanottamista
- virallista tai epävirallista hyväksyntää
- teologisten tekijöiden ja dialogien vaikutusta
- siinä on eri tasoja, kirkollinen, seurakunnallinen, yksilöllinen
- vaikuttavia tekijöitä ovat myös ei-teologiset tekijät
- prosessi voi johtaa tulokseen, vuorovaikutukseen
- prosessi voi johtaa kaiken loppumiseen
- kysymys on läkkeestä, joka etsii muotoaan
- Reseptio on myös Kirkon ulkoasiain osaston teologisten asiaain toimiston ja ekumenikan arkiston yhteisiä kysymyksiä ja tiedotusta
- tämä lehti haluaa löytää kohderyhmäkseen teologisista kysymyksistä kiinnostuneet henkilöt, jotka haluvat tietää enemmän, mitä kirkollisella ja ekumeenisella saralla keskustellaan...

TILAUSLOMAKE:

HALUAN, ETTÄ MINULLE POSTITETAAN RESEPTIÖ-TIEDOTUSLEHTI:

NIMI _____

OSOITE _____

POSTITETAAN OSOITTEELLA: RESEPTIO/KIRKKOHALLITUksen
ULKOASIAIN OSASTO, PL 185, 00161 Helsinki

Hyvä opiskelijatilaaja! Mikäli osoitteesi vaihtuu tai haluat lopettaa Reseption tilauksen, pyydämme sinua ystävällisesti ilmoittamaan: toimistosihteeri Hilkka Ranki, Systemaattisen teorian laitos, Aleksanterinkatu 7 PL 33, 00014 Helsingin yliopisto, p. 09-191 23030

RESEPTIÖ

Kirkkohallituksen ulkoasiain osaston teologisten asiaain tiedotuslehti 2/2002.

Toimitettu yhteistyössä Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan ekumenikan arkiston kanssa

VENÄLÄISNEUVOTTELUJEN TEEMANUMERO

- SUOMEN EV-LUT. KIRKON JA VENÄJÄN ORTODOKSISEN KIRKON TELOGISET NEUVOTTELUT
- EKUMEENISIA KOULUTUSMAHDOLLISUUKSIA

Suomen ev.-lut. kirkon ja Venäjän ortodoksisen kirkon
(VOK) teologiset neuvottelut

1. SUOMEN EVANKELIJS-LUTERILAISEN KIRKON JA VENÄJÄN ORTO-
DOKSISEN KIRKON (VOK) TEOLOGISET NEUVOTTELUT

Tiedonanto Suomen ev.-lut. kirkon ja VOK:n edustajien kahdenneksitoista teologesta oppikeskustelusta	3		
Juha Pihkala: Venäläisneuvottelujen arvointoja opilliselle tematikan näkökulmasta 1970-1999	8		
Gunnar af Hallström: Dogmatistien teemojen arviointia	23		
Hans-Olof Kvist: Kirkkojen rauhantyo rakkauden Jumalan luomakuntaa koskevan suunnitelman toteutuksesta (toisiksi valittujen temojen arviointia)	29		
Iiris Askola: Kommenttipuheenvuoro. Sosiaaliteettisten teemojen arviointien ekumeneen liitteen näkökulmasta	47		
Riabyh Ju. A.: Moskovan Patriarkaatin ulkomaisuusideiden osaston asiamiehiä: Suomen evankelius-luterilaisen kirkon ja Venäjän ortodoksisen kirkon XII teologiset neuvottelut (28.09.-5.10.2002) "Simappi"-neuvottelujen yhteiskunnallis-politiistien tulosten vertailu Kirkon ajankohdistaan paamallarien kanssa muuttuvassa yhteiskunnassa	51		
2. EKUMEENISIA KOULUTUSMAHDOLLISUUKSIA	61		
Haettavana olevat stipendit			
99999999999999999999Reseptio+tilauslomake			
RESEPTIO Kirkkon ulkoniian osasto, teologiset asiat osoite: PL 185, 000161 Helsinki, p. 09-1802 287, fax 09-1802 230 yhteyshetki: Helsingin yliopisto, p. 09-191 23025, 191 23033 toimitus: TT Matti Repo, dos. Matti Koistiranta (tuimitussihteeri), dos. Antti Raumio, TM Antti Saarela, taito Seija Nieminen			
3			

TIEDONANTO
Hans-Olof Kvist: Kirkkojen rauhantyo rakkauden Jumalan luomakuntaa koskevan suunnitelman toteutuksesta (toisiksi valittujen temojen arviointia)

Suomen evankelius-luterilaisen kirkon ja Venäjän ortodoksisen kirkon kahdenneksitoista teologista oppikeskustelusta. Sykskuun 28. – lokakuun 5. päivinä 2002 pidettiin Danilovskij'n luostarisissa Moskovassa kahdestoista teologinen neuvottelukokous Suomen evankelius-luterilaisen kirkon ja Venäjän ortodoksisen kirkon valtuuskuntien kesken.

Neuvottelujen aiheena oli vuonna 1970 alkanneiden keskustelujen arvionti ja niiden jatkosuunnittelu.

Venäjän ortodoksisen kirkon valtuuskuntaan kuuluivat Pietarin ja Laatokan metropoliitta VLADIMIR (valtuuskunnan johtaja); Moskovan Patriarkaatin edustaja kansainvälisissä Euroopan yhteisöissä, Podolskin piispa HILARION; Pietarin hengellisen akatemian dosentti, arkkipiispanne JANNUARIU (Ilyev); Moskovan patriarkaatin ulkomaanasiain osaston puheenjohtajan sijainen, rovasti Vsevolod CHAPLIN; Moskovan hengellisen akatemian professori A.I. OSIPOV; Moskovan patriarkaatin ulkomaanasiain osaston työntekijä Je. S. SPERANSKAJA ja Moskovan patriarkaatin ulkomaanasiain osaston työntekijä Ju. A. RYABYH.

Suomen evankelius-luterilaisen kirkon valtuuskuntaan kuuluivat Turun ja Suomen arkkipiispa, Jukka PAARMIA (valtuuskunnan johtaja); Mikkeliin hippa-

Venäjän ortodoksisen kirkon kutsumuna tarkkailijoina kokoukseen osallistuvat Inkerin evankelis-luterilaisen kirkon edustajana piispa Aarre KUTUKAUPPI, Suomen ortodoksisen kirkon edustajana Helsingin ortodoksisen seurakunnan kirkkoherra Veikko PURMONEN ja Viron evankelis-luterilaisen kirkon edustajana Tartin yliopiston teologisen tiedekunnan professori Alar LAATS.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon valtuuskunnan neuvonantajina olivat Kirkkokunnallituksen ulkoasiain osaston johtaja, kirkkoneuvos Risto CANTELL, kirkon tukimuskeskuksen johtaja, teologian tohtori Kaimmo KÄÄRIMAINEN, ulkoasiain osaston teologisten asiaain sähteri, teologian tohtori Matti REPO, arkkipiispaan sihteeri, rovasti Heikki JÄÄKELAINEN sekä arkkipiispaan kanslia-sähteri, pastori Timo ROSQVIST.

Tulkkeina neuvoittelissa toimivat Helena Pavinskij, Marina Latschinoff ja Tarja Lepoðaho. Siltteeniöstössä työskenteli kirjeenvaihtaja-silteeri Minna Välimäki.

Neuvottelut pidettiin Moskovan patriarkaatin ulkomääräin osastoon tiloissa. Avajaispuheessaan metropolita Vladimiri sanoi, että neuvoittelujen tarkoituksesta on arvioida tähän astisista, vuonna 1970 alkaneista kahdeenvälisistä teologisia oppikeskusteluija. "Neuvostoliiton hajotua saimme sellaisen uskomonympäuden, jota Venäjällä ei aikaisemmin ole ollut. Valitettavasti muutamien läntisten kirkkojen ja lähkoijen edustajat käyttivät hyväseen vapauttamme. Kirkkojen maailmanneuvoston kolmannen yleiskokous (1961) päätti kirkon suolamattia he alkoivat harjoittaa proselytismiä maassamme."

Metropoliitti Vladimir pani erityisesti merkille Venäjän ortodoksisen kirkon ja Suomen evankelis-luterilaisen kirkon välille muodostuneet hyvät suhteet.

"Monivuotisten keskustelujenne aikana olemme voineet paremmin tutustua naapurieni kirkolliseen elämään, teologiasaan ja hyvin kristillisin ominaisuuksin sekä lujaan kirkkojenne välisiä kontakteja. Olemme lujasti päätteneet saliytaa hyvät naapurisuhteet, yhteisymärryksen ja pyrkimyksen koko kristikunnan yksyneen muijaisen Vapauttamme lupausta: Tullee olemaan yksi lauma ja yksi paininen (Joh. 10:16)."

Arkkipiispa Paarma arvioi vastauspuheessaan yli 30 vuotta käytyjä keskusteluja oman kirkkonsa kannalta näin: "Oppikeskustelut ovat vaikuttaneet siis: hen, että kummarkin kirkon oppi ja elämä on tulut laajennettakin niissä tunne-tuksi. Neuvoittelujen edeltäneissä seminaareihin on Suomessa osallistunut useita kymmeniä teologeja. Seurakuntavirralut ja seurakunnan kanssa vietetyt ju-malanpalvelukset ovat tuoneet neuvoittelut kokouspaikkakunnilla elläväksi todellisuudeksi.

Kirkollaanme on ollut stipendiaatiohjelma, jonka puitteissa opiskelejoita Venäjän ortodoksisesta kirkosta on opiskelut Helsingissä ja Turussa ja suomalaisia teologeja Pietarin hengellisessä akatemiassa. Vuonna 2001 allekirjoitettiin ensimmäiset ystävyysseurakuntasopimukset Venäjän ortodoksisen kirkon ja Suomen evankelis-luterilaisen kirkon seurakuntien kesken.

Neuvotteluilla on ollut oma vaikutusensa myös Leningradin alueella elpyneeseen luterilaiseen ja suomenkieliseen seurakuntaelämään ja Inkerin evankelis-luterilaisen kirkon syntyyn.

Neuvottelut ovat tuottaneet ainestoa myös muihin teologisiin keskusteluihin. Keskusteluista ovat hyötyneet mm. Lu-terilaisen maailmanliiton ja Kirkkojen maailmanneuvoston ohjelmat. Neuvoittelueisos on julkaistu myös englan-diksi. Neuvoittelut ovat antaneet virik-keitä luterilaisen kirkon niin ortodoksi-sen kirkon kuin vapaakirkkojenkin kans-sa Suomessa käymän neuvoitteluihin.

Suomalaisen ja kansainvälisen teolo-giseen Luther-turkinukseen neuvoittelut ovat heiäjästuneet niissä uudelleen löy-detyin "In ipsa fide Christus adest" - nä-kökulman vuoksi, joka tarkoittaa Kris-tuksen todellista läsnäoloa uskossa.

Viimeisinmält suomalais-venäläiset neu-vottelut ovat tarjonneet suomalaisille mahlolisuiden lähettilä turusta Venä-jän ortodoksisen kirkon kehitykseen nopeiden yhteiskunnallisten muutosten vuosina."

Neuvotteluihin osallistuneet tarkkailijat esittivät avajaissässä kirkkojen terveh-dykset.

Lauantaina 28.9. neuvoittelujen osanot-tajat tutustuivat Kristiust Vapahtajan kirk-koon. Perjantaina 4.10. vierailtiin pyhäin Kolminaisuuden pyhittäjä Sergei Pos-a-doncjhaisen luostarisässä Sofrinoon (Venäjän kirkkoliisten esineiden valmistro-laitos). Lauantaina 5.10. ohjelmaan si-salysti vierailu Martta-Marian luostaris-leriaan.

Neuvotelun aikana pidettiin seuraavat esitelmät:

1. Podolskin piispa Hilarion "Venäjän ortodoksinen kirkko ja kristityjen väiset suhteet 1990-luvun ja 2000-luvun vaihteessa"
2. Mikkelin piispa Voitto Huotari "Suomen evankelis-luterilaisen kir-kon ekumeeniset suhteet 1998 – 2002"
3. Turun ja Suomen arkkipiispa Juk-ka Paarma "Kirkko suomalaisessa yhteiskunnassa"

Patriarkka Aleksi II otti neuvoittelujen osanottajat vastaan Danilovskij'n luos-tarissa tiistaina 1.10. Moskovan patriar-kaatin ulkomääräin osaston johtaja, Smolenskin ja Kaliningradin metropoli-tiittia Kirill tarjosi määräntaina 30.9. lou-naan neuvoittelujen osanottajien kunni-aksi. Kesäkuun 2.10. neuvoittelujen osanottajat tapasivat Venäjän fede-raati-on ministeri V. Ju. Zorinin.

Samana päivänä Suomen Venäjällä ole-va suurlähettiläs René Nyberg järjesti vastaanoton neuvoittelujen osanottajien kunniaaksi. Suomen suurlähetystössä. Lauantaina 5.10. hän tarjosi illallis-en valtuuskuntien pääheinjohtajille.

• • •

Lauantaina 28.9. neuvoittelujen osanot-tajat tutustuivat Kristiust Vapahtajan kirk-koon. Perjantaina 4.10. vierailtiin pyhäin Kolminaisuuden pyhittäjä Sergei Pos-a-doncjhaisen luostarisässä Sofrinoon (Venäjän kirkkoliisten esineiden valmistro-laitos). Lauantaina 5.10. ohjelmaan si-salysti vierailu Martta-Marian luostaris-leriaan.

• • •

Neuvotelun aikana pidettiin seuraavat esitelmät:

1. Podolskin piispa Hilarion "Venäjän ortodoksinen kirkko ja kristityjen väiset suhteet 1990-luvun ja 2000-luvun vaihteessa"
2. Mikkelin piispa Voitto Huotari "Suomen evankelis-luterilaisen kir-kon ekumeeniset suhteet 1998 – 2002"
3. Turun ja Suomen arkkipiispa Juk-ka Paarma "Kirkko suomalaisessa yhteiskunnassa"

4. rovasti Vsevolod Chaplin "Olla omi itsensä mauttuvassa maailmassa: Venäjän ortodoksisen kirkon suhteet yhteiskuntaan ja valtoon"
 5. professori A.I. Osipov "Oppikustelijoiden tulosten arviointia teologisen tematiikan näkökulmasta"
 6. Tampereen piispa Juha Pihkala "Venäläisneuvottelijen arviointia opilaisen tematiikan näkökulmasta 1970 – 1998"
 7. Joensuun yliopiston professori Gunnar af Hällström "Dogmaattisten teemojen arviointia"
 8. arkkipiispanläätiija Januarij "Rukouksen perinto Venäjän ortodoksissa"
 9. Moskovan patriarkaatin ulkoasiain osaston työntekijä Ju. A. Rjabyh "Oppikeskuselijoiden tulokset yhteiskunnallis-politiittisen tematikan näkökulmasta verrattuna kirkon nykyisiin tehtäviin mauttuvassa yhteiskunnassa"
 10. Åbo Akademian professori Hans-Olof Kvist "Kirkkojen rauhantyö rakkauden Jumalan huomakumaa koskevan suunnittelun toteutuksesta"
 11. pastori Irja Askola "Kommentitippeenvuoro: Sosiaaleettisen teemojen arviointi ekurneenisen liikkeen näkökulmasta"
 12. rovasti Vsevolod Chaplin "Oppikustelijoiden tulovesiustus"
 13. piispa Vortio Huotari "Oppikeskuselijoiden tulovesiustus"
- ***

telijien aiheiden priorisoimista. Valtuuskunnat kiinnittivät erityistä huomiota viimeisten vuosien aikana kaikkien Kirkkojen elämässä tapahtuneisiin muutoksiin. Nämä koskivat teologiaa, yhteiskunnallista ajattelua, kirkkojenvaltaista toimintaa sekä kirkon ja valtion, kirkon ja yhteiskunnan suhteita. Todettim, että keskeisiä ovat seuraavat kysymykset: uskon ja opin lähteet, opetus rukousesta, sosiaalietiikan sisältö ja oppikeskuksien tulosten vastaanotto.

Valtuuskuntien jäsenet antoivat tunnustusta sekä dialogin alkuunpanijoille, niiden johtajille ja aktiivisille osanottajille.

Valtuuskunnat arvioivat yhdessä käytävien keskustelujen merkitystä ja tulevia haasteita seuraavasti:

Ornan identiteettiin vahva tiedostaminen on auttanut meitä lähestymään toisiaan. Tullessamme tuntemaan toisen osapuolen hengellisen kultuurin rikkautta valivistuumme samalla oman traditiomme ymmärtämisenessä.

Mennet vuosikymmenet ovat tuoneet paljon uutta elämäämme. Itä-Euroopassa romahdavat kyllä valtiollisen ateisminkahleet, mutta samalla kirkot kohtasivat uusia vaikeuksia. Uskonnontorpaus antoi jolliekin kristillisille ryhmille matallisuuden yritystä voimista sellaisista osoittajien ajan näissä maissa olleita pakkalista kirkkoja ja niiden antamaa rodistusta. Tämä vakeutti tuntuvasti kristityjen välistä suhteita. Maailtumisen ja hengellinen nihilismi on edelleen vaikava haaste kristitylle. Olemme vakuuttuneita, että 21. vuosisadalla, kun Euroopan ja maailman maista ja kansoista tulee yhä riippuvaisempia toisistaan,

Neuvottelujen osanottajat arvioivat Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja Venäjän ortodoksisen kirkon välillä yli 30 vuotta käydyн dialogin kulkua ja tuloksiä. Samoin keskusteltiin dialogin kehittämisiin suunnitelmiista ja tulevien neuvottelujen osanottajien osalta.

meidän on pyrittävä ratkaisemaan edes-sämme olevat ongelmat yhdessä, käyt-tuen hyväksi myös diologista saatua ko-kenusta. Syvien teologisten kysymy-ten yhteenä käsittely, raakaan voiman nojaavan politiikan vastustaminen, kans-aksemppäminen, toinen toisenne ymmärtä-minen – kaikki tämä, mitä olemme teh-neet yli 30 vuotta – antaa meille tueka-malla tulevaisuuteen.

Alkanut vuosisata ei tule olemaan help-po eikä pilvetön. Jotta voisimme täysin varustautuneina kohdata sen haasteet, meidän pitää olla jurruneita omien tra-ditionime, osata avata ne nykyajan ihmuisille, syvästi analysoida nykyisen yhteiskunnan ongelmia, todistaa oma-sa uskostamme ja omista arvoistaamme vallankäytäjille ja kaikille ihmislle.

Ymmärtämien tähän me haluamme viitoi-ttaa lähitulevaisuuden dialogia varten päätemat. Ennen kaikkea meidän on yhdessä tutkittava kristillisen antropologian aluetta. Siiben tulee sisällyttää ortodoksinen ja luterilainen nikökanta ihmisen vapaasta talosta ja sen yhteydestä pelastustalouteen (oikonomiaan). Jotta paremminkin ymmärtäisimme omia uskonnollisia-kulttuurisia traditioitaanme, on välttämätöntä yhdessä tankastella kysymystä Pyhäästa Raamatusta, tradi-osta ja kirkollisesta perinnöstä uskon aukiontoteutteina sekä niiden vaikutusta kirkkojemme jäsenten uskoon ja elä-mään.

Neuvotteluissa pitää myös laajasti käs-itellä sosiaalietiikan aluetta, sen yhteyttä uskoomme ja elämäämme. Usko ei voi olla vaikuttamatta ihmisen tekoihin, siis myös yhteiskuntaan. Tässä yhteydessä pitää mielttiä sitä, miten kristillinen tie-toitus tulee heijastamaan kirkkojemme yhteiskunnalliseen toimintaan. Eriyis-huomiota tulee kiinnittää siihen, millai-set maailmankansomukselliset ja mora-

liset arvoet oljaavat yhdenityvää Euroop-paa. Meidän pitää jatkaa teologista työs-keitelyä rauhan kysymyksen kanssa nykyikäisessä dynaamisesti muuttuvas-sa kontekstissa poliittisista intresseistä riippumatta, kuten neuvottelujen aikai-sempitakin aikoina. Samoin perheen ja bioetikan kysymykset sekä ihmisen oiv-keukseen ja velvollisuuksiensuuhde ovat tärkeitä alhelta.

Koimme hengellistä iloa läsnäolosta toistemme jumalapalvelukissä ja tu-tustuessamme toistemme rukouselä-mään ja Jumalan sanan julistukseen. Tehostaaksemme kirkkojenne dialogia tarvitsemme uutta organisatorista muo-toa, joka auttaa entistä paremmin valmis-telemaan ja järjestämään tulevia teolo-gisia neuvotteluja.

Neuvottelujen asiakirjat allekirjoitettiin juhlassa allekirjoitustilaisuudessa, jossa metropolita Vladimír ja arkkipiis-pa Jukka Paarma puhuivat.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja Venäjän ortodoksisen kirkon edustajien kahdennetoista teologisest neuvottelut käytiin sydämelisessä kristillisessä avoi-muuden ja keskinäisen tunnustoituksen hengessä.

Päätäessään työnsä Moskovan neuvot-telijen valtuuskunnat kiittivät Jumala-ja lausuvat yksimielisen käsityksensä, etta jumalatuopillisia neuvotteluja tulee jatkua.

Moskovassa 5. lokakuuta 2002
Jukka Paarma Vladimir Pietarin ja Laatokan Arkkipiispia

Se, mikä minua silloin kosketti ja koskettaa yhä edelleen, on kaksitasonainen asia. Ensiksi minua kosketti Kristuksen Pyhän Kirkon säärimmäinen voima ja kestävyyssen läirimaisessä henkkoudessa. Tunsin sisimmässäni tōsiksi Jeesuksen sanat Pietarille: "tuonelan portit eivät sitä voita". Koin siellä syvän hellissyden ja Koskettavan uskon todellisuuden, jota mikään ihmillinen järjestelmä ei kykyne tukahduttamaan. Vaikka olen ollut monissa sururissa ekuumeissä kokouksissa ja jumalampveluksissa, valkuttavissa ja koskettavissa, mikään niistä ei ole välittänyt riinä syvää todellisuuden kokemusta kuin tuon vanhanhuksen kasvot ja tuon Kyrmentuhantisen seurakunnan Ilmestyskirjan taivasnäkyjä muistuttava vesiu. Kun minulta koskettaan mitä me olkaestaan

Venäläisneuvottelujen arviontia opillisen tematikan näkökulmasta 1970-1999

Piispa Juha Pihkala

Prolojī

Kun mietin niitä vuosia, joita olen ollut oppikeskustelissa ja niiden valmisteissa mukana, palaan yhä uudelleen kahteen varhaiseen, voimakkaiseen koherkuiseen. Ne syntivät Kiven keväällä 1977 julkaispalveluksissa Pyhän Vladimírin katedraalissa. Toinen niistä oli piikiperintä-iltana, toinen pääsiäisyö-

visiutivat yhä kumarampaan. Huomasiin pian, ettei se ollut väsymystä, vaan säärimmäisen syvää ja kipeää eläytymistä suihun mysteerin, jonka läsnäolo tilitytti koko tilan. Kun Jysrivesvää-saintinen ylidi-koni lauloi evankeliumia lään astettain yleisten ja lopulta lähes falsetissa nykykäistien sanat: "Jumalani, Jumalani, mikä si on hylkästää minun", pienien vanhukseen kasvot olivat kiinni alttarikorokkeen latissa, ja sen kivi kiihdytti märkänä. Kaisoin ylös, kupoissa oli taysi, purppurainen pimeys, sieltä ei erottunut jumalallisia eikä ihmillisisiä kaswoja.

Pääsiäisyönlä seisoin sarnassa paikassa. Pimeän katedraalin sytytävät kymtilit, valo levisi, kohta se oli tarttunut tuhanissiin tuohuksiin. Mutta se mitä en koskaan unohtaa, oli uskontunnustus, se heteki, jolloin kyrmentuhat henkinen joukko alkoi laulaa Nikean tunnustusta. Oli kuin kirken senäkin olisivat yhtyneet lauluun, kuin kaikki Vasnetsovin maalaamat pyhäät kuvat olisivat muuttaneet eläviksi ja laulaneet yhdessä seura-

Kun pitkänperjantain ehtoopalvelus alkoi, miedät johtivat lättimäistä alttarikorokkeen sivuoasian, missä sitten seisomme neljä ja puoli tunnia, joita palvelus kesti. Olinne mieltä suoraan pääkupolin alla. Alhaalla kirkossa oli jo hänitäisiä, mutta yläalla Kristus-Kaikkivaltais Kylli vielä huikaisevassa auringon hehkussa. Sekä lattia että parvi olivat niin tiivynä ihmisiä, että olisi rauhassa voinut heittäätyä riuiden kannateltavaksi, ikään kuin meren kermuville aalloille. Kynnyksen tuhatta rukoulijaa siellä oli – niin nimisille kerrottuihin. Aivan korokkeessakin oli muutama huivipäinen nunnimo, joka ensin seisovat, sitten pol-

Huomasin, että ortodoksinen kirkko ei ollut vain pälätäisinen kirkko – kuten läntinen media yhä edelleen antaa ymmärtää – vaan myös hyvin syvässä merkityksessä ristin kirkko. Yhtä kapeaa olisi tietenkien väitää, että luterilaisuus olisi pelkkä itäpitkäperjantaita. Joka tapauksessa koin noissa palveluksissa ristin pälätäisen ja ylösnojuseurukseen pälätäisen erottamattoman yhteyden toisinsa. Illo tuli maaillmaan ristin kautta, niin kuin liturgia julistaa. Vastaavat havainnot alkivat lisättänyt. Aloin löytää ortodoksisen jumalampalveluksen toisenlaisen ilmiasun takana olevista sanoina, yha ennenmän ja enemmän tuttua ja yhdistävää, perspektiivini alkoivat muuttua.

Neuvottelujen lähtökohdat

Vaikka perusteisiin pureutuva historiallinen tutkimus kirkkojenne välisen neuvoittelujen alkuvaiheesta on vasta käynnytymassa, joitain voidaan jo nyt lausun yleisellä tasolla. Suomen ulkopoliittikaan on toisen maailmansodan jälkeen kuulunut määrähtetönen pyrkimys erilaisten ja eritasonisten kontaktien luomisen kaikkien ilmansuuntien. Valtiovaltion silmissä myös kirkolliset yhteystiedot ovat palvelleet ja edelleen palvelevat yleisiä kansallisia pyrkimyksiä. Siltä osin tuskia on ollut periaatteellista eroaa silloisen Neuvostoliiton ja Suomen valtion välillä, vaikka ideologiat ja tavot teet ovatkin olleet erisuojuksia. Kirkkojen omat hengelliset motivit eivät ole olleet samastettavissa valtioiden motiiveihin, mutta selvää on, että niinihinkin on kytkeytynyt universaalin eukumenisen päämäärrien lisäksi myös aiota patroottisia – tuskkin kuitenkaan nationallistisia – tunteita. Tämä on ymmärrettävissä ja siksi eettisessä

Maamme luterilaiset olivat alkaneeit 1950 luvulla varovaaisesti räkennellä

yhteyskä Venäjän ortodoksisseen kirkkoon. Kosketukset olivat aluksi muodollisia, mutta erityisesti arkkipiispa Simojoen ja metropolita Nikodimin toimessa vuonna 1961 läitetään vuodesta 1965 lahtien kirkolliseksi ja teologiseksi informoivia esitelmia. Niin syntyi vähitellen myös henkilökohtaista ystävyyssuhdetta.

Neuvottelujen tavoitteet

Toisena merkittävään vaikuttajana olivat 60-luvun ekumeeniset avaukset. Venäjän Ortodoksinen kirkko oli vuonna 1961 liittynyt Kirkkojen Maailmannettovoon. Vatikaanin toisen kirkolliskouksen (1963-1965) jälkeen alettiin Luterilaisessa maailmansuhteissa suunnitella Vatikaanin kanssa teologista neuvoittelua ja saman vuosikymmenen loppulla myös kansainvälistä dialogia idän kirikon kanssa. Pitkähköksi venyyneen valmistelevaiheen jälkeen LML:n ja ortodoksiosten komission neuvottelu käynnistyi vähitellen 80-luvun alussa.

Samanalaistesti oli eri taholla Euroopassa virinnyt kansallisten kirkkojen välistä kahdenvertaisia keskusteluyhteyksiä, joiden tulosten ymmärtettiin hyödyttavan monenkeskistä kansainvälisistä ekumeenisia päämääriä. Suomen maantieteellinen sekä kansainvälispoliittinen asema johtivat luontevasti siihen, että eräs taltaisia kirkkusteknavaista avattiin Suomen evankelisluterilaisen ja Venäjän ortodoksisen kirkkon välille. Olemassa olevat kontaktit haluttiin jäsentää mahdollisimman selkeästi teologis-kirkolliseen viitekehysteen. Se oli molempien osapuolten sisältinen toive poliittisesti janniteisessä ympäristössä. Nämä yhteyksien huonneeseen varattiin ilman mautta myös se, että arkkipiispa Martti Simojoki oli tuolloin Luterilaisen Maailmaniiton varapresidentti.

Neuvottelujen varhaisvaiheessa tehdyt linjaukset ovat osoitettuunset oikeaan osuneiksi ja kestäviksi: keskustelu on jatkunut poliittisen ympäristön radikaalien muutosten sitä haittsemalta.

Turussa (1980) taas lausuttiin yhteenen näkemys näin:

"Osapuolet ovat vakuuttuneita siitä, että kahdenvertaisesta luonteestaan huolimatta neuvoittelulla on merkitystä myös muille luterilaisille ja ortodoksisille kirkoille, joilla valmistautuvat näiden tunnustusten välisün yleisiin oppikeskuksiin. Iltiin. Tämän lisäksi osanottajat toteavat, että nykyisessä ekumeenisessä liikkessä tällä dialogilla on merkittävä paikkansa."

Vastaava näkemys sisältyy myös Lenigradin (1983) tiivistelmään. Pyhittaan (1989) tiivistelmässä taas mainataan arkkipiispa John Vikströmin avauspuhetta: "Aloittaessamme Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja Venäjän ortodoksisen kirkon kahdeksannet teologiset neuvoittelut täällä Pyhittaan luostarissa olemme täytäntävässä Kristuksen kirkon kutsumusta etiä yksyttä totuudessa ja rakkaudessa. Oppikeskustelumme palvevat omalta osaltaan pyrkimystä kohti Kristuksen kirkon yksyyttä." Järvenpään (1992) ensimmäisen tiedisäntä aluksi todetaan: "1. Yhteinen vakaumuskemme on, että kristillisen uskon totuus on yksi. Huolimatta siitä, että kirkkoilamme on erilaiset traditiot, me pyrimme ilmaisemaan ja toteuttamaan elämässä totuuden täytetyttä. Etsimme traditionittene valistaa yksimielisyyttä ja tämä yksimielisyys on käymiemme oppikeskustelujen perimänäinen päämäärä. Tässä pyrkimyksessä jakamattoman kirkon apostolinen perintö on meille pohjana ja kriteerimä."

Täsmälleen sama lause sisältyy myös Järvenpään (1974) tiedonantoon. Kjøvan (1977) muotolu on laajempi: "Samalla osapuolet korostavat kahden-villisten teologisten neuvoittelukokous-ten tärkeyttä laajan ekumeenisen liikkeen ja teologisen dialogin kannalta. Suunniteltaessa vastaisia julkalaisuuspoliisia neuvoittelukokousia ja niiden aiheita on otettava huomioon niiden tulosten mahdollinen hyväksikäyntö la-jemmassa ekumeenisessä yhteisyydissä."

että neuvoittelujen synnyttämä hyvä vuoroikkuus on luonut edellytyksiä myös suomenkielisen luterilaisten seurakuntien elpymiseen inkertiläisten ja Karjalaisen suomenkielisen parissa, on epäilemättä merkittävä, myönteinen sivuhuone, mutta ei neuvoitelujen pragmatiinien tavoite.

Painopiste tässä työskentelyssä on ollut selkeästi teologinen siksi, etä ilman riittävää opillista yksimielisyttä ei ole myöskään mahdollista saavuttaa kirkkojen yksyyttä. Tämä *rinnatyvin konsensuksen periaate on selvästi lausuttu Augsburgin tunnustuksen seitsemännennessä artiklassa (ad veram unitatem ecclesiae satis est consentire de doctrina evangelium et de administratione sacramentorum)* ja vastaa ytimeltään ortodoksisista käsitystä yksyyden ehdosta. Samalla kuitenkin julkalaispalvelushallituksen ja ruokous ovat olleet tässä vuorovaikutuksesta olemmainen – ja usein näköaloja avautuva – ulottuvuuksia.

Koska olin 1970-luvun lopulla ja 1980-luvun alussa dialogejamme Suomessa ohjaavan professori Kauko Pirisen työryhmän sihteeri, tiedän yhä ja toista sen parissa käydystä tavolepoddinnoista. Olemassa oli se, että pitäydyttiin tunnetusta ja tunnistetuista poliittisista riippineistä huolimatta intensiivisesti neuvoittelujen kirkollisessa luonteessa. Tahdatut myös sihen, että teologinen keskustelu voisi vapaasti noudattaa omaa sisäistä logiikkaansa ilman etiä sitä liiaksi ohjattuisin päiväntekoisilla eku-meenissilla tarpeilla ja lahellille ajotetta-villa plärimäillä. Tästä syystä eti myös kän ohe haluttu ryhtyä pohtimaan, mitä konkreettisia johtopäätöksiä kirkkojen-ime vilissä suhteessa olisi neuvotteluissa mahdollisesti tapahtuvista läpimur-roista tehtävää.

Alusta alkaen on siis havaittavissa, että kirkkojenne kabdenvertaiset neuvoittelut on mielletty osaksi maailmanlaajaa pyrkimystä kristittyjen keskinäiseen yhteisyydelle ja kirkkojen rukkylan yksyydelle. Se, että kirkkojen varapresidentti tapahtuvista läpimur-roista tehtävää.

Neuvottelujen kuhessa ei ole kertakaan käyty perustellista sisällöllistä keskustelu siitä, mikä olisi konkreettisesti se riittävä konsensus, joka tarvittaisiin kirjollisen yhteyden saavuttamiseksi. Tämä on ollut hyvin viisas ratkaisu.

Kauko Pärisella oli tapana sanoa, että näkyvä ykses on työskentelymme "kaukotavoite". Vaikka olirimme jo viimeisän 1970-luvun jalkipuoliskolla venäläisten kanssa selvillä siitä, että neuvotteluihamme oli merkitystä myös mille meneillään oleville dialogille, emme halunnut antaa niiden hiaksi sioa omaa prosessantime. On silti tulkittaa, että muu ekumeeninen tai ajankohainen tematikka on saattanut päästää tarpeetonan paljon vaikuttamaan neuvottelujen aihepiireihin erityisesti 1980-luvun jalkipuoliskolta lähtien. Tietty intensiivinen johdonmukaisuus ja jatkuvuus on sen vuoksi ajoittain horjutunut.

Se, että neuvottelussamme ei vastata valitömiin ajankohdasiin haasteisiin ei tietenkään merkitse sitä, etteikö tuloksetta satoisi tai pitäisi olla relevanssia myös ajankohdaiselle ekumeeniselle ja kirkolliselle keskustelulle.

Olenkin sitä mietta, että neuvottelujua jalkettessa olisi hyödyllistä palata siihen työskentelytapaan, joka 1970- ja 1980-luvulla osoitetauti erityisen hedelmälliseksi: teemat määritellään neuvotteluhäassin ja jätetään väliittömin kansainvälisen keskustelun haasteisiin vastaamisen muiille. Näin palvelemme todennäköisesti parhaiten myös kansainvälisimmon keskustelua.

Vuoteen 1974 asti noudatettu metodi vastasi pitkälti 1990-luvun alkupuolisella yleisimmin käytettyä *vertailevan eklesiologian* menetelmää. Etsittiin yhteisia näkemyksiä ja kirjattiin myöhemmässä neuvottelussa lisatsolvitysta vaativia ongelmakohtia. Viimeksi mainituu piirre on ollut myöhemminkin hellemaan, sillä se on luonut neuvottelujen jäsenten laajaa (välillä kyllä hyvin) yksitoista kertaa:

1970 (Turun Sinappi): Ehtoollinen uskovien yhteyden ilmentäjä.
1971 (Zagorsk): Eukaristia ja uhri.
1974 (Järvenpää): Alttarin sakramenti ja pappeus sekä

Kristillinen oppi pelastuksesta (lähtökohdana Bangkokin maailmanlahetyksikonferenssi vuonna 1973).

1977 (Kiova): Pelastus tulkituna vanhurskantamisen ja jumalallistamisen.

1980 (Turku): Usko ja rakkaus pelastusnen tekijöinä.

1983 (Leningrad): Kirkon luonne.

1986 (Mikkeli): Pyhyys, pyhiys ja pyhat.

1989 (Pyhittä): Luominen (ensimmäinen uskonkappale).

1992 (Järvenpää): Apostolinen usko rauamatillisesta ja opillisesta näkökulmasta.

1995 (Kiova): Kirkon lähetystehävä täällä.

1998 (Lappeenranta): Kristityn vapaus, kirkon vapaus ja uskonnonympärys.

Neuvottelujen menetelmä

Ensimmäinen keskustelukiertos (1970) oli vielä yleishuontoinen ja haparoiva.

Etsittiin työskentelymetodeja sekä mielekkäitä aihepiirejä. Myös kahden ensimmäisen neuvottelujen väliaikaisa osoittautui lyhyeksi. Vuoden 1971 jälkeen on yleensä noudatettu kolmivuotisympäristö, mikä on antanut mahdollisuuden huolelliseen ja pitkäjänteiseen valmisteluun.

Vuoteen 1974 asti noudatettu metodi vastasi pitkälti 1990-luvun alkupuolisella yleisimmin käytettyä *vertailevan eklesiologian* menetelmää. Etsittiin yhteisia näkemyksiä ja kirjattiin myöhemmässä neuvottelussa lisatsolvitysta vaativia ongelmakohtia. Viimeksi mainituu piirre on ollut myöhemminkin hellemaan, sillä se on luonut neuvottelujen jäsenten laajaa (välillä kyllä hyvin) yksitoista kertaa:

ti suomalais-venäläisiin ryöksentelyihin, joissa on muotoiltu yhteiset teesimuihin, ja niissä on ollut yhteinen yleiskeskustelu. Ne on tuottu sitten yleiskeskusteluun ja hyväksytty – mahdollisten muutosten jälkeen – yhteisesti.

Theologisten keskustelujenne metodisena ja sisällöllisenä perustavointeena on ollut *yhteisymäärkykseen* (konsensus) lisääminen traditioittuenne välistä. Käytetty menetelmä on ollut tukemassa tavoitetta. Ensimmäisessä neuvottelussa kirjattiin aluksi konsensustesteistä (1970, A: 1-5) ja sitten erilaiset käsitykset (B: 1-2). Myöhemmin teesien rakenne on painotunut pelkän yhteisymäärkyksen kirjaamisen suuntaan, vaikkakin poikkeavia käsityksiä on edelleenkin silloin tallöin nostettu näköisille.

Kertaakaan ei sanota, että osapuolet olisivat jossakin asiassa *jyrkästi eri mieltä*, vaan että kirkkoissamme on erilaisia korostuksia tai ettu tarvitetaan vielä lisäselvyksiä. Esimerkkina voidi olla kysymys Kristuksen todellisesta läsnäoloista ehdollisessa olleiden uskon aarteiden löytämisistä omasta traditiosta ja toisen tradition todellisen sisällön uudelleenarviointia. Tämä osoittautuu sitten minne erittäin hedelmälliseksi meneteksi valinnaksi. Sitä ei kuitenkaan ole vuosien varrella aina noudatettu yhtä vahvasti panostuen.

Pitäisinkin määrätietoisempaan paneestusta keskeisiin ja valkeisiin ongelmiin valittämiömödra, mikäli haluamme todella päästä eteenpäin ja välttää rutiniin vaaraa.

Alusta alkaen neuvottelussamme on tähdytty siihen, että *sanotaan yhdessä kaikki*, mikä sunkin vain voidaan. Vaikinut työskentelyprosessimme on huomattile hyvät mahdollisuudet. Kun pikkin osapuoli on ensiksi pitänyt sovitusta teemoista omat esitelmiinsä. Sittemmänetty epäileväksi jääneitä kohtia, annettu lisäselvityksiä ja kartoitettu jo mahdollisimman pitkälle esitelmiistä noussesta yhteisistä piirteistä. Tämän jälkeen on jakaannuttu teemojen mukaisesti.

Keskustelumuotonne mielestiini on ollut hedelmällisempä kuin saksalaisten kanssa käydissä neuvotteluiissa käytetty, koska se on edellyttänyt valtuuskuntien jäsenten laajaa (välillä kyllä hyvin) yksitoista kertaa:

Käsitellyt aiheet

Virallisista oppikeskustelujista on nyt käyty yksitoista kertaa:

voimia kuluttavaa) yhteistä työskentelyä neuvoittelijen yhteydessä. Tceesit ovat – ainakin periaatteessa – olennaisesti selkeämmin yhteisen kirkollisen ja ekuameenisen ponnistelun tuloksia.

Työskentelyä on vähillä haitannut se, etteivät nikaissempien neuvoittelijien *tulokset ole aina riittävät siirtymet* uusien delegatioiden tietoon. Tässä on ollut puitteita puolin ja toisin. Muisti on epäilemättä pettänyt joksuks myös pitkään muhana olleilla. On joksuks jouduttu palauttaan sellaistakin kysymykseen, joista on jo päästy molempia osapuolia fyysisiin tulokseen. Tämä kiistanan metodiinen herikkous ei kuitenkaan ole ollut pelkästään huono asia, sillä näin tulosten kestävyyys on joka tapauksessa jouttuu punitsemaan perustellisemmin ja reseptio on samalla syventynyt.

Joskus taas saavutettujen tulosten uudeleenarviointi on johtunut siitä, että osapuolen keskustussa on ollut erilaisia teologisia-kirkollisia näkemyksiä, jotka veteraanien piirissä ovat jo ehneet osaksi muotoutua yhteiseksi linjaksi, mutta jokka uusien neuvoittelijoiden mukaan noussevat taas esille. Yhdestet tulokset, jotka edellisten neuvoittelijoiden sopituksiaan tai luterilaisuuteen sopiaivat, eivät sitä toisten mieletti välittävästi yhdistä varauksettomasti ole. Onkin selvää, ettei ekumeninen-teologinen työskentely voi olla vain kirkkojen välisistä, vaan se välittämättä on myös kirkkojen sisäisistä.

Neuvotteluosaapuolten sisäinen teologinen reseptio
Ekumeenisten neuvoittelijujen tulosten sujattaminen osaksi omaa teologista ja kirkollista todellisuutta (reseptio) on näet laajaa ja vaikeasti halimottuva kysymys.

Tämä johtuu siitä, että varsinaiset keskustelijat ovat ornaassa kirkossaan huvivän pieni teologista sivistymynt valikoima (elitti). Sillä on usein ollut sahteellisen vähän mahdollisuukseja aktiivisesti ja määrärajoitesti kuvata – ja myös tulkitta keskustelussa saavutettuja näkökohtia kristikansan suulle enemmistölle.

Ongelma on tietysti ollut alun alkaien tiedossa ja siihen on kumpikin osapuoli kulloisenkin voimavarojensa mukaan varautunut. Esitän tissä joitakin havainnoja oman kokemukseni pohjalta ja niemenmaan siis suomalaisesta näkökulmasta.

Meillä on ensiksikin lahdeity siitä, että neuvoittelija on valmisteltava ja käyttää Kirkollisesti ja teologisesti mahdollisimman edustavalla tavalla. Delegatiota ja valmistelua on aina johtanut kulloinkin istuva arkkipiispa (1970-1977 Martti Simojoki, 1980 Mikko Juva ja 1983-1998 John Viikström). Suomalaisten valtuuskuntaan on koulunut myös monia piispoja, eri oppiaineita ja tieteellisiä lääketöitä edustavia yliopisto-tologeja sekä joitakin seurakuntapappuja. Läsnä on sis. ollut siis pienoisiskossa kirkon johto, tieteellinen teologia ja seurakuntatyön kokemus ja siitä avautuvine näköaloineen.

Vastaavasti ovat rakentuneet myös valmisteluseminärit (noin 30-40 henkeä). Osallistuva joukko on ollut suhteellisen pysisy ja se on pyritty valitsemalla siten, että erilaiset kirkolliset ja teologiset virtaukset sekä kirkon eri tasot olisivat riittävällä edustettuna. Nämä valmis- teluissa on voitu ottaa huomioon monia näkemyksiä ja toisaalta tieto prosessin etenemisestä on levinnyt voimavarat huomioiden ottaen kohuallisen laajalle. Kaiken kaikkiaan on pyritty siihen, että venäläiselle osapuolelle kulloisestaakin

sia. Olemme tässä suhteessa enemmän toisten toistemme kaltaisia kuin olimme ehkä kuvitelleet.

Dialogien merkittävimmät tulokset

Käsittelem aluksi laajemmin niitä tuloksia, joilla on havaittu olevan dialogimme rajat ylittävää kansainvälisistä ekumeneista merkitystä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei muilla tuloksilla voida olla ja ette ne voitaisiin vähärvoitsemalla sivuuttaa.

Vuonna 1974 keskusteltiin siis Järvenpäässä mm. kristillisestä pelastuskäytäksestä. Aineen heräteenä oli Bangkokin "Pelastus-tänään" -konferenssi (1973). Kumpikin osapuoli piti siellä tuotettuja asiakirjoja yksipuolisen "horisontaalisina". Pelastus tulkittiin niissä immanentisesti, ilman riittävää eskalatologista aspektia (V. 16-17). Koska luterilaisen ja ortodoksisen pelastusopin (vanhurskauttaminen ja jumalallistaminen) on väitetty olevan hyvin kaukana toisistaan, ja kuitenkin Bangkokin arvo-oimissa oli päädytty yllättävän samankaltaiseen lausumiin, päättettiin tarttua "harkkaa sarvista" ja käydä käsiksi juuri tähän poikkeuksellisen vaikkaan aiheseen.

Suomalaisessa valmistelutyössä lähdettiin siitä olettamuksesta, että jokin leikkauspuolesta näiden hahmotelmien välillä täytyi olla, sillä varhaisen kristikunnan teologinen (patristinen) tausta on kirkoillemmen yhteen. Lisäksi länsi ja itä olivat monista kulttuurieroista huolimatta tunnustaneet toisensa täysimääräisesti tuhamen vuoden ajan. Oli siis käytävä töihin, poraudoittavaa syvemmälle kuin oli ollut tapana. Oli unohtettava jatkuvaltaisesti stereotypiat ja tulkittava asia itselle.

Suomalaiset ovat pyrkineet huolehtimaan siitä, että valtuskunnassa ja valmistelussa jatkuvuu ja uudistuminen pystyivät tasapainossa. Näin on voitu sailyttää henkilökohtaiseen kokemuksen perustuva perspektiivi, mutta samalla on vuosien mittaan saatu uutta, nuorta vertaa mukaan. Uskallan väittää, että ortodoksinen uovottelujen valmisteluprosessi on Suomessa ollut viime vuosikymmenien merkittävin kirkon sisäisissä ryhmitymissä yhdistävä pysyvä keskustelufoorumi.

Venäläisen osapuolen asiana on tietenkin arvioida omaa valmisteluprosessiaan ja sen vastaanottoa omien teologien ja seurakuntalaisten piirissä. Meille Venäjän ortodoksimen kirkko on tullut näiden vuosien aikana tutuksi sekä yleisellä että henkilökohtaisella tasolla. Alkuvaheen suhteellisen jäsenyytmäton ja monolitinenkin kuvan on saanut huomattavan näärän vivahetta. Samalla tavoin kuin Suomen luterilainen kirkko, niin on myös Venäjän ortodoksimen kirkko on monien erilaisten osatraditioiden – usein jännittimenkin – kimpua. On käynyt ilmi, että hedelmällinen ekumeeninen kohtaaminen merkitsee molemmille osapuille myös sisäistä keskusteluproses-

Valmisteeluissa paneuduttiin erityisesti kahteen kysymykseen, joista ensimmäinen oli eksgeettinen ja toinen dogmaattinen.

Ensiksikin analysoitiin Paawalin vanhurskauttamisoppi sekä sen suhde niihin lausumiin, joissa hän puhuu "uudestyntymisestä" ja "uudesta luonosta". Näitä tulkoksia verrattiin sitten siihen toisen Pietarin kirjeen lausumaan, jota pidetään ortodoksisen Jurnalistaamisajatuksen klassisena raamatuperusteluna:

"Näin hän on meille lahjoittanut suuret ja kallit lupaukset, joita te niden avulla pääsisiitse pakoon turmelusta, joka maailmassa hirvojen tähden vallitsee, ja tulisitte osallisiksi jurnalalisesta luonosta (2. Pt. 1:4)."

Lausuman sisällön tulkitsemiseksi ja suhteuttamiseksi paavallaisiin tekstein jouduttiin selvöltämään melkoittein mihä Uuden testamentin ulkopuolista amieistona. Haastavaan tehtävään suoritti professori Jukka Thureni. Kävi yhä vanhurskauttamisoppi ja toisen Pietarin kirjeen jurnalistaamisajatus oli sijoitettavissa samaan kokonaissarakenteeseen. Teesiä koeteltiin monin tavoin, ja se nähti kestävä koetukseen.

Toinen kysymys oli tämä: voidaanko vanhurskauttamista luterilaisen tunnustuksen ja perinteenvuoksiin pitää sellaisena, etti se koskettaa ihmisen olemista myös realisellä tavalla? Tuono vanhurskauttamisen ihmiseen jotain todella olevaa, sellaista, mitä hänenesi ei sitä ennen ole ollut? Vai olisiko – kuten protestantisessa perinteessä on usein väitetty – kysymys pelkästään jurnalalaisesta suoosta, joka luetaan ihmisen hyväksi ulkoasiain, ilman että hänessä itsessään, hänen olemuksessaan tapahtuisi

mittauksen mautusta (ns. forensis-imputatiivinen vanhurskauttamiskäsite).

Professori Tuomo Mannermaa havaitti Lutherin suurta Galatalaiskirjeen sellisyyttä eritellessään, että kysymyksen voi daan vastata myöntävästi. Se "vieras vanhurskaus", joka "luetaan" uskovasti hyväksi, on Lutherin mukaan uskovassa ihmisessä todellisesti asuvaa Kristus itse (*in ipsa fide Christus adest*). Kristustyyni "minä" on Kristus ja hänen kauttaan kristitty on osallinen "jurnalalaisesta luonosta". Vanhurskauttamisen on seka Jumalan *staatusta etiä lahtia*, ja tämä lahtja on nimisen omaan *Kristus itse*. Kristuksen itsensä kautta uskova on osallinen jurnalalaisesta elämästä.

Tästä Mannermaan analyysin tuloksesta ja sen herättämästä haasteesta on kasvanut vuosikymmenien mittaan lukuisia tohtoreita ja laajaa kansainvälistä keskustelua synnyttänyt tutkimusohjelma. Sillä on huomattavaa merkitystä luterilaisen kirjan itseymanlärykselle, mutta erityisesti myös sen ekumeenisille seurakunnille, onhan se heijastunut merkittävästi myös muuhun luterilais-ortodoksisiin dialogeihin, kuten globaalini luterilais-ortodoksiseen dialogiin (josta LML vatsata luteriselta puolelta). Samaisella teologisella työskentelyllä on ollut tietynlainen avainasema myös luterilais-katolisen vanhurskauttamisasiakirjan valmistelussa (Joint declaration).

Kiovan neuvoittelussa todettiin, että luterilainen vanhurskauttamisoppi ja ortodoksinen jurnalistaamisoppi ovat taiviteitaan pitkälti samankaltaisia ja mahdollistavat hedelmälliset jatkokestelut. Tämä löytyi olikumrankin osapuolen miehestä ekumeenisestä tärkeistä:

Viime aikoinhin asti on ollut vallalla katsonus, jonka mukaan luterilainen ja ortodoksinen pelastusoppi poikkeavat

melioidestä toisistaan. Neuvoittelussa on kuitenkin käynyt ilmi, että molemmilla tarkeilla pelastukseen aspekteilla, joita keskustelussa käsiteltiin – vanhurskauttamella ja jumalallistumisella – on vankka uustestamentillinen pohja, ja molemmista vallitsee laajalle ulottuva katsomusten yhtäläisyys.

Kiovan neuvoittelutuloksista on keskusteltu myös toisesta näkökulmasta – niin mainiin dialogin aikana esittäin nousseesta synergismiin ongelmatusta.

Luterilaisen kirkon tunnustus hyökkää synergismiin eli opin, jonka mukaan ihmisen käännytymysessä (*conversio*) Jumala ja ihmisen toimivat yhteytyössä. Tällainen yhteytystö edellyttää ihmisen lähtöpaata tahtoa, minkä luterilaisuus torjuu (FC, 776, 1-781, 19 sekä 866-912).

Kiovan oppikeskustelujen jälkeen on esitetty arveluita, että luterilaisten osapuolen kanta olisi synergismikäytymässä muuttunut. Professori A. Otipovin (Moskova) mukaan¹ aiemmin epäselväksi jäänyt "*Problem der Einheit zwischen der objektiven Seite der Erlösung und der subjektiven Beteiligung des Menschen*" olisi Kiovan neuvoittelussa merkittävästi selkiytynyt. Avainsanassa on teisti 7., joka kuuluu näin:

"Arno ei tee milloinkaan vakivaltaa ihmisen henkilökohtaiselle taholle, vaan vaikuttaa sen kautta ja sen kanssa. Joitaisella on mahdollisuus olla suostunta Jumalan tahtoon tai Pyhän Hengen avulla suostua siihen.

¹ (Der Dialog der Russischen Orthodoxen Kirche mit den evangelisch-lutherischen Kirchen (1959-1979), Stumme der Orthodoxie 8/1980, seuraavat sitaanit otetu F&O 4/5 1980 s. 18 ja 19).

² Die orthodox-lutherischen Gespräche in Europa, ein Überblick, s. 15-16.

Ortodoksitekstistä ymmärtävät tämän lisäksi, että edelle mainituu edellyttää Jumalan pelastavan armon ja ihmisen yhteistyötä eli ihmisen tahdon vapautta."

Otipov viittaa teesin alkiosaan ja jatkaa:

"Dass man in diesen Punkten eine Übereinstimmung erreichen konnte, zeugt von einem bemerkenswerten Fortschritt in der lutherischen Theologie. Wenn hier auch nicht geradewegs eine "Synergismus anerkannt wird, so erklärt man doch deutlich genug, dass es im Prozess der Erlösung und Verwolkommnung notwendig der tätigen Initiative des Menschen bedarf – und eben dies lehrt die orthodoxe Soteriologie."

Myös teol. tri. Karl Christian Felmy (Erlangen) on esittänyt samansuuntaisen arvion.² Felmy sijoittaa teesin antropologiseen kontekstiin, viittaa Osipovin tavoin alkosaan ja toteaa:

"Damit haben die lutherischen Partner zweifellos Anliegen des orthodoxen Synergismus aufgenommen." Mihin luterilainen osapuoli on sitouttunut hyväksymään kyseisen teesin? Vasatus löytyy jo lausuman omasta asiahyteestä, joka on soteriologia. Teesi ei siis käsittele antropologiaa, vaikka se sitä sivuaakin.

Kiovan neuvoittelupäivästä tullee esille vain ortodoksisessa klausuulissa: Ortodoksi mukaan³ "edella mainittu edellytys Jumalan pelastavan armon ja ihmisen tahdon yhteistyötä eli ihmisen tahdon vapautta" Luterilainen osapuoli ei

halunut ottaa kysymyksen kantaa, koska siitä ei oltu termaattisesti keskusteltu eikä teesin hyväksyminen sitä luterilaisen perinteén mukaan edellyttänyt.

Teesi ei puhu käännytystä, vaan on viimeisenä sarjassa, jossa puhutaan pelastukseen subjektiivisestä omaksumisesta Jumalan Pyhän Hengen vaikutuksesta. Vanhurskauttamisesta ja jumalallistumiseen johtavalle tielle astuminen on kuuttu jo teeseissä 2-4. Viides teesi lausuu, että elävän uskon hiedelmä ovat hyvät teot. Kundeennessa taas todetaan:

"Minkä tahansa hyvin teon, miten se ilmeneekin (ajankensi, sanana, toimintana), kristity tekkee Pyhän Hengen armon vaikuttuksen alaisena (Jauk. 18: 26-27; Joh. 6:65; 1 Kor. 4:7). Sitä pitäisi armon vaikuttus ulottua koko hyvaan tekoon alkien sen synnystä ihmisen ajatuksissa ja pilatelysen sen toteuttamiseen (Ap. t. 17:28; Fil. 2:13)."

Asiahyteys siis osoittaa, ettei seitsemestesi puhta siltä yhteistyöstikä, jonka luterilainen tunnustus torjuu synergismiin. Kysymys on jo vanhurskautetun ihmisen tahdon ja Jumalan Pyhän Hengen yhteistyö. Tämä yhteistyö (cooperatio), synergia, on selvästi ekspliroitut luterilaisessa perinteessä. Kysymys ei siis ole vasta nyt loydystästä astiasta tai astiasta, jossa luterilainen kanta olisi mahtunut. Ortodoksiens kannalta tärni teesi Jumalan ja ihmisen tahdon yhteistyöstä – näin yräntäriin – on kuitenkin tärkeääksi, etä siinä sanouduttaan irti kyetisimistä pelastettu ei ole luterilaisen käytyn mukaan passiivinen "polkky", vaan aktiivinen subjekti. Sellainen tul-

kinta, jonka myös katolinen teologia on jouskus antanut luterilaiselle vanhurskauttamiskäytökseen, ei siis vastaa todellisuutta, ja on hyvä, että siitä päästään croon.¹

Voidaan siis sanoa, että Osipovin arvio on oikea sikäli kuin kysymys on uudestyöntyneestä ihmisestä ja hänen yhteisyydestään (synergieja) Jumalan kanssa. Tältä osin on siis yhteisymärrys lisätty. Ihmisen tahdonvapauden ongelma itse käännytymisessä on kuitenkin vielä käsittelämättä. Vasta siinä yhteydessä joudutaan suoritamaan rajankäynti synergismistä (alussa määräritellessä merkittykseen).

Neuvotteluaka Kiovassa ei riittänyt pelastavan uskon luonteen perusteelliselle si seivittämiseksi. Arkkipiispa Mihail halunotteli silloisessa esitelmissään ortodoksisen käytynksen uskosta. Se sisältää hanen mukaansa kolme fenomenologista asetta: 1. rationaalinen, ilman tunnetta ja tahdonliikkettä oleva usko, 2. luottamusta ja toivoa sisältävä usko ja 3. rakkauksen kautta valkuttava usko. Vasta kolmas asti on varsinaista pelastavaa uskoa. Luterilainen osapuoli ei neuvotteluissa pitänyt täitä fenomenologista lähestymistapaa kaikkein hedelmällisempänä.

Keskusteluissa kirjallinkin viisi näkökohtaa, joissa "eri aspektien erilaisten korostusten johdosta syntyy erimielisyys" – ja jotka "voivat tuloveduudessa syvävällistä tutkimusta ja huolellista käsitelyä".

Jumalan ja ihmisen tahdon yhteistyöstä – näin yräntäriin – on kuitenkin tärkeääksi, etä siinä sanouduttaan irti kyetisimistä pelastettu ei ole luterilaisen käytyn mukaan passiivinen "polkky",

1. Uskon, toivon ja rakkauksen suhde pelastuksessa

2. Ihmisen omaa henkilökohtaista pelastumista koskevan varmuuden saavuttaminen

3. Jumalan armon ja ihmisen tahdonvapauden suhde pelastumisessa

4. Luterilainen ja ortodoksinen käytys uskosta pelastuksen kannalta

5. Lain ja evankeliumin suhde pelastumisessa

Turun neuvottelujen tavoitteena (1980) oli laajemaa Kiovassa saavutettua yhteistä pohjaa. Tarkoituksesta oli selvitää edellisellä kerralla avoimeksi jaanystäys uskon ja rakkauksen keskinäisestä suhteesta pelastuksessa.

Suomalaiset esittelijöistä olivat piispaa Aimo T. Nikolainen (eksegeettinen näkökulma) ja professori Tuomo Mannermaa (systemaattinen näkökulma).

Nikolainen seuraa uskon ja rakkauksen keskinäistä kytkentää läpi Uuden testamentin tradition. Lähítökohtana on Jeesuksen esittämä rakkauksen kaksioskisy ja päämäärän johanneslaisten uskon ja rakkauksen yhtey. Hänen keskeinen väitteenä on, että Uusi testamentti torjuu "lain teot", joilla yritetään ansaita pelastus, mutta usko seuraava erottamatonta "hyvät teot". Usko synnyttää rakkauksen tekjoja niin kuin hyvä puu kantaa hyviä hedelmiä.

Mannermaa puolestaan tarkastelee aiheita Lutherin teologiassa esittävän uskon ja rakkauksen keskinäisen dynamiikan pohjalta. Taustalla on koko ajan Kiovassa löydetty Lutherin ajatus uskovassa reaalista-ontologisesta lasnäolevasta Kristuksesta (yhymäkohta ortodoksisseen teosis-ajankseen). Luterilaiselta kannalta katsottuna ilmaisu *fides coritate formata*, jolle rakkaus on antanut sisältöön (länninen ilmaus Mihailin 1977 esit-

tämälle kolmannelle asteelle), voi olla harhaanjohtava, koska rakkaus voidaan sen mukaan käsitteä ihmiseen vuodatuksi ominaisuudeksi. Tämän vuoksi Luther käytti käsitettä *fides Christo formatu*: uskon sisältö on itse Kristus, uskosa seuraava rakkaus on Kristuksen rakkautta.

Se, mitä luterilainen osapuoli Turussa esitti, voidaan tilvistää seuraavanlaisesti (siteeraan omia esitelmääni Leningradin neuvotteluissa):

"Soteriologinen lähtökohta on siis tämä: pelastavassa uskossa vastaannotetaan (sanan ja sakramentin välitönmä) Jumalan vanhurskanan ("vieras vanhurskas"), joka ei ole vain Jumalan saatio ihmistä kohtaan, vaan myös Jumalan lahja ihmiselle, uskossa läsnäoleva Kristus. Hänen - ja vain hänen - kärsimisenä, kuolemansa ja ylösnoosuuden sensu tahden ihmisen "hautauvanhurskaksi", mutta samalla tämä tulee - läsnäolevan Kristukken kautta - myös realisesti osalliseksi jumalallisesta elämästä, jonka olemainen ominaisuus on rakkaus. Kun usko on vastaanottanut tämän elämän, se antaa sen eteväpäin toisille ihmisiille rakkaiden tekoina. Uskova kohteleet lähimminäistään juuri sillä tavalla kuin Kristus on kohdellut häntä." (TA 3/1984)

Orthodoksinen osapuoli ei ollut vielä Turkuun tullessaan kokonaan päässyt epäilyksestä, että luterilaiset tarkoittisivat pelastavalla uskolla läsnäolevaa kon tietoa. Arkkipiispa Mihail pyrkii perustellivisessä esitelmissään (33 Iisuskaa) osoittamaan tällaisen käsitynksen mahdotonaksi. Itse asiassa siinä oli runsaasti liittymäkohlia molempien luterilaisiin esitelmiin, mikä sitten keskusteltiessa todettiin. Mihailin käsitteilytavan ongelma (luterilaiselta kannalta) oli se, että siinä yhä tarkasteltiin uskoa – kuten jo

¹ Luterilaisissa tunnustuskirjoissa asiaa käsitteillään laajimmin Yksimielisyden objeessa (Formula Concordiae, Solida Declaratio) 2, 15-26, 60-67.

Kiavassa – fenomenologi-psykologisesti, kun taas luterilainen osoipuoli oli johdonmukaisesti tarjonnut trinitaariskistologista tarkastelukulmaa. Väistävänlainen perspektiiviero on sittenmin olut havaittavissa myös luterilaiskatolisissa neuvoittelulissä, joiden tuloksena syntyi *Yhteinen Jultustus vanhurskauttamisopista*. Katoliset ovat kuvanneet sitä, mitä ihmisesessä tapahtuu, luterilaiset puolestaan sitä, mitä Jumala tekee. Molemmissa näkökulmilla ovat oikeuttuja, mutta tulkitsaan helposti yksipuolisesti. Yhdistäväksi tekijäksi on löydetty Kristuksen realinen läsnäolo.

Tämä aspekti läpäisti Turussa, kuten keskustelujen yhdistelmän alku vakuuttaa: "Aikaisemmissa neuvoitteluisissa on todettu, että luterilaisten ja ortodoksien pelastusopin keskeissä näkökohdilla, vanhurskauttamisella ja jumallistamisella on vankka uusitemanttilinen perusta ja ettu molemmista valitsee laajalle ulottuva yhteisymmärrys. Tämä yhteisymmärrys nojaa oppiin Kristuksesta, jossa kirkolla on yhdenpoin pohja. Kristus on vanhurskauttamisemme ja jumallistamisemme perusta. Samalla on kuitenkin käynyt ilmi, että huolimatta tästä yhteisymmärryksestä on kirkkojen välillä esinyt erimielisyystä, eri aspektien korostusten johdosta. Yksi tällänen ongelma on uskon ja rakkauksen suhde pelastukseessa.

sanojen merkitys Raamatussa kussakin tekstyhteydessä.

Turussa nyt käydyt oppikeskustelut ovat vakuntavasti osottaneet, etti molemmat kirkot opettavat uskosta ja rakkaudesta pelastukseen tekijöinä olennaisesti samalla tavalla."

Muu teologinen lähtentyminen

Vainka kansainvälisistä keskustelua on käyty ennen kaikkea soteriologiaan liittyviä yhteisistä tuloksista, on muillaakin aihueilla tapahtunut paljon edistystä. Kokonaan siitä mielestani keskeisimmät seikat ja arvioini niitä lyhyesti.

Klassillisisen kristillisen *jumalakavun ja uskon trivialeen luonne tunnistetaan ja tunnustetaan selvästi molempien kirkkojen yhteiseksi lähiökohdaksi*. Tämä ilmiasiaan vuodesta 1974 lähtien useissa neuvoitteluisissa luovuttiin, lunastukseen, pyhiityksen ja kirkon missiön perustaksi Järvenpää 1974 osio III, teesi 1, Turku 1980, A 1, Pyhittä 1989, A II, 1, 2, Järvenpää 1992, A 2-5, Kiowa 1995, A 1-3). Neuvotteluissa ei kuitenkaan ole kosketeltu lannen ja idän kolminaisuuskäsitteistä eroavaisuudesta – muun muassa filioque-kyssymystä.

Vuosien 1970-1974 neuvoittelujen pohjalta ovat ortodoksisit ymmärtäneet luterilaisen *ehdotus- ja virkakäytäyksen* olevan selvästi läheimpänä toisiaan, kun oli ennakkoitu. Luterilaisen pappisviran mihdelollinen sakramentalinen luonne haluttiin nostaa myöhäromaksi keskusteluteemaksi (1974, I, II, II), mutta se ei ole toistaiseksi toteutunut. Ehtoollisesta on keskusteltu edelleen vuonna 1977 (soteriologian yhteydessä A, II) ja 1983 (ekklesiologian yhteydessä, A 4-6). Myös siitti on oltu yksimielisä, etti ehtoollinen on yksyeden syvin ilmaisu,

ei sen tavoittamisen valine (1970, A 5).

Samoin ollaan yhtä mieltä, että Kristuksen uhri Golgatalla on ainutkerainen, eikä sitä voida toistaa. Mahdolliset eroavaisuudet ehtoollisen uhriluonteen ymmärtamisessa ovat jatkossa jääneet kuitenkin keskustellematta (1971, A II, 2.). Luterilaisten sakramenttien resaliinen luonne näyttisi muutoinkin ortodoksienvilmissä vahvistuneen ja samalla – ainakin perinteisen ja pohjoismaisen – luterilaistuden oma, selvästi reformoidusta perinteestä poikkeava profili.

Soteriologianssa erityisesti Kiavassa 1977 ja Turussa 1980. Tätä vaihetta on edellä laajasti selostettu.

Mikkelin neuvoittelussa (1986) palattiin soteriologiseen temaan. Niissä löytyi monia yhteisistä näkemyksiä *pyhydestä ja pyhipäivästä*, mutta niiden puutteeksi jäi se, että yhteyttä Kiovan ja Turun tuloksiin ei osoiteta riittävästi. Siksi ne eivät – tarkoituksestaan huolimatta – pääse eksplisitiisesti ja huoneevasti jatkamaan sitä prosessia, joka tuolloin oli bedelimallisesti käynnistynyt.

Eritässä *kirkko-opin ulottuvuuksissa Leiningradissa 1983* (eukaristinen ekklesilogia). Kirkosta on erillisä lausumia myös useissa muissa yhteiskissä (Järvenpää 1974 I, 2, 6, III, 6-7, Kiowa 1977, I, III, Mikkeli 1986, I, 8, 11-13, Järvenpää 1992, I, 3-4, 8-9, sekä Lappeenranta 1998).

Kirkon *apostolisen perustan ja julkunden* merkityksestä – temaatistiksi Järvenpää 1992, mutta asia on ollut esillä jo edellisellä Järvenpään kerroksella 1974 (I, 6). Tämä tärkeä aihepiiri on viela toistaiseksi jätetty – hyvin yhteistä teeseistä huolimatta – melko katkelmaisesti käsittelyksi. Osasyyna on se, että aihetta ei noussut keskusteluihinne dialektiemi omasta dynamikasta kasin, vaan Faith&Orderin ohjelman ansiosta.

Laonisen teologia ja siitä tehtävät ekologiset johtopäätökset tuottivat Pyhittässä 1989 merkitävä yhteisä linjausta, mutta ne ovat toistaiseksi jääneet irraliksi. Jälleen saattaa syyntä olla ajankohtaisen haasteiden aiheuttama poikkeama neuvoittelijemmille omasta dynamiikasta. Olisi jatkettava etenpäin ihmiskuvan kautta soteriologistaan yhteyksin ja ehkä myöhempin kirikon ja maailman suhteiden selvittämisen.

Molemmin puolin on kasvanut yhteisymärtys omista perinteistä nousevan spiritualiteetin ekrumeenista niskoaloja avavaasta merkityksestä.

Koska neuvoittelusta on kertynyt vuosien mittaan suuri määrä yhteisä teesejä, olisi tarpeen luoda niistä aiheittain koottu systemaattinen synteesi. Niihin alieiston lapinakyyryys lisääntyi ja olisi myöhempi tuntistaan ne alueet, joita ka edellyttäävät jatkotyöskentelyä.

Aihheet, joihin pitäisi käydä käsiksi

Kiavassa haditusta selvitystä vannivien teemojen luettelosta ovat toistaiseksi käsittelenäitä (2) Itäisen omaha hemikohtaisista pelastumrista koskevien varmuden saavuttamisen, (3) Jumalan anton ja ihmisen tahdonvapauden suhde pelastumisessa sekä (5) lain ja evankeliumin suhde pelastumisessa. Avainasemaan nyttaisi nousevan teologisen antropologian ja pelastusopin yhteyts – se joka Kiavassa jää avoimeksi ja joka myös herättää kansainvälisistä keskustelua. Siinä yhteydessä olisi käsiteltävä myös ihmisen tahdonvapauden ja Jumalan armon valkutuksen välinen suhde. Se on kokonaisuudessaan vaikkea ja haastava tehtävä – vähintäänkin samalla tasolla kuin vanhurskauttamisen ja jurnalhallistamisen välinen suhde.

Eris seikka tassä ongelnavyyhdissä on ehkä myös lupaava: Lihes kaikki huterilaisuden ja ortodoksistan kannalta ekumenisesti vaikkeimmat kysymykset, joita sen vuoksi helposti saattavat jäävät myös viimeiseksi kysymyksiksi, eivät ole valkeita vain tunnustustemme valisinaa haasteina, vaan ne ovat vaikeita myös luterilaisten perintein sisällä. Sellaisia ovat muun muassa juuri kysymys tähdonvapaudesta ja ihmisen kyrystä itse osallistuua siihen prosessiin, joka johtaa pelastukseen. Lisäksi ongelmia on eritain kiinnostava ja vaikkea myös sekulaarisissa filosofiassa, psykologiassa ja biologiassa. Mika ylipäätä on ihmisessä vapauden ja determinismin suhde? Missä määrin ihmisen elämän ratkaisut määrittyvät perimästä, geeneistä, kalsin? Missä määrin kasvatuksesta ja ympäristötekijöistä? Hyvin moni nykyistä biologista ja filosofeista edustaa determinismiä, jonka puitteissa kuitenkin voi toteuttaa psykologinen tähdonvapaus. Uskoisin, että molemmissa lahtökohdissa, determinismissä ja tähdonvapaudessa on molemmissa jotain olemasta, mutta saatavaa olla, ettei niiden subetta voi loogisesti ratkaista, vaan on todettava, että ihmiseen sisältyy paradoksi.

Toinen teema-alue, joka kaipaisi syvälistää käsittelyä, on kasteen merkitys kristilliselle kirkolle ja yksityiselle kristitylle ekumeenisessä kontekstissa. Siitä – tosin kuin ehtoollista – ei ole dialogisamme yhdessä arvioitu. Periaatteessa kaste on jo tunnustettuun vastavuoroisesti (ainakin Faith and Orderin piirissä – mm. BEM-prosessi), mutta ongelma on siinä, että ortodoksiuen kasteen kokonaisuuteen liittyy olennaisesti voitelun sakramenti – joka läntisessä perinteessä on irronnut konfirmatioksi.

1. Johdanto

Olen ymmärtänyt tehtäväni niin, että minun tulee kommentoida keskustelujen opillista sisältöä ja esittää ajatuksia keskustelujen tulevaisuudesta. Teen sen esitamalla muutamia kysymyksiä ja ehdonkutsia läsnäoleville.

Aluksi on todettava, että olen ensikäisena eri asemassa kuin neuvoittelijien isät, veteraanineuvottelijat, joita nse ovat olleet keskusteluissa läsnä ja sen takia omavat taustatietoa joka minulta puuttuu. Oma *lähdepohjani* on vain painettu teksti eli 'Documents of the Evangelical Lutheran Church of Finland, situata soveltuvalt osat.' Samaa suppeaa lähdepohjaa joutuvat kuitenkin käyttämään myös muut kansainväliset tutkijat ympäri maailmaa. Väärinkäsitysten mahdollisuus ilman taustatietoja on suuri. Pöytäkirjojen englanninkielinen käännös on myös epäisevä silloin tällöin.

Tärkeästi olisi joka tapauksessa pitäet jatkamaan soteriologian alueella saavutettujen tulosten pohjalta teologisen antropologian suuntaan samoin kuin työntämään edelleen kirkko-opin alueella saavutettua lähetystä.

Dogmaattisten teemojen arviontia

Prof. Gunnar af Hällström

Heti alkunun haluan myös tuoda julkki, etti päävittaisessa työssäni olen tekemissä voimakkaasti "uuspatristiseen" teologi-an sitoutuneiden ortodoksioiden kannsa ja olen itsékin tutkimuksissani tutustunut lähiinä siihen. Tämä kreikkalaissyntilainen orientoituminen saattaa ajottaa hankaloittaa tulkintojani oppikeskuksille, lujemmille dogmatisista teorioista, koska uuspatristiset korostukseni eivät miehestäni aina vastaa keskustelijemme venäläisen osapuolen korostuksista. Olen esitellyt oppikeskuksilujen tuloksia ortodoksiopiskelijoilleeni (1999) ja tuloinkin saattanut todeta, etteivät he joka kohdassa allekirjoittaisi mitä ilman varauksia. Sakramentien (mysteeriien) lukuunottaa, opin perustana olevat tuntumiset ja sahtautuminen Vanhan testamentin apokrifisium/deuterokanonisille kirjoihin ovat näitä ongelmakohtia, saamoin erset antropologjaan liittyvät lausunnot.

2. Keskustelujen merkitys tutkimukselle

Oppikeskusteluista on muodostunut var-teenotettava kokonaima lähdeainealla dogmatiselle tutkimukselle. Siinä mielessä vertaan kokonaimaa miehelläni "Churedes Answer to BEM"- materiaalin, joka on dogmatikon kynnyksessä vastevalainen kokonaima. Eli kyseessä on arvovaltaisia ja harkittuja opillisia kannanottoja, joita kuitenkaan eivät siid ulkopuolista siten että keskustelu päättysi niihin – pikemminkin keskustelu vasta alkaa tämän materiaalin inspiroimana.

Kun sanon, että kyseessä on *harkittuja opillisia kannanottoja*, vertaan niitä mielessäni muuhun ortodoksiseen lähdeterminaaliin. Dogmaattinen aines on niissä usein implisitiittiä, puettu liturgiseen tai muuhun, harrastuseliseen aseen, josta se on analysoitava esin. Ortodoksisen julkaisumateriaalin suuresta runsaudesta huolimatta käy siksi usein niin, että ortodoksiina pohtiva luterilainen teologi Suomessa edelleen joutuu kaiyvamsan esin vanhan Malinovskin tai Padalkan dogmatikan, muun materiaalin puuteessa. Ilkseen void kuitenkin todeta, että piispa Hilariomin (Alfejey) johdatus ortodoksisaan dogmaattiseen teologiaan ilmestyy suomeksi juuri näinä päivinä! Mutta "juuspatriistikot" elavat lainsaimisen rationalismin pelossa, jolloin opillisen selviys helposti saa moitteet "skolastiudesta". Esimerkkinä olkoon Georges Florovsky, joka kommentoi erästä vanhaa venäläistä dogmaattikan esitystä seuraavين sanoin: "Tämä (Makarii Bulgakovin) dogmatikka ja kaikista sen ansiosta huolimatta kuoleeksa kirjaksi, eleetään opineisauden muisto-merkki, Kirkkon Hengen inspiraatiosta osatorukesi. Siis taas kerran: typillisesti läntiseksi kirjaksi." Näiden asenteiden

keskellä ortodoksisuutta tutkiva dog-maatikko iloitsee sitäkin enemmän niin *Baptism, Eucharist, and Ministry -asia-*-kirjoista kuin kirkkojemme välisen oppineuvottelujen raporteista, enkä usko niiden jäljaneen "Henkeä vaille", vaikka ne ovatkin harkinuja opillisia selvityksiä. Dogmaattinen eksplisittisyys ei selkopuheisuus on erinomaisen tärkeää, koska vain se mahdollistaa osoittuksen välisen aidon kommunikaation. Selkopuheudessa saattaa vieläkin olla pa-rantamisen varaa: professor Jouko Mar-tikainen viittaa siihen ongelmaan, että raamunlauseiden taakse sanoetaan "pi-lotauua" sen sijaan että lausuttaisiin suo-raan oma käsitys.

3. Neuvottelujen kielit

Neuvottelussa käytetty kielti on informaation kannalta ratkaisevan tärkeää, mutta sen merkitys ei rajoitu siihen. Kielty myös tuo tai on luontattu kommunika-tiota sekä oman ryhmän sisällä että kes-kustelevien osoittuksen välillä. Samaanomaa, mutta oudolla kielellä esitetty-nä symyttää vieraantumista ("tämä sa-noma ei ole tarkoitettu minulle"), ehkä vastustusta ("vieraan ryhmän termino-logicaa") tai tahalonta hilpeyttä.

Oppikeskusteluissa käytetty kielti ja tylli ovat monipuolisia, mutta *reheilisen* tun-tuisia. Eksgeettit pohtivat tuttuan ta-paansa esimerkiksi apostolisuiden mer-kyistä, systemaattikot viljelevät teknisiä termejänsä, kirkkokuntien johtohenkilöt esittelivät väistunkantajien vakuu-muksella. Yleisesti ottaen ortodoksit ovat kielellisestikin ortodokseja ja luterilaiset luterilaisia. Mutta oppikeskuste-lujen esitelmat ja julkilausumat herätä-vat myös eriäitä kielenkäytöön liittyviä kysymyksiä.

"ti" korekti termi vai ei, siitä päättääköt ortodoksiset piirri omassa keskuudes-sansa, ja min edelleen.

4. Ahiepilirit yleensä

Jako dogmaattisilin ja sosiaaleettisilin ahieis in on antanut neuvoittelijalle *laatuuta*, joka omalla tavallaan kertoa siitä, että kristinusko on muutakin kuin dogmejä. Ortodoksisit korostavat muutenkin usein, ettei teologia saa hajaantuna tarsiin erillään oleviin oppiaineisiin, vaan sen tullee muodostaa yksi kokonaisuus. Neuvoittelussa teologia onkin ol-lut kolonialisus, johon eri teologisessi dis-iplinit ovat tuoneet oman osansa. Henkilökohtaisesti töivön, että oppikeskus-teluiuna alkaneet neuvoitelut myös jatkais-vat oppia korostavalla linjalla, vaikka kokoontumisien toinen aihе liittyykin opista johdettuen kristillisen käytännön, ehkä ensisijaisesti etiikan, alaan. Tiedes-maalma tarjoaa meille kuitenkin myös toisenlaisten mahdollisuuuden työskentelyssä samaissa neuvoittelussa kahdella eri tavalla. Tietellisten konferenssien yhteydessä ohjelmasta osa on luentoja, monologeja, joihin liittyy keskustelua. Mutta työskentelyyn liittyy yhä useam-mmin myös *tekstitekeminen*areja, joissa kie-sittelijä samaan aihepiiriin kuin huomot-kin, mutta nyt työskennellään lähdema-teriaalin itsensä kanssa sitten, että se on jokaisen itsensä luettavissa ja kommen-ttovissa. Tähän astiiset oppineuvottelut olisivat esimerkiksi voineet sisältää Martti Lutherin Galatalaiskirjeen yhteis-tä lukemista ja kommenteerimista. Ahdas-nios Aleksandrialaisen Uuden testa-mintin kaanonian koskevia tekstejä, tai vaikka Gregorios Ihmeidentekijän tun-nustukseen peretyymistä, kaikki keske-siä tekstejä neuvoittelussa. Mahtavat teologiset konstruktiot horjuvat kun edessämme olevat lahteet alkavat puhua lahjoratonta kieltilään.

Kun oppikeskusteluissa saavutetaan yh-teisymärys siihen, että toisen opilluo-ten käytämiä ilmiasu/termiologioita tote-taan hyväksytäväksi, mitä siihen "hyväksymisestä" seura? Otan esimerkin: tyy-tykki luterilainen valtuuskunta siihen, että "theosis" eli jumalallistuminen on ymmärrettävässä "oikein" neuvoittelijoiden kesken, sisäspiirin hyväksymänä il-maisuna? Vai onko tämä terminologia "markkinointitavissa" koko taustaryhmä-le, eli kirkkoukunalle, ehkä vielä minn, ettei sillä haetaan "Resepti" kirkkoku-nan syvistä riveistä? Toivomme siis, että "theosis" vastedes esittää myös luterilaisessa summittaisaamassa tai el-toilisrikouksissa? Jos toivomme, on varauduttava örytymisyyteen tai hilpe-yteen sen johdosta, että kirkkokunta nyi opettelee puhumani uutta kielit.

Otan toisen esimerkin: oppikeskusteluissä on käsittely kysymystä Jumalan ener-gioista ja tämän opin subdetta luterilai-seen logoskeskeiseen kosmologiaan. Oppikeskusteluissa toderraan ireenisesti, että molemmat ilmiasut tahtavat sa-maan. Jos näin on, puhutaanko vastedes ortodoksisessa kirkossa logos-kosmolo-gia ja luterilaisessa kirkossa energi-oista? Ilse oudoksiisin tästä. Kirkkokun-nilla on omat termiologiset universu-minsa, joilla ne ilmaisevat ajattelunsa. Jos universum sisältää riittävät ilmai-sut aisojen selvitämiseksi, on kyseen-alaista, hyödyttäväksi ei perinteisten il-maisujen maahanlaitto viralliseen kie-lenklytykön mittään. Ainakin aluksi riit-tänee, että vastapuolen termit riitataan niin hiittymisistä epäluuloista ja rakhdo-lisista harhaoppisyytöksistä. Ymmär-takseen on edullista, jos ortodokset vas-tedeskin puhuvat "ortodoksian kielistä" ja luterilaiset "luteriansuutta". Näiden uni-versumien määrättylyssä riittää tekemistä muutenkin: onko "perisynti" ortodoki-nnen ilmiasu vai ei, tai onko "sakramen-tti" kielitontta kieltilään.

Toteutuneet aihepiirit ovat olleet keskeisiä kristillisissä temoja. Uuden testamentin, uskon sääntöjen (*regula fidei*) ja uskonmukustusten perusteella on mahdollista surin piirtein luetteloida kristinuskon keskeisimmin opinsaallion, olkoonkin, että kirkkokuntat mielellään pitävät omia erityiskorostustuksaan keskeisän opinkappaleina. Oppikeskuslulut eivät juurikaan ole juuttuneet marginaliin kysymyksiin, vaan ovat rohkeasti astuneet kristinuskon keskustaamaan. Esillä olleet aihheet kuten luominen, perustus, apostolisus ja eukaristia ovat yksiselitteisesti keskeisiä temoja.

Aihepiirjejä tarkastellessani en kuitenkaan voi välittää eristää *kyrillista kysymystä*, joka ensisijaisesti koskee luterilaista osapuolta, nimitään liikkuuko luterilainen osapuoli tavaramaisella hengellisen elämän *tsoitolan*? Vai onko oppikeskustelutilanteen pakottanut terattikan tavoin aina "korkeammalle" hengelliselle tasolle? Tunnusomaisista luterilaiselle kirkolle on, ellei pietismi tai jokin muu seikka vähristää käsitystäni, *noukoriuitason* kristillisyyden korostaminen. Korostetaan *justificatio impii Boppia*, ollaan "armon kerjäläisistä", loidutetaan kauhistunutta omantuntoa, palataan kasteen arrosson päävitän. Jopa "simul iustus et peccator" on niin korkea saavutus, että oikein hirvittää. Entä mitä oppikeskustehuissa on käsitytelty? Pyhitysta. Jurnalalislumista. Eukaristiaa, joita (laimais) "the Church triumphant celebrates" (Järvenpää 1974). Nämä teemat ovat edelleen keskeisiä – en ole muuttanut miltään muutamassa minuutissa – ne ovat oikeutettuja, mutta eisintabalanssia, sitä painoarvoa, joka luterilaissuudessa on kullekin opille erikseen annettava. *Vanherskauttaminen* on toki keskusteluissa vahvasti esillä, sitä tarkeillaan kuitenkin näkökulmasta, joka ei ymmärtäakseni sisisi viedä päähuomiota.

Kysymys oikeasta teologisesta korostuksesta on mielestäni erittäin keskeinen. Oppineuvotteluissa on useaan otteeseen todettu ortodoksiain ja luterilaisten väliailla *sisällöllinen yksimielisyys*, mutta korostuksen sahteen eroavaisuutta. Samanneine painotaa oppuja eri tavoin silloinkin, kun olemme nytä sisällöllisesti samaan mieltä. Otan yhden esimerkin. Todetaan, että ortodoksi korostavat ksenologista aspektilta luomisteologiassaan, luterilaista taas pelastushistoriallista näkökulmaa. Mutta asiaa ei voi jättää tähän. Juuri korostukselhan tekevät kirkkokunnat sellaisiksi kuin ne ovat, vähintään yhtä suuressa määrin kuin niiden opit! Väitänkin, että on huomattava merkittävä, korostammeko theosista valiustificatio impii Boppia, vankka periaatteessa hyväksymme ne komplementeariaaksi opeksi. Koko spiritualiteetti muuttuu sen myötä korostammeko Juurnalantuntiomattua (kuten apofaatinen teologia tekee) vai Juurnalantuntiosta. "Suuria Tuntemantonta" palvotaan toisin kuin "rakasta Isä", ja kuitenkin on kyse samasta Juralasta, vain korostuksesta on eroa. On silläkin merkitystä, korostammeko synergiaa (uskovan ihmisen kohdalla) vai Jurnalann armon kaiken vaikuttavuutta, uskovissakin. Korostukset elävät kirkkokuntien saarnassa, kirkkomuistikissa, rukousissa, kirkkotaitteessa, ja vielä kirkosta kotini kaveltelevän kristityn kasvoillaakin. Lyhyesti sanottuna: yksimielisyys opista on korken tavoite, mutta opin painoarvon määritetty on myös ensisijaisen turkeä.

5.1. Ad fontes -opin perustan selvittelyä

Kun ekumenisten keskustelujen painopiste on nimenomaan opillinen (näinhan ei aina tarvitse olla), on opin perustan selvittäminen erityisen turkeä. Tässä suhteessa keskustelunne ovat alkaneet erikoisella tavalla. On menty suoraan *in medias res*, suoraan oppikäsymykseen, mutta argumentoimissa käytetään kriiteeristä on keskusteltu vain vähän. Mikä ovat ne auktoriteetit, joihin keskusteluissa tukeudutumme? Leningradissa 1983 astaan viitataan yhdellä lauseella: "The Holy Bible contains the bases of the doctrine of the Church in a way that is binding upon us at all times. They have given rise to the definitions of the Church which are to be found in the Niceno-Constantinopolitan Creed." Tämä mielettiläni erinomaisen määritellyt tarjoaa meille eräitä lisäaineita minuumiin, josta ajanakin olemme sanaa mieltä. Raamatusta ja Nicaenunniasta. Tämä opinperustan minimialdrä tarvitsee kuitenkin vielä lisäselvitystä. Ovakko osapuolet yksimielisistä siitä, mitä Raamatulla tarkoitetaan? Sivumennen totean, että deuterokanonisia kirjoituksia on keskustelussa käytetty varsin vähän. Edelleen, onko kysymisen Raamatun ymmärrettävä Kirkkon monopoliksi, ja jos on, kuka käyttää kysyseisen kirkon Santa Raamatua tulkittaessa? Puhuko Pyhä Henki edelleen, antaen pispille, maailkoille ja kirkolliskokouksille uuden Raamatun tulkinnan mahdollisuuden, vai pitäisi vähkä tulkinnan mahdollisuuden kirkkoihin tai Konstantinopolin 787 kirkkokiukouseen? Tässä joudumme etsimään opinperustan *makromosialta* määraa, josta yksimielisyyttä ei ole näytä olevan; missä määrin kirkkoisat ja konstituit ovat auktoriteetteja, entä sitten luterilaiset tunnustuskirjat, jotka muodostavat luterilaisille eräänlaisen reformatioon ajan aihepiirin.

5. Ad fontes

Sitruissämme katseemme menneistä oppikeskustelujen teemoista tulevaisuuteen on tarjolla monta valioehdoa. Soveltautuksia kristillisistä oppjeja on useita. Pyydän saada kiinnittää huomiota kahteen, mielestäni vakavasti otettavaan aihepiiriin.

"kirkkoisen" tekijien kokelman? Näistä aikoista joudumme keskustelevaan paitsi neuvoittelijuen osapuolten välistä, myös omassa piirissämme, sillä ei ortodoksiin sisäänkeräävien käsitys tai luterilaisten sisäinen kanta ole aivan yksiselitteinen. Maailmanlaajuisen ortodoksia joutuu meidän aikanaan polttamaan uudestaan seitsenviin varhaiskirkollisen kirkkolaiskouksen asemaa, johonnen siltä, että keskustelut orientaaliortodoksiin kanssa on muuttanut entisä asemia. Mitä kirkkoisuuksiin tulee, totesi professor Vladimir Mustafin Järvenpäässä (1992): "not all the texts included in these documents are expressions of ecclesiastic or apostolic tradition." Vanhan kirkon teksteissä on eritoten materiaalia myös ortodoksisen kannan mukaan. Nämä luterilaisten yleensä ajattelevat, mutta siitä huolimatta kariutuvat keskustelut Tübingenin luterilaisten ja Konstantinopolin patriarkka Jeremias II:n välillä muun muassa erilaistain käsitystä kirkkoisen arvovallasta. Olemmeko, vai emmekö ole tradition, kulttiinossä nimennontaan kirkkoisien, suljeen samoilta linjoilla? Luterilaisten joutunevat puolestaan pohtimaan myös sitä, onko Luther "kirkkoisa" siinä mielessä, että hänen kaikki kirjoituksensa, eritoten Galata-laiskrijeen kommentaatio, on syytä huumoita, vai ajavatko luterilaisten kirkcon tunnustuskirjat kirkon omana kokonaana arvovallassa Lutherin ohja.

Joka tapauksessa olisi oppikeskustelussa vielä sytytä palata opin lähteille ja pohtia niiden luontetta ja tulkittaa. 5.2. Ad fontem – yhdessä kasteen altaalle

Tulevaisuudessa lienee syytä palata myös lähteelle toisessa mielessä, eli *katekeysyyn*-seen. Neuvottelussa on todettu, että "unity in the Eucharist is the deepest manifestation of the oneness of the

"Church" (Sinappi 1970). Nämä on, mutta siksi enme tapaa toisiemme, jos jäljempää odottamaan yhteyttä nimenomaan ehtoollisessa. Voimakkaasti esillä ollut eukaristinen teologia on rikastuttanut liturgista elämää kirkkokunnissa, mutta ekumeniaa se ei mielestämäni ole rikastuttanut yhtä paljoa, koska ehtoollisen viestin suhteeseen ollemme vielä etäällä toisittamme. Siksi esitänkin, että neuvoittelijen tulevien aiheiden joukkoon nostetaisiin sakramenti/mysteeri, joka ei erota meitä, vaan yhdistää meidät, nimittäin *kasteen*, Baptism, Eucharist, Ministry -prosessin myötä ollemme havainneet, kuinka paljon ortodoksinen kirkko ja luterilainen kirkko sisällyttivät kasteeseen: Jumalan lapeuden ja Kristuksen Kirkon jäsenyyden, eli juuri ne asiat, jotka ovat valittäntömiä kristillisen yhteyden toteuttamiseksi. Kasteteologia osoittaa, kuinka paljon osapuolilla on yhteisä, mutta se tarjoaa myös aiheen perehysyä vauttivin ongelmakohtiin, kuten kysymykseen Pyhan Hengen saamisen-

Koska loppusoanoja tasapuolisuduen nimissä ei voi antaa vain ortodoksille tai vain luterilaiselle, amman sct Paavali Johannes Ille, joka Turun tuomiokirkossa lausui seuraavat sanat:

"Kuka minä olen?"

Kuten te kaikki, olen kristitty, ja kasteessa olen saanut armon, joka yhdistää minut Jeesukseen Kristuksseen,

meidän Herraramme. Kasteen kautta olen *teidän veljenne Kristuksessä.*"

(Johannes Paavali 5.6.1989)

Kirkkojen rauhanantöö rakkauden Jumalan luomakuntaa koskevan suunnitelman toteutuksessa

(toisiksi valittujen temojen arvointia)

Hans-Olof Kvist

Aiksi

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon arkkipiispaan, Jukka Paarman, neuvoittelijan kesän alussa Pietarin ja Laatokan metropolitaan, Vladimirin, kanssa. Viimeksi mainittu esittellessään arkipiispaan seurueineen seurakunnalleen totesi luterilaisilla ja ortodokseilla olevan enemmän yhteistä kuin erottavaa. Kirkkojemme oppikeskustelut vuodesta 1970 lähtien vahvistavat metropolitaan lausuman. Olemme kolmen vuosikymmenen ajan edustajjemme välityksellä keskustelleet kristillisen uskon keskeisten ja luovuttamattomien totuuksien tulkinnaista ja ollemme teesien muodossa voineet sopia monistaasioista. Tämä koskee jokaisista neuvoittelijillemme hyväksyttyä keskustelun teemasta.

Neuvottelumme ovat alun alkaen olleet luontevaan teologiset. Haluamisin tässä

sesta kasteessa ja/tai mirha-voitelussa, yksilön ja/tai yhteisön uskosta kastehetkenä, ja ihmisen luonnollisesta tilasta ennen kastetta. Olen sitä mieltä, että kaste on ekumeenisen yhteyksien pääsäkraamatti ja toivon meidän kohtaavan toisimme siellä, apud fontem sacram.

yhteydessä korostetusti allekirvatava lää, vaikka neuvoittelijemme toiset teemat onkin hyväksytty kirkkojemme eettisissä opetusta ja toimintaa ajatellen. Kun neuvoittelijamme ollemme käsittelleet soinaheitikan piirin kuuluvia asioita ja ongelmia, huomionme ei ole ollut kiinnitettävä etiikan ja sosiaalietiikan kysymyksiin sinänsä, vaan johdonmukaisesti siihen, miten ne nioutuvat Jumalan ilmoituksesta nousueviin perustaviin uskontotuksiin. Yksitoista kertaa jo toteutuneina neuvoittelumme näistä asioista ovatkin mielestäni *luonteeltaan ja sisältöltään hyvin vastanneet Kirkkojemme edustajien 1960-70 -luvuilla tekemää päätoistöä Juuri oppia koskivista neuvoittelusta.* Koska kirkkojemme edustajat mm. näiden keskustelujen yhteydessä ovat oppineet tuntemaan toisensa hyvin, neuvoittelut ovat toissijaisesti – näin vointaneen arvioida – vaikuttaneet heidän[1]-

lisesti kirkkojenne muihin ja maittien
mekin välisiin suhteisiin.

Ainakin Kiovassa 1977 osapuolet toteuvat, että neuvoittelukokous veljellisen suhteiden ohella oli palvelut myös ystävyyden ja hyvien näapuruisuusuheteiden lujitamista. Suomen ja Neuvoitoliton välillä (komunikea).

Puheessaan Venäläinen ortodoksisen kirkon molempien kirkkojen edustajien, teologien ja ylioppilaiden toristuvat tapaamiset. Erityisesti hän mainitsi arkkihiipiskuksen Martti Simojoen "suuren ja syvän paroksen" kirkkojemme välisten teologisen dialogin ja muiden suhteiden kehittämisen. Yli kaksi vuosikymmenttiä myöhemmin voimme todeta näiden hyvin suhteiden jatkuvan, ei vähiten oikeudenmukaisuuden esilläpitämisenä ja siten ihmisten välisten rauhan rakentamisen. Tästä olemme yhteisesti kirjanneet ja ylistäneet Jumalaas. Jo Zagorskkin 1971 neuvoittelujen kommunikeassa osapuolet kääntyivät Jumalan puoleen: "Neuvoittelukokouksen osanottajat kiinnivät Jumalaan hänen suuresta siunauksestaan, joka teki mahdolliseksi tämän veljellisen ja sydämellisen yhteydenoton Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja Venäjän ortodoksisen kirkon välillä, jolloin luottamukseen hengessä kästiltin tärkeitä kristillisyyden ongelmia. Osapuolet saivat jälleen kerran taas kokea, että ekumeninen dialogi halventaa väärinkäsityksiä ja auttaa ymmärtämään toisen osapuolen asennetta."

Turun 1970 neuvoittelujen komunikassa osapuolet totesivat, että kristittyjen yhteys on omaan vähentämään jännitys-

tä maailmassa ja sillä tavoin rakentamaan rauhaa. Neuvoittelukokouksen kahdeksannessa rauhanteesissä (vt. Järvenpään 1974 rauhanteesit 8 ja 9) toteuttiin yhteisesti: "Rauhan edellytyks on oikeudenmukaisuus, johon kuuluu myös sosiaalinen, taloudellinen ja kansainvälinen oikeudenmäärä. Tämän vuoksi kristityjien on jatkuvasti huolellisesti tutkittava, missä onko kesä on uhattuna. Kristityjen tullee yhdessä ponnistella toisen ihmisen riistanusta vastaan, ihmisyarvon alentamista, rotusyrjintää ja kaikkia diskriminaation muotoja vastaan, näkää, kohyyttää, epäoikeudenmukaisutta ja kaikkea sitä vastaan, mikä on uhkana maailman rauhalle ja normaalille elämälle." Kun tarkastelijemme maailmatalnetta kolme vuosikymmentä myöhemmin voimme arvioida teessä mainittujen asioiden olevan yhtä ajankohdista kuin silloin. Ekumeeninen yhteisyyden on työtä pystyvän rauhan aikana-saamiseksi (Järvenpää 1974, Kyminnes rauhanteesi).

Jumalanpalvelukset

Neuvoitteluihimme ovat alusta lähtien kuuluneet jumalanpalvelukset ja rukoushetket sekä ortodoksisen johtopäätös kuulessa Jumalan sanasta. Rauhan kasvatus on yksi modernin sarman keskeinen momentti." Myös arkkipiirittä Jannari on korostanut liturgian rauhanteologista merkitystä (Leningrad 1983).

Liturgian suuri ektenia alkaa kehoituksella rukoilla rauhassa Herraa, anomaan

Hanelta rauhaa konkudeesta, koko maailmalle rauhaa ja kaikkien yhdistymistä. Liturgiassa anotaan myös rauhallaista aikoa ja siihen sisältyy useita rauhan toivouksia. Harauden ektienissaan anotaan rauhaa, terveyttä ja pelastusta ja toisesa uskovaisten ektienissaan anotaan rauhaa konkudeesta ja rauhaa koko maail-

letaan vuorolauluna melkein jokaisessa messussa ja joulun aikana hiljennytään kunnellemaan sanomaa Rauhan ruhinaasta. Yhteisä astioita koskevassa rukousessa Suomen luterilaiset pyytävät Jumalata, että hän antaisi rauhan maan päälle. Herran rauhaa toivotetaan ennen ehtoollisen jakamista ja sitä pyydettiin ehtoollisen jakamisen yhteydessä. Paaston aikana käytettävässä litamassa Kirkkokansa rukoilee, että Jumala varjelisi sitä kaikista sodista. Messuissa vesisantat virret sisältävät paljon rauhaa koskevia aineita.

Verrataan edellä sanottu Makarin, Vinnisan ja Mogiljov-Podolin arkkipiispaan, samoihin Kiovan 1995 neuvoitteluisissa: "Liturgiasta puhuessamme me emme voi rajaata sen vaikutusta puhtaasti erittäin selvyydestä tuntuva asiaa, etta molempia kirkkoja voimakkaasti yhdis-tä rauhankäsymksen kytkeminen tili-viisti jumalanpalvelukseen, messun tai liturgian yhteyteen, siiben, missä kirkon ja kristillisen uskon sydänsänet kuuluvat. Molemmissa yhdistäisi ajatus siitä, etta evankeliumi eli sanoma Kristuksesta samalla on sanoma rauhasta. Jumala on rakkaiden ja rauhan Jumala (2 Kor. 13:11; 2 Tess. 3:16) ja rauhanteeki-jät, Jumalan rakkaiden aineet, ovat hänen lapsensa (Matt. 5:9). Leningradin vuoden 1983 neuvoittelujen rauhanteesissä 12 toteammekin yhtiesivest: "Jokaisessa jumalanpalveluksessa kirkko na-kooilee rauhan puolesta. Siten se kutsuu jäseniään työhön rauhan hyväksi!"

Messuissa ja liturgiassa – mutta myös nii-dien ulkopuolella – ilmenee yhden, pihän, yhteisen ja apostolisen kirkon usko ja elämä, ainakin tietyltä osiltaan. Ju-malanpalvelukristiamme rukoilemme iti-sellemme ja maailmalle rauhaa yhteisen palvontaltamme Kolmiyhtiesistä Jumalalta, julistamme ja hiljennymme kuuntelemaan kirkolleimme yhteistä

malle. Anomusekstiessä pyydetään rauhaa maailmalle ja että uskovaiset satis-vat viettää elämänsä jäljellä olevan ajan rauhassa ja synninkultumiksessä. Papis-toon kuuluvat tervehdyt alttarihuonees-sa toisen rauhantervehdyksella. Us-kontunustuksen jälkeen kehoitetaan läsnölevia uhraamaan pyhäi uluria, rau-han laupeuta. Esivallalle rukoillaan hal-litsemiseen tarvitavaa rauhaa jotka jo-kainen saisi viettaa rauhallaista elämää. Basileios Suuren liturgiassa rukoillaan erityisestä kirkolle rauhaa, mutta myös ihmisen asuntopaikkojen suojuelusta. Myös vigilipalveluksessa ja muissa yhteyksissä rukoillaan rauhaa Jumala-tta, rauhan Kuninkaalta.

Arvioitaessa aikaisempia neuvoitteluja on sytä erityisesti korostaa sitä melkein itsestään selvyydestä tuntuva asiaa, että molempia kirkkoja voimakkaasti yhdis-tä rauhankäsymksen kytkeminen tili-viisti jumalanpalvelukseen, messun tai liturgian yhteyteen, siiben, missä kirkon ja kristillisen uskon sydänsänet kuuluvat. Molemmissa yhdistäisi ajatus siitä, etta evankeliumi eli sanoma Kristuksesta samalla on sanoma rauhasta. Jumala on ollut ominaisista Raamatun tulkinna, erityisesti eettis-kasvatukselinen johtopäätös kuulessa Jumalan sanasta. Rauhan kasvatus on yksi modernin sarman keskeinen momentti." Myös arkkipiirittä Jannari on korostanut liturgian rauhanteologista merkitystä (Leningrad 1983).

Liturgian suuri ektenia alkaa kehoituksella rukoilla rauhassa Herraa, anomaan Hanelta rauhaa konkudeesta, koko maailmalle rauhaa ja kaikkien yhdistymistä. Liturgiassa anotaan myös rauhallaista aikoa ja siihen sisältyy useita rauhan toivouksia. Harauden ektienissaan anotaan rauhaa, terveyttä ja pelastusta ja toisesa uskovaisten ektienissaan anotaan rauhaa konkudeesta ja rauhaa koko maail-

laan vuorolauluna melkein jokaisessa messussa ja joulun aikana hiljennytään kunnellemaan sanomaa Rauhan ruhinaasta. Yhteisä astioita koskevassa rukousessa Suomen luterilaiset pyytävät Jumalata, että hän antaisi rauhan maan päälle. Herran rauhaa toivotetaan ennen ehtoollisen jakamista ja sitä pyydettiin ehtoollisen jakamisen yhteydessä. Paaston aikana käytettävässä litamassa Kirkkokansa rukoilee, että Jumala varjelisi sitä kaikista sodista. Messuissa vesisantat virret sisältävät paljon rauhaa koskevia aineita.

Verrataan edellä sanottu Makarin, Vinnisan ja Mogiljov-Podolin arkkipiispaan, samoihin Kiovan 1995 neuvoitteluisissa: "Liturgiasta puhuessamme me emme voi rajaata sen vaikutusta puhtaasti erittäin selvyydestä tuntuva asiaa, etta molempia kirkkoja voimakkaasti yhdis-tä rauhankäsymksen kytkeminen tili-viisti jumalanpalvelukseen, messun tai liturgian yhteyteen, siiben, missä kirkon ja kristillisen uskon sydänsänet kuuluvat. Molemmissa yhdistäisi ajatus siitä, etta evankeliumi eli sanoma Kristuksesta samalla on sanoma rauhasta. Jumala on rakkaiden ja rauhan Jumala (2 Kor. 13:11; 2 Tess. 3:16) ja rauhanteeki-jät, Jumalan rakkaiden aineet, ovat hänen lapsensa (Matt. 5:9). Leningradin vuoden 1983 neuvoittelujen rauhanteesissä 12 toteammekin yhtiesivest: "Jokaisessa jumalanpalveluksessa kirkko na-kooilee rauhan puolesta. Siten se kutsuu jäseniään työhön rauhan hyväksi!"

Messuissa ja liturgiassa – mutta myös nii-dien ulkopuolella – ilmenee yhden, pihän, yhteisen ja apostolisen kirkon usko ja elämä, ainakin tietyltä osiltaan. Ju-malanpalvelukristiamme rukoilemme iti-sellemme ja maailmalle rauhaa yhteisen palvontaltamme Kolmiyhtiesistä Jumalalta, julistamme ja hiljennymme kuuntelemaan kirkolleimme yhteistä

rauhan Jumalan sanoa sekä tunnustamme kirkon yhteisen (filioque -saana hakamattamat) Nikaan-Konstantinopolin uskontunnustukseen sananmودون.

Raamatun ja traditio

Raamatun perustava, kristilliseen perinteeseen kuovasta Kirkko ja Order-jouston apostolista uskoa selvittelevä projekti, joka lähtökohdakseen otti kristillisä kirkkoja eniten yhdistävän Nikaan-Konstantinopolin tunnustukseen. Rauhanteologian perustelun kannalta etenkin seuraavat mainittu tunnustuksen lausumat ovat tärkeitä: "Me uskomme yhteen Jumalaan, kaikkivaltaiseen Iisäan, taivaan ja maan, kaiken näkyvän ja näkymättömän Luojaan. Me uskomme yhteen Herraan, Jeesukseen Kristukseen... joka on samaa olemusta kuin Isä ja jonka kautta kaikki on saanut syntynsä, joka meidän ihmisten ja meidän perlauskemme tähden astui alas taivaata... tuli lihaksi... syntyi ihmiseksi... noussi kuolleesta... astui ylös taivaasiin... ja on kirkkauksessa tulken takaisin tuomitsamaan elävia ja kuolleita, ja jonka valtakunnalla ei ole leppua. Me uskomme Pyhään Henkeen, Herraan ja eläväksi tekijään... joka on puhunut profetoiden kautta. Uskomme yhden, pyhän, yhteen [s.o. katolisen] ja apostolisen kirkon.

Tunnustamme yhden kasteen... odotamme kaikilleiden ylöstäysemistä ja tulevan maailman elämää."

Seuravasta esityksestä selvää, millä tavalla yhteinen tunnustus on taustana neuvoiteltujenemä toisiksi valitutien teemojen teesien tulkimoissa. Vaikea niihin tarkempi analyysi paljastaa tietyjä perinteistimme liittyviä teologiaisia erottavia (kts. myös Järvenpää 1992, tiedonannon ensimmäinen lüte, teesi 2; tiedonannon toinen lüte, teesi 2).

Neuvotteluihinnalle vuoteen 1995 saakka osallistunut Kalevi Törvijainen, nykyään Mikkeliin eläkkeellä oleva piispu, on rauhanteologian perustelua Venäjän ortodoksisen kirkon ja evankelihen kirkkojen välissä keskusteluissa koskevassa artikkeliassaan (Teologinen Aikakausikirja 6/1975, 453–466) todennut, että mainittujen kirkkojen edustajat ovat olleet yksimielisiä argumentoinnin lähteistä. Törvijainen arvioi (s. 458): "Takaan alkuperäiseen, takaisin alkulaatelle on ollut sekä ortodoksien että luterilaisten periaatteena, tarkoittipa alkuperäisen sitten evankeliumia ja/tai yleensä Raamatua tai Kirkkoisia. Tosin periaatteita on sovellettu en tavoin." Vaike Raamatun auktoriteetin ja isien todistukseen vetoamisen selvimästä keskusteltua ja liittää keskustelijointa yhteen, idän ja lännen perinteet osottavat Toivaisen mietestä kuitenkin selvä painotuseroja. Idän kirkon varsinainen olemus keskityy liturgiansa ja mystiseen hurskauselämään. Koska käytetyistä eksgeettisistä metodista on varsin vähän keskusteltu, rauamatunkäytäpöjen arviointi perustuu pakostakan puutteellisin tieothin. "Jouskus tuntuu siltä, että turvaudutaan dicatu probantia -menetelyyn. On ilmeistä, että kirkon vallitseva usko ja tulkinta mer-

kitsevät heille raamatunkäytössä enemmän kuin evankelisessa kirkossa, joka myöskään ei lähesty Raamatua ilman traditionia." Sosiaalietiikan harjoittamiselle oli siitä Törviaisen mielestä hyödyksi, mikäli jatkossa keskusteltaisiin Vanhan testamentin asemasta, Vähän ja Uuden testamentin suhteesta sosiaaliteitisesä argumentaatiossa, isien opetuksista ja niiden keskinäisistä suhteista sekä isien opetuksen suhteesta Raamatun todusukseen (s. 455, 459).

Toivaisen arvioon vuodelta 1975 voi vielakin yhtyä. Jos siihen haluaisi jotaakin lisätä, voisi korostaa, että liturgia on sidoksissa dogmaattisuu ratkaisuhin ja että ortodoksiselle kirkolle erityisen tärkeä kirkon ensimäisistä vuosisatojen synodien perinteese sisältää runsaasti teologiaisia kannanottoja. Artikkeliin kirjoittamisen jälkeen Venäjän ortodoksisen kirkko on suhteessa Kirkkojen mailmanneuvostoon alleviivannut opillisen seikkojen merkitystä Jareston toiminnassa. Nikaijan-Konstantinopolin tunnustuksella ei ole vain ortodokseille vaan myös luterilaissille merkitystä yleisenä Raamatun tulkinnan teologisen haarukana, joskin luterilaissille Augsburgin tunnustuksella ja sen apologialla sekä muilla tunnustuskirjoilla ja Lutherin teoksilla on tissä suhteessa tosiasiesti täsmennävää merkitys.

Monista sosiaalietiikan sisältöä koskevista yllätilisyksistä huolimatta kirkkojenne erilainen historiallinen perinne ilmenee niiden en tavoissa *tarkemmin ihmisosikeuksi ja suoritetun reflektion teologiesti perustella, tulkita ja käsitteliä rauhanteologiaa, luomisteologiaa ja ihmisoikeuksia ja suoritetun reflektion perusteella ottaa kantaa kulloinkin ajan-kohtaisiin empiriisiin ja politiis-yhteiskunnallisiin ilmiöihin. Kuten eri neuvoiteltutapamisten toisen teeman monista teeseistä ilmenee kirkkomeen edustajia on silti yhdistänyt käsitys siihen, että tec-*

sien on heijastettava niiden taustana olevaa kirkollis-teologiasta identiteettiä. Kummarkaan kirkot eivät toimi omasta kirkkoperheestään innallisina kirkkoina, vaan lähtevät siitä, että ne jäsentyvät laajempin niiden identiteettiä määrittyin yhteyksin. Identiteetinsä kannalta ja teologisesti ortodoksiset kirkot ovat riippuvaisia vanhan kirkon pentarkian opillisesta yhteisymärryksestä ja tiydestä sakramentalisesta yhteydestä. Luterilaisten kirkkojen identiteetti määrittyää taas niiden oman tunnustusperinteencenkä mukaan raamatuntulkintia. Ortodoksiisa ja luterilaisia kirkkoja yhdistää käsitys, että kirkkojen luonne ei määritdy individualistisen pyrkimysten mukaisesti. Kummankin perinteinen kirkot lähtevät siitä, että ne ilmaisevat yhtä, pyhään, yhteistä [katolista] ja apostolista kirkkoja.

Olen edellä kiinnittänyt huomiota erilaisiin *periaatteellisiin ja perustaviin teologisiin näkökohtiin*, joilla *taustana on merkitystä arvioitavien toisiksi valitutien tempojen ja niitä koskevien teesien ymmärtämiseelle ja arvioinnille*. Ne näyttelevät omaa osaansa teesien muotoutumisessa silloinkin, kun ne eivät ole erikseen tai eksplisitiivisesti huomioidut.

Teesien yleinen arviointi

Neuvottelujenne yhteydessä ovat kummankin puolen edustajien pitäneet esitelmää antaneet sisältöllä yhteisestä valitsemisellempien tempoille. Ne ovat antaneet hyödyllistä tietoa toisen kirkon teemasta koskevista lähestymis- ja tulkintatavoista ja ovat siten autanneet toista osapuolia ta ymmärtämään teesien formulointiehlmän vaikuttaneita asiaa koskevia tekijöitä. Teesit ovat vaivalloisen työn tulosta, mutta vaivannaköön kannattanut, koska teesit ovat olleet eri tahojen aktiivisen huomion kohteina. Sekäkin ei ole

olut vaille merkitystä että kahden eri poliittisen järjestelmän omaavan historialisen nasapurimaan valtakirkot ovat neuvoitelleet siitä, miten he teologisesti miettivät rauhaa ja sen toteumismahdollisuuksia valtioiden ja ihmisten välisiä suhteissa.

Jo erilaisten ihmisten eettiselle käyttäytymiselle merkitystä olevien yhteisten teesien olennassaolosta sinilänsä on näiden neuvoitelujen erityinen pürr ja tulos. Ne ovat kahden eri kirkkokunnan edustajien oppia koskevien keskustelujen yhteydessä yhteisesti formulointia teesejä ja vastaavat siten näiden neuvoitelujen alkuperäistä opillista tarkoitusta. Pyrkimys yhteisten teesien laatinmiseen on pakottanut molempien kirkkojen edustajia vaikasti miettimään omia teologiaisia lähdöksiä ja kontekstejaan, joista kasin eettiset rukaisut ja niiden mukainen toiminta saavat perustelunsa. Syntynyt teesi ovat siis teologis-eettisen ajattelun tulosta ja ilmentävät ainakin rajoitetusti molemmille kirkkoille tunnusomaista teologista ajateliaua. Niiden pelkkää lukeminen ei kuitenkaan oikeuta kovin pitkälle menevin kirkkojen perustavia teologiaisia katsaukseja koskeviin johtopäätöksiin. Ne ovat ennen kaikkea *teologisesti mieleenkiintoisia kahden osapuolen neuvoitelulakoksia*, mutta sellaisina ne eivät muodosta varmaa pohjaa laajemmille teologis-eettisille perustelukokonaisuuksille. Siihen tarvitaan lisäankin. Vasta kun kirkkojen korkemmat päättävät elmet perustelliseen valmistelun ja lausuntokierrosten jälkeen tekevät oppia koskevaa ja kirkkoja ekumeenisestä sitova päätoimisia on oppia koskevien lausumien auktoriteetti avain eri tavalla varteenottoava. Ja tilanteikin jälkeen tie näkyvän yhteyden saavuttamiseksi eri kirkkojen välillä on ihmillisesti arvioiden vielä pitkä. Silti neuvoitelujen osapuolet ovat

olleet vakuttuneita siitä, että niissä esille otetuujen teologisesti keskeisten ongelmien käsittely muodostaa merkittävän panoksen esittäessä teitä ja menetelmää kristityjen uskonyhteyden saavuttamiseksi (Ärverpää 1974, kommu-nikea).

Yleiset teologiset lähtökohtat ja konkreettitilaisuudet asialta kasitteluviin teeseihin. Teeseissä on koeketeltu monia asioita, joiden laatinisherkenä on koettu edustavan erilaisista konkreettisista uhkia tai joikka ovat olleet globaleja puheenvaiheita tai poliittisia, yhteiskunnallisesti tai ekumenisesti merkittäviä tai niiden molempien kirkkojen turkeiksi arvioimia. Turussa 1970 kirkkomme edustajat toteivat, että ydinaseiden käytöö ei voida hyväksyä missään olosuhteessa. Zagorskissa 1971 osapuolet painottivat erityisesti aseistariisuminen merkitystä sekä Suomen Helsingissä pidettiin väksi ehdottaman Euroopan turvallisuuskonferenssin järjestämistä. Järvenpäässä 1974 (teesi 5) korostettiin kirkkojen rauhankasvatuksen tehostamisen merkitystä omassa keskuudessaan, rauhaa edistävän tieteellisen tutkimuksen edistämistä sekä kristillisten ja maailman järjesöjen (Yhdystyneet Kansakunnat, Kirkkojen Maailmanneuvosto, Euroopan kirkkojen konferenssi jne.) rauhantaloisten ponnistelujen tukemista. Toivottin, että Wienissä käynnissä olvat Euroopassa olevien asevoimien supistamista koskevat neuvoitellut edistäisivät jämäityksen lieventämistä Euroopassa ja koko maailmassa. Huolestumisen aihetta olivat Pohjois-Irlanti, Lähi-Itä, Chile jne. Lausuttin, että rauha ei ole vain sodan poissaoloa, vaan että siihen välttämättä kuuluu sosiaalinen ja kansainvälinen oikeudenmukaisuus sekä ihmisoikeuksien ja perusvaapauksien kunnioittaminen. Pitäisi varoa pyri-

en joukkotuhaoaseiden kehittämistä sekä uusien joukkotuhaoaseiden suunnittelua ja kokellemista (teesi 9). Erityisesti korostettiin tulevan Kristuksen syntymän 2000-vuotismuistojuhlan vietämistä soviuksien ja rauhan suurena juhlaana.

Puhttisan vuoden 1989 neuvoittelut, joissa käsiteltiin luomista ja ihmisen vastuuta Jumalan luomakunnasta, nosti myönteisesti esille ns. Brundtlandin komitean kansainvalista ympäristölainstiatian töitä koskevat ensimmäiset luonnotset. Joukkotuhaoaseiden kokeisiin käytyt varat tulisi saannata elämän suojelemissa ja ympäristöön sallyttämisen tähän liittyvien edellytysten luomiseen (iedontannon toisen liitteen yhdestoista teest). Tieteellist-tekninen edistys ei pysty takaamaan ihmisen turvallisuutta ja hyvinvointia (teesi 1). Puhttisan naishuostarin sijainti Viiron sosialistisen neuvoistotasaalla aineksi antoi aiheen toteamukseen, että monet ympäristöongelmat ovat naapurimaiden yhteisistä ongelmista ja vaativat valtioita lainsäädännöllisiä toimia ja kansainvalistä yhteisyyötä (teesi 12). Korostettiin uuden ekologisen ajatuksen omaksumista, kokonaisvaltaiseen vastuuseen heräämisistä luonnon suhteesta, vahvuutesta sukupolvista ja ympäristökavastusta. Yhteisen hyvän edistämisen koskee jokaista kirikon jäsentä (teesi 13).

Kiovan vuoden 1995 neuvoittelujen kahdeksas rauhanteesi korosti, että sodissa ja kriiseissä kirkon täytyy pitää huolta siitä, ettei sitä käytetä väärin palvelimana itsenkäitän nationalismissa intressejä. Lappeenrannassa 1998 taas painotettiin, että valtion ei tule ainoastaan passiivisesti sallia uskonnonympäristöä, vaan etti sen on aktiivisesti edistettävä kansalaisten oikeutta uskonnontarjoittamiseen ja toteuttava näitä oikeuksia käytännössä (teesi 8). Kirkon ja valtion suhteiden kehittämisen tulisi ottaa huomi-

myksiä Raamatulla puolustan rotudi skribinaatiota, kolonialismia ja taloudellista riistoa. Kiovassa 1977 (IV, 1; kts. myös Turku 1980, teesi 17) osapuolet iloisivat ETYK:n lopullisen asiakirjan allekirjoittamisesta kaksi vuotta aikaisemmin ja toteivat, että Helsingin sopimukseen suojuosten toteutuminen kauttaaltaan on tärkeää hienonyksien edistymisen ja rauhanomaisen vahvistumisen kannalta. Suunnitelun Belgradin koukseen panttiin suuria toivoja. Osapuolet mukaan Euroopan kansat olivat oikeutettu odottamaan Belgradin kokousella mainittuun sopimuksen kaikkien kohden toteuttamista. Teessä IV,2 mainittiin KMN:n ja EKK:n ohella myös Kristillinen rauhankonferenssi, Pax Christi ja teessä IV,3 Moskovassa saman vuoden kesäkuussa kokonuttuva konferenssi "Uskonnotkuntien johdotekijöitä pystyvän rauhan, aserisunnan ja oikeudenmukaisen kansainvallisen suhteiden puolesta".

Leningradissa 1983 (teesi 1-3) osapuolet olivat huolestuneita maailman nykytilanteesta todetessaan, että henryksihin oli pysähtynyt ja että varustelun valvonnan tahtiajat ponnistelut eivät olleet johtaneet odottettuihin tuloksiin. Varsinkin ydinasevarastelukilpa oli osapuolten mukaan edennyt ennen tunteamattoman vaaralliseen vaiheeseen. Koska kilpavarastelu ja ydinsota ulkaavat ihmiskuntaa, kulttuuria ja luontoa, molempia pidetään riikoisen ihmiskuntaa vastaan. Osapuolet tukivat ajatusta ydinaseetionmen ydyhykkeiden luomiseksi, mm. Pohjoaan. Joukkotuhaoaseiden leviaminen tulisi estää ja niiden jatkutyttäminen toimisi ensi askelena yleisen ydinaserisunnan saavuttamiseksi (teesi 15). Mikkeliässä 1986 korostettiin ydinvoiman rauhanomaisista käytöistä koskevien sopimusten noudataammista valyvojen kansainvälisen järjestelmien kehittämisen. Kirkot vastustivat jo olemassaolevia.

on molemmissa mäissä vakiintuneet kulttuuri- ja uskonnollis-yhteiskunnalliset realiteetit. Maisسامme olisi vahvistava monille Euroopan valtioille tyyppistä kirkoja ja valtion sekä kirkojen ja yhteiskunnan positivisten suhteiden mallia, jossa uskollisuus uskonnonva-pauden periaatteelle sekä valton, yhten-kunnan ja kirkkoon laaja yhteistyö yh-distisivät (teesi 10). Siten kirkko ja valto voisivat luovalla tavalla avata uusia näköaloja yksilöiden sielun, kans-jemme sielun sekä Euroopan sielun ra-kennukseksi. Erityisesti korostettiin kir-kon kasvatuksellista roolia yhteiskunta-moraalain vahvistumiseksi (teesi 11). Euroopan kirkkogen konferenssin Kirkko ja yhteiskunta -komissio tulisi hyödyntää molempia Kirkkojen yhteisistä ko-kenkasia. Kirkkojen yhteisistä Euroo-paan yhteisöihin tulisi tukea ja kehittää, varsinkin kun kirkot voivat tuoda oman laajemman näkökulmansa kokon Euroop-aan (teesi 12).

Olen edellä kirjannut asiaita, joista voi-si sanoa, että niihin ei tarvita erityistä teologiaa asianantumerusta. On kuiten-kin huomattava, että yliivoimaisesti suurin osa rauhanteeseista ja muista toisen teeman teeseistä, joiden perustellinen lippikäyminen tässä yhteydessä ei ole mahdollista, on luontevaan teologian. Neuvoit iujemmempaa yhteydessä tuottuu rauhanteologinen esitelmämaterianali ja vastavat rauhanteologiset teosit perus-televatkin hyvin ajatusta, jonka mukaan rauhan, luonnon ja ympäristön suje-ttisen ja ihmisen vapauden ja oikeaksi-en puolustamisen ja toteuttamisen ta-voista ei voi sanoa mitään konkreettista ja varteenotettavaa, ennen kuin ollaan selvillä mistä periaatteellisista tavois-ta, joilla kirkkome perustelevat rau-haa. Tässä voisi muistuttaa osanottajia siitä, mitä kirkkojenne valtuuskunnat toteovat Järvenpäässä 1992: "Toisaalta

kristityt ovat vakuuttuneita siitä, että tie-deja filosofia voivat johtaa myös tuboi-sin tuloksiin, mikäli niitä objaavat toi-senlaiset elämän arvot kuin mitä apostolinen usko sisältää." (tiiedonnanmon toinen liite, teesi 12.) Kirkkojenne edus-tajien johdonmukainen huolentulo sitä, että konkreettisesta rauhanteeseen ja mui-den toisen teeman teestien ehdotusten on ollut oltava soposotiomassa. Joskaan ei väliräätäjä johdettaessa, kirkkojenne rauhanteologian, luomisen teologian ja ihmisen vapauttaa koskevien perustavien katsomonen kanssa, on mielessäni ar-viotaava nälämen neuvoittelijen mainittu-ja teeveyä koskovan yhdeksi tärkeäksi onyliukuseksi. Seuraavassa suoritettava teologinen analyysi antaa tälle arvioille rauhanteesta lisätukea.

Rauhan perustee na Jumalan laki rauhan perustee na

myös puolustavat heitä." Itse asiassa ihmisten sydameen kirjoitettua lakiä oli kosketeltu jo Turun neuvoittelussa vuonna 1980, kuitenkin mainitsenutta sanaa "laki". Nämänen neuvoittelijen kolmas rauhanteesi sisältää määrimmän rauhan-työn kuluminsesta kaikille ihmisiille, ei vain kristityille, siksi että Jumala on luon-nut maailman. Rauhantyon ketnot ja to-teutus ovat ihmillisellisen järjen asioita, mutta ei siten, että jokaisesta ihmisen järjen toiminnasta voituisi sanoa, että se on Jumalan tahdon mukainen. Ote on tiukasti teologinen: rauhantyo on järjen asia, "sillä myös Jürki on Jumalan ih-miseelle antama". Vähessä todettiin, että "kristillisestä luonnon- ja ihmiskäytök-sestä arvatuu kaikkien ihmisten yhtei-sen rauhantyon mukodollisuus". Kirkko-jemme valtuuskunnat eivät siis oleet neuvoittelurakennassa siitä, miten sellaisen järjen käsittäeen talkinnan perusteella, jonka mukaan järjellä ei ole mitään suh-desta eikä sitästä ilmoituksena, voitai-siin perustella rauhaa ja tehdä työtä rauhan hyväksi, vaan neuvoittelurakennas-siitä, miten ihmisen Jürki Jumalan jokaisen ihmisen sydämen kirjoitettua lakin perusteella ja tähän lakin sidottuna parhaimmillaan kirjoitettua ja ihmistä kos-kevia rauhantarkoituksia. Pohdissaan "kirkkojen rauhantyon teologisia perus-teitä" kirkkome edustajat ilmaisivat yhteisen Nikaijan-Konstantinopolin us-kontunuutuksen mukaisen ja Raamatum ilmoituksen perustuvan uskonsta Jumalaan luonnan luojana. Oli kysymys "kirkkojen rauhantyon teologisista pe-rusteista".

Yhteisestä formuloinnista huolimatta voidaan kysyä, ovatko luterilaisen osa-puolen käsiäksy sydämen luodusta lais-ta taksimiehen sarmansisaltöimen kuin or-todoksiin. Luterilaiset puhuvat mielellään teologisesti ymmärrästyistä luonno-lisestä lakiista tai ihmenvoikeraudesta, joi-

loin sen sisältöön yhdistyy yhtä hyvin luotu laki, dekaagi, kultainen säännö, vuorisarma ja rauhakuden kaksoskäsky. Luomollinen laki ihmiseen kohdistuu Jumalan häneltä odottama uskoa – jota uskoa ei voida perustella pelkästään so-siaaliettisista kriteerein – joihin kontekstissa sekä oikeudenmukaisuuden sisällön ja ihmisen luomostaan kuuluu-vat oikeudet. Luomollisen lain sisältöön on Jumalan tahdon mukainen rauhan-työs. Kristus on täytänyt lain ja kristityn pääseä uskossa osalliseksi Kristuksen lain täytämyksestä eli rauhadesta (kis. Mikkeli 1986, toinen rauhanteesi). Or-todoksiit ymmärtävät ihmisen sydämen kirjoitetun lain kosmisen, se ihmisen osaltaan Jumalan *yhteismaailmista*, universaalista lakiä. Jumalan laki läpit-see maailman, jonka hän on luonut, ja järkeän käyttävää ihmisen on osa tätä maailmaa (Turku 1980, kolmas rauhan-tesi).

Dmitrovin piispa Filaretin Turun 1970 neuvoittelujen estelmiä tukee edellä esitetyt tulkinta. Filaret tulkitsi Luuk-kaan evankeliumin kohdian 13:4-5 ("Entä ne kahdeksantoista, jotka saivat surmansa, kun Siloan torni sortui hei-dän pääalleen" Luuleneko, ette he olivat syillistyneet johonkin pahempaan kuin muut jerusalemlaiset") Eivät surmaka-nya läillä te kaikki olette tuhon omia, ellette käännä") siten, että Vapahtajan sanassa "avautuu jumalaisen oikeuden suuri laki, joka on aina voimassa ihmisi-maailmassa ja joka maapallissa Jumalan luonossa ... [1. Kor. 14:33; "salta Jumala ei ole epäjärestysken vaan rauhan Jumala"] antaa visuaalia ihmisi-kumalle osoittavaa ihmisiä van Jumalan kuvan kantajana..." "Sodan tuhojen välinätoimiyys" on plispa Filaretin tul-kimman mukaan (esitelmä, s. 7) seuraus-siitä, että jumalaisen oikeuden lakiä ei kyrränen käskeytä (Ex. 20) ri-

kotaaan. Vaikka Jumallallisen oikeuden laki kosmisenä lakin ja näin ollen jokaisen ihmisen luontoon kuuluvana velvoittaa kaikkia ihmisiä, kristityillä on kuitenkin muihin verrattuna erityinen vastuu ihmiskunnan kohtalosta, koska he tuntevat Jumalan taidon (s. 8). – Arkkipiispa Makari on myöhämmän (Kiova 1995, esitelmä s. 4) korostanut Roomalaiskirjeen kohдан 2:14-15 eli "eettisen lain" merkitystä synnyn ihmishuonon turmelevaan valitusta vastaan. Hänenkin esitelmässään mainitut laki tulkitaan viime kädessä kosmisen; se on taisteluvilaine maailman kaikkia pahuiden voinnia vastaan, sillä on merkitysesti maailman sotaalipolitiisesti määrätyneissä tilanteissa ja sen kriisiin ratkaisuissa.

Elevät ihmiset ja maailma kuuluvat kuvauvien ortodoksisen käsitlyn mukaan tiivästi yhteen. Maailma on Jumalan luoma samoinakin siuna vaikuttavat ihmiset, jotka Jumala on luonut omaksi kuvaksi. Arkkipiispa Nakan aloittaa esitelmänsä seuraavasti: "Kaikki me olemme eläviä ihmisiä. Me asumme maailmassa. Sekä me, että maailma on Jumalan luomus. Maailma, jossa me asumme, sekä me itse on Jumalan rakkauden hedelmä: "Ja Jumala katsoi kaikkea, mitä Hän tehty oli, ja katso, se oli sangen hyvää" (Gen. 1:3). Kun Hera loi ihmisen "omaksi kuvaksensa, Jumalan kuvaksi" (Gen. 1:27), kun Hän antoi ihmisen haltuun tämän kauniin maailman, Hän opetti ihmiseille, kuinka ihmisen voi sailyttää tämän maailman yhtiä kauniina, suurennisoisena ja viisaana (Ps. 104:24). Hän siunasi ihmisen ja sanoi: "Olkas hedelmälliset ja lisäntykä ja tyytätkää maa, ja tehkää se itselleen alamaiseksi..." (Gen. 1:28). Hän antoi ihmisen maailman, "että ihmisen viljeli ja varjeli sitä" (Gen. 2:15). Miten synnin samentämä Jumalan kuvu ihmisesessä onkin, tämätkin tämä Jumalan kehotus viljellä ja varjella maailmaa sotia.

hän en sisimmässään." Jumalan kuvana ihmisen toteuttaa tämän mukaisia tarpeitaan nähden elämänsä tarkoitukseen työhön, perheeseen, lasten kasvatukseen ja elämän perustuksiin liittyvissä asioissa; sinä, että se olla Jumalan ja rakastetun ihmisen lähetysydessä, iloja lapsen enimmäisistä sanoista ja hymystä sekä omien kätten töistä (s.1). – On selvää, että Jumalan kehotus samalla suo Jumalan kuvaksi luodulle ihmiseelle tiettyjä oikeuksia (ihmisorekeksia), jotka ovat Jumalan oikeuden laan ilmauksia.

Tämäntapaisen arvioinnin yhteydessä minun ehkä salitetaan viitata teologisten neuvoileijenneem käymistäniseen myötävaikuttaneen metropoliitta Nikodimin esittämään ajatuksen, johon myös piispa Toivainen (päävähäätön käsikirjoius Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ulkoasiain osaston arkiossa, s. 2-3) on viittannut. Se liittyy apologetti-jen ja Kleemens Aleksandrialaisen (muista jo stooolaisuudessa ja Philoniilla tavattavaan) ajatuksen siienninä olevista logoksista (logoi spermatisko). Viitaten Kirkkoissa Augustinusksen tekemään ero-tuksen *civitas Dei* – *civitas terrena* Nicodemoteesa (suom. Toivaisen): "Jumalan kaupungin ulkopuolella tapahtuu alinomaan maailman uudistumista" tottuus ja hyvä perustuvat siemeninä olivien logosten (logoi spermatisko) vaikuttukseen ja ne kasvavat "maailmissa kau-pungissa". Nikodim liittyy käsitykseen, jonka mukaan "myös syntiinlankkeiden ajetus ihmisen alkuperäisen vanhurskuuteen, jonka hän on syntiinlankkeen mukaisesti pyrkimisestä tyydytyskuuteen (estim. Augsburgin tunnustus II; Apol. II, 4-32; Schmalzaldenin opinkokohdat III, 1-11; Solida declaratio 1, 11-12; II, 7). Apologia liittää aiatuksen ihmisen luomisesta Jumalan kuvaksi ja kalttaisuu-deksi ihmisen alkuperäisen vanhurskuuteen, jonka hän on syntiinlankkeen mukaisesta menettelystä (Apol. II, 15-22). Kolmiyhteinen Jumala lahoittaa Kris-tuksessa, joka on Jumalan kuvu (esim. 2 Kor. 4:4; Ef. 4:24; Kol. 1:15; Hept. 13),

Mainttakoon, että Nikaian-Konstantinopolin tunnustukseen liittyen Augsburgin tunnustuskiin korostaa Kolmiyhteis-tä Jumalan kuvan näkyvän ja näkymätöman kuvan. Ihmisenä (Puhitsa 1989, esesi 10) ja etta Jumalan ihmista koskeva luomistarkoitus toteutuu vain sikälä kuin hän tullee osalliseksi Kristuk-sesta, joka on "näkymättömän Jumalan kuvu" (Puhitsa 1989, esesi 11), on siis ovettaa huomioon maita teologiaa tul-kintaelementtejä ja – näkökohtia, joita lausuma tulisi molempien neuvoittelut-ospuolten erikoiskorostusten kannalta ymmärtettäväksi.

Evanjelioni Kristuksesta rauham edellytyksenä

Edeellä sanotun perusteella voidaan välittää, että molempien kirkkojen rauhaa koskevat tulkinnat ovat kiinteästi ankkuroidut niiden yhtiesivistä uskosta nou-seviin keskustuiin, mutta niiden eri traditiosta johduvista eri tavoin painotetu-hin tulkintoihin. Tämä koskee Jumalan laumaa ja ilmoittamaa latka rauhasta koskevaa teologisen argumenttinga, marta yhtä lailla evankeliumia.

Viimeksi mainitusta perustesta neuvoittelijinne rauhasa koskevan teeman tiedetään tarjoavat monta esimerkkiä. Turun vuoden 1980 neuvoittelijen viidentenässä teissä kirkkomme edustajat toteivat yhtiesivisti: "Jumalan valtakunnankansalaisina Kristuksen seurajat on kutsuttu rauhantekijöiksi maailmassa. Tätä kulttuuria he kykenevät seuraamaan Jumalan lapsina vain, jos heilla on rauha Jumalan kanssa. Missä määrin näin on tapahduttu, siellä on uusi pojja ihmisten väliselle luottamukselle ja palvelimiselle. Tässä mielessä myös evankeliumi on kirkkojen rauhantyön perusta." Teesi rakentuu Järvenpään 1974 neuvoittelujen toiseen rauhanteehiin, jossa todettiin:

Mainittakoon, että Nikaian-Konstantinopolin tunnustukseen liittyen Augsburgin tunnustuskiin korostaa Kolmiyhteis-tä Jumalan kuvan näkyvän ja näkymätöman kuvan. Ihmisenä (Puhitsa 1989, esesi 11), on siis ovettaa huomioon maita teologiaa tul-kintaelementtejä ja – näkökohtia, joita lausuma tulisi molempien neuvoittelut-ospuolten erikoiskorostusten kannalta ymmärtettäväksi.

Ihmiselle vanhurskauden uskossa vas-taatolettaavaksi. Kun yhteisesti oleenne lausuneet, että synti on välistänyt Ju-malan kuvan ihmisenä (Puhitsa 1989, esesi 10) ja etta Jumalan ihmista koskeva luomistarkoitus toteutuu vain sikälä kuin hän tullee osalliseksi Kristuk-sesta, joka on "näkymättömän Jumalan kuvu" (Puhitsa 1989, esesi 11), on siis ovettaa huomioon maita teologiaa tul-kintalementtejä ja – näkökohtia, joita lausuma tulisi molempien neuvoittelut-ospuolten erikoiskorostusten kannalta ymmärtettäväksi.

"Jse Pyhä Evankeliumi on meitä kannustamassa rauhantyöhön. Kristus on meidän rauhamme, ja juuri täta julistessan kirkko tekee työtä rauhan hyväksi sanan varsinaisessa merkityksessä."

Rauha Jumalan kanssa on siis edellytyksenä kristityjen rauhan ponnisteluille maailmassa. Tämä sanoitti itse asiassa seikästi jo Turun vuoden 1970 neuvoitulujen viidennessä teessä. Kirkkojenkin rauhantyö perustuu Jumalan tekoon Jeesuksesta Kristuksessa (Zagorsk 1971, teesit 1-2). Leningradin vuoden 1983 neuvoitulussa Kristuksen koskevan evankeliumin ja kirkon merkitystä koostettiin edellisiltä lausumiita hieman muunnelleen seuraavalla tavalla: "Kirkon palvelustyö on jo sinänsä rauhantyö. Kirkko palvelee rauhan asiaa julistamalla evankeliumia. Se tahtoo kiinnittää katsut Kristukseen, josta Raamatuun sanoo: "Hän on meidän rauhamme" (Ef.2:14)." (teesi 12).

Tähän yhteyteen kuuluvat myös ne kirkkojen yhteisesti hyväksymät teistit, joissa viittaan Rauhanruhinaaseen ja Kristuksen opetuksen ja esimerkkiin (Zagorsk 1971, rauhantecsi 4; Kova 1977, rauhantecsi 39; Mikkeli 1986, rauhantecsi 1). Vaikka luterilaiset mieellellä pitävät Vuorisarman yhtenä Jumalan luomaa hoitonollisen lain ilmaisunaa (erityisen mainittuna ansaitsece kultainen sääntö Matt. 7:12) he samalla korostavat Kristukaren Vuorisarmanlaista julistamaa rauhantekoa. Ortodoksit ymmärrivät Vuorisarman lain tähdenkyend. Iutena askeleena vanhurskaiden periaatteelle. Lisessä ymmärtämisenessä, Kristuksen miedalan ilmaisuna, miettilaatiikkana. Erityisesti neuvoitulujenme ortodoksiselle osapuolle Vuorisarman aukenee evankeliumista käsini. Vaikka edellä kuvatut erivät ilmenekään Mikkelissä 1986 hyväksytystä teeseistä, voimme silti iloita yhteen uskoomme perus-

tuvista kolmesta ensimmäisestä rauhan-teestä.

Miten kirkkomme tarkemmin ymmärittää Turussa 1970 hyväksytyn teesin, joka mukaan rauha Jumalan kanssa on edellytyksenä kristityjen ponnisteluille rauhan puolesta maan päällä? Kirkkojenne ensimmäisessä neuvoitulukohdattimessa Turussa 1970 piispa Filaret korosti, että kristityjen on Jumalan kirkolle määrämän järjestykseen puitteissa todistettava rauhasta, luomollisesta ja valtiomallomaisista turpeesta. Tällöinkin lähdökohtana on, että Kristusta tunnustetaan Jumalana ja Pelaajana. Jumala on rauhan Jumala ja Kristus on rauhan Herra (1. Kor.14:33-2. Tess. 3:16).

Rauha on ihmisen sielun bengelis-eettinen olosilta, joka saavutetaan Kristuksen kaskijen noudatamisella, katumiella ja asettumalla alittiksi Jumalan uudistavalle armolle. Rauha ja kristillinen rakkaus kuuluva erottamattomasti yhteen. Rauhan läheenä on Rauhan ruhtinas. Rauha saavutetaan aktiivisella taitteulla pahuitta ja ja vältäytyttä vastaan sekä pokotanomala itsedölön evankeliumin mukaiseen elämään. Piispa Filaretin mukaan sydämen puhautteen perustuva rauha on väkevää lähiruhtaisen rauhakauden motiivi – kuten Vuorisarman sanat suoslasta ja valosta ja kertomus laupiaasta samaralaisesta (Matt. 5:13-14; Luuk. 10:30-37) osoittavat. Ortodoksit (esim. pappismunkki Aleksi, Leningrad 1983) ovat mietteliään lainanneet Serafin Saarvilaisen tunnettu lausuma: "Saavutta rauhan henki ja tuhannet ympäriliä pelastuvat".

Luterilainen osapuolen edustajat ymmärtävät rauhan Jumalan kanssa edellytyksenä kristityjen rauharionniseluihle siten, että Jumala vanhurskautta malla ihmisen ja antamalla hänelle Kris-tuksen sovitustyyön perusteella synnittelevästi vapauttaa hänen tavoittelemasi.

ta Jumalalle kelpaavaa ja hänen omian tekoihin ja pyrkimysin perustuvaa vanhurskautta. Evankeliumi on hanelle vapauttava ilosanoma siitä, että hanelä hänen jumalasuhdeensa siten on ehellytynyt. Koska ihmisen omilla teoillaan ei voi ansaita vanhurskautta Jumalan edessä, evankeliumi Kristuksesta vapauttaa uskovan ja antaa hanelle näin sekä motiviin että voimaa pormistella ihmimmäisestä ja rauhan hyväksi.

Kirkko, ihmiskunta, maailma

Koska Kristus on meidän rauharmme kirkoillammekin on rauhau siitä, että rauhan asia pidetään esillä eri tavoin, *jumalampalveluksin, saarnaaamalla evankeliumia, rukouskin toinen toistenne ja esivallan puolesta*, että ne pyrkivät rauhan säilyttämiseen *olemalla Kirkko ja Järjottamalla ekumeniaa*. Ortodoksinen osapuoli korostaa, että "rauha" on kirkolle *ontologisesti* ominaista. Tämä kylli ilmi esim. piispa Filaretin Turun 1970 kokouksen esitelmästä, jossa asiaa perustellaan ajatuksella Kirkosta Kristuksen ruumina ja verauksella virimpuusta ja oksista (s. 2-3). Serafim Saarvilaisen lausuma ei koske vain yksityistä kristityyttä; sen toteutumisella on merkitystä ihmiskunnalle ja koko maailmalle. Ortodoksisen osapuolen edustajien (piispa Filaretin, pappismunkki Teofanin (= Feofan), arkkipiispa Vladimirin, professori A.I. Osipovin ja rovasti Vitalij Borojovin) esitelmien nojalla on ilmeistä, että Kristuksen rauha käsitetään happutekseksi, joka haputtaa kirkot, yhteiskunnat, ihmiskunnan ja koko ulkonaisten maailman. Rauha on, kuten Borovoi Kiovan 1977 esitelmässään korostaa, maailmaa muuttava voima: maailman valtakunta on muuttuva Jumalan valtakunnaksi. On kyse maailman transfigu-

raatiosta (Filaret 1970). Kristuksen rauha on maailman (kosmoksen) hapattamisen edellytyksä Jumalan Kirkastamessa. Evankeliumiin rauhan edellytykseniä kuuluu siis myös, että Kristuksen rauha on vahvasti ankuuroitunut kirkkoon, kun se välityy maailmseen. *Arviotaessa näiden neuvoitulujen lähestäistä teologiista on erittäin erilaisia* – eräiden huomiota siihin, että rauhan käsite – eräiden maiden käsitteiden rinnalla – ortodoksiset kristillisyyden ja ortodoksisen teologian keskaiseen.

Edella mainitun toteamukseen oikeellisuus saa lisätukea pappismunkki Teofanin Turun vuoden 1980 neuvoitulujen esitelmästä. Teofan esittää, että kirkon tehtävä toteuttaa kahden voiman vaikutuksesta, jursaalisisen, s.o. Pyhan Henrgen armon vaikuruksen kautta, ja ihmisen, s.o. evankeliumin julistamisen välityksellä ja evankeliumin eettisen, elämässä ilmentyneen normien välityksellä. Kirkko on Jumalan valtakuntaa päällä. Jumalan valtakunta sulkee kuitenkin piirintää enemmän kuin pelkästään kirkkon elämän. Siiben kuulan toitus ja hyvyydin niiden kaikissa ihmiskunnan elämän ilmeriemiin suojaissa. Teofan korostaa, että maailma jatkuvasti uudistuu kirkon portin ulkopuolella. Vaikea tämä uudistuminen ei olekaan mystis-armollista. Se on mahdollinen siksi, että ihonistuontoon syntiintäonko-muksen jälkeenkin kuului monia pürijetä Jumalan katoamattomasta havasta, joka yhdessä ilmentää hänen synnytävästä pyrkimystä taidellisyloseen (s. 13). Vaikka Jumalan valtakunnan piti käsittääkseen kirkon elämän ulkopuolella olevaan totuutta ja hyvyyttä maailman transfiguraatio on oikeillessi yhteydes-sä henkilökohtaiseen pelastukseen. Meditaation ja kristillisensä toimintansa ilmenevää rakkauksa Jumalaan on mukana

maailman transfiguratiossa, jossa ihminen Jumalan tarkoituksen mukaisesti on yhteisyyssä hänen kanssaan. Jeesuksessa tapahtuneen inkarnationation tarkoituksesta on liittää ihmisen todellisuus Jumalan todellisuuteen (s. 2, 4, 7).

Edelliseen liittyy asiaallisesti piispaa Filaretin Turussa 1970 tekemä erotus *kirkko-organisaation ja yleisinhimillisen kirkko-organisaation* välillä sekä hiljainen lausunmaista kirkon hengellis-siveellisestä tehtävästä viimeksi mainitussa. Ihmisen synnynnäinen pyrkimys hyvään voidaan hänen esityksessään lógos spermatikós-ópin mukaisesti tulkittaa olevan Kristuksen kirkosta maailmaan lähtevän vaikuttuksen kanssa sopusoinnussa. Kirkon on seurattava kaikkea, mikä aiheuttaa jaantumista maailmaan ja vaikuttettava kaiken pahan eliminoimiseksi ihmiskunnasta. (Vrt. Kiova 1995, rauhanteesei 6; kansalliset konfliktit eivät kuulu kirkkoon, Kristuksen ruumiiseen.)

Järvenpää vuoden 1974 neuvoittelujen esitelmässä arkkipiispa Vladimir on sanonut linjoilla. Ihmiskunnan historian surulliset toisiaiset muistuttavat ihmistä vastusta, rauhaista, kosmista ja yhteisestä ja maailman kaikkeudesta. Vladimir Losskiin viittaten Vladimir korostaa, että kaikkeus ei pelasta ihmisiä, vaan kaikkeus pelastuu ihmisen väliksellä. Maailma seuraa ihmistä, koska se on ikidän kuin ihmisen luonto saaden hypostaatisen merkityksensä ihmisesä. Antropokosminen yksys toteutunut, kun ihmisen kuvaa yhtyy perikuvaltaan. Jumalaan. Kristityt ovat se sana, se lógos, jonka avulla maailma ilmaisee itsellen. Ja juuri tässä omniaisuudessa kristityt vastaavat siitä, herjaako vai ruoleeko se (s. 2-3). Kristittyjen vastuu maailmasta mitäkö yhtyy edella kuvaustuta antropokosmisesta todellisuuden ymärtämisestä käsistä. Siinä on Kristus ja Kristuksen ruumis, kirkko, edellytetty –

Kirkon valto ja hyvän tahdon ihmiseri

Kun ortodoksisen käsitlyn mukaan logesta on siementen muodossa tavatavissa kirkon ulkopuolella ja Jumalan kuvaa ilmenee ihmisen pyrkimyksessä hyvään, kaikki sellaiset asiat, jotka ovat sopusoinnussa kirkon maailman hapat-

tamisen kanssa on pidettävä myönteisintä asiaona. Näissä neuvoitteluisa on eri yhteyksissä, esitelmissä ja teeseissä (esim. Turun 1970 neuvoittelujen kahdeksannessa teessä) korostettu, että on oltava yhteisyyssä hyvän tahdon ihmisten kanssa, vaikuttavat ne siten yhteiskunnan tai valtion tehtävissä. Kirkolle on annettava mahdollisuus vaikuttaa niin, että oikeudenmukaisuus ja muut yhteiskunnarauhaa ylläpitävät asiat päättävät orkeaksiinsa myös valtion hallinnossa. Uskommonvapaus on taattava ja sitä on edistävä, samoin on suojeleva ortodoksisen kirkon uskon ja identiteetin mukaisia, ajatukseen ihmisen Jumalan kuvana perustuvia ihmisoikeuksia. Isänmaanraakautta on ylläpidettävä, mutta viärä patriotsima on vastustettava. Valtiolla ja yhteiskunnalla on kuitenkin eri tehtäväkuin kirkolla. Valtioto perustuu tiettyyn kansalliseen ja kulttuuriseen identiteettiin, kirkko taas on universaalinen, sillä on annettu koko maailmaa koskeva tehtävä. Valtiolle kuuluva esivalta on Jumalalta peräisin ja joka vastustaa esivaltaa, nousee Jumalan säädöstä vastaan (Room. 13:1-2). Koska valtion tehtävä on erilainen kuin kirkon, se ei voi anastaa itselleen Kristuksen kirkolle kuuluva tehtävä. Kolmitytisen Jumalan maailmanhallintansa valtio ja kirkko soivat sinfonisesti. Jumalasta ja Kristuksesta käytettiin ilmanista "pantokrator" (esim. Ilm. 1:4-8; 21:22) ja erityisesti Kristuksesta sanotaan, että hän on maailman kuninkaiden hallitsija, jolle kuuluu kunnia ja valta aina ja ikusesi (Ilm. 1:5-6). Tämän mukaisesti valtio ei voi miehivaltaisesti rajaata kirkon erityistä sinfonian palveluva tehtävää.

Luterilaisten käsitlyn mukaan joka korostaa Jumalan ihmisen sydämen huomaan luonnollista lakia ja dekalogia, valtiolla on rinnakkain kirkon kanssa tavoittelevat yhteisyyssä kirkon kanssa

esimerkiksi pideitävä huolta siitä, että kirkolla on vapaus toimia tunnustuksensa mukaisesti, että Jumalan ihmistä koskevan perimäisen tarkoitukseen sekä luonnonliseen lain ja dekalogn kansasopusoinnussa olevia ihmiskeukeisia, esimerkiksi uskomonvapautta, suojeiluaan. Kirkon julistustehävän toteuttaminen edellyttää ulkonaisista vapautta. Kirkolla on profetallinen tehtävä kiinnittää huomiota seikkoihin, jotka vaikuttavat oikeudenmukaisuuden ja radhan toteuttamiseen maailmassa, välttäessä ja yhteiskunnassa. Luterilaisselkein Jumala on Kakkivalkaitas, joka kuitenkin halitsee maallisen ja hengellisen regimenin, Jumalan luoman lain sekä kirkossa jaettavien sanojen ja sakramenttien väliyksellä. Kristukselle on annettu kaikki valta tavaassa ja rnaan paalilla, kaiken näkyvän ja näkymättöman yli (Matt. 28:18).

Ylä olevista kirkkolistista perinteistä lämme johtuvista painotuseroista huolimatta olemme yhtiesen *Raamatunne ja Nikolai-Konstantinopolin uskonfutus-tuksen mahdollistaneiden perusteiden mukaisesti voineet hyväksyä teologisen neuvoitettujemme tuloksina seuraavat teesit:*

"Rauhanyön juuret sisältyvät pyhään Raamattuun. Jumala loi yhdessä maailman, jossa ihmiset ovat veljiä ja sisaria keskenään. Kristus antoi ihmiseksi tulimesseen rakkauksen ja veljeyden tehtävän (Jh. 13:34-35). Nämä ollen rauhantyö on oikeudenmukaisuuden ja ihmisen puolustamista." (Leningrad 1983, rauhameesi 11).

"Kirkon tehtävä on erityisesti lisätä eri katsomusten, eri sukupolvien ja kansojen valistaa ymmärtämystä. Nämä toimissaan kirkko käännyttää omien jäsentensä puoleen ja kaikkien niidenkin, jotka tavoittelevat yhteisyyssä kirkon kanssa

on kyse myös siitä, miten kristityt halettavat maailman. Ja viime kädessä lógos spermatikós-óppikin edellytetty: lógos ilmenee jo Jumalan kuvaksi luodun ihmisen synnynnäisessä pyrkimyksessä hyvään. Rauhankäytymyksen käsittely on tämän mukaisesti syvästi ankkuroitunut ortodoksisen kirkon perustavimpiin uskoja. Todellisuutta koskeviin totuksiin. Rauha on kirkon kannalta syvästi *teologinen kysymys* – ja näinhan neuvoittelujenemmje alkassa myös edellytetään.

Luterilaisen osapuolen näkemyksessä kirkon ja maailman suhteista orientoituu kuten ortodoksisenkin osapuolen Nikaan-Konstantinopolin uskontumustuksesta käsistä eli Jumalan luonmukuntaa, maailmaa, ihmisen pelastusta ja kirkkooa koskevasta tarkoituksesta käsistä. Jumala on luonut maailman ja Kristukseen uskovat odottavat hänen takaisintuloaan, kuolleiden ylösnousemusta ja tulevan maailman elämää. Kirkko on yksi, pyhä, katolinen ja apostolinen. Luterilaisen käsityn mukaan Jumala hallitsee maailmaa ja kirkko eri tavoin: puhumme maaillisesta ja hengellisestä regemistä. Maaillinen, laillinen esivalta on Jumalan maailmanhallinnan palveluksesta, hengellisen regementin eli (yhici-ssen) kirkon väliyksellä Jumala hallitsee ihmisiä sanan ja sakramenttienväliksellä. Kirkko rukoilee esivallan puolesta ja totelee sitä ja sen lakteja, mikäli ne eivät kaske tekemään syntiä (Augsburgin tunnustus XVI, 6-7).

Kirkko, valto ja hyvän tahdon ihmiseri

Kun ortodoksisen käsitlyn mukaan logesta on siementen muodossa tavatavissa kirkon ulkopuolella ja Jumalan kuvaa ilmenee ihmisen pyrkimyksessä hyvään, kaikki sellaiset asiat, jotka ovat sopusoinnussa kirkon maailman hapat-

samoja plärimäriä ihmiskunnassa." (Leningrad 1983, rauhanteesi 13.)

"Kirkko on alusta asti yrittänyt itsensä Jumalan kansaksi, joka koostuu monista kansoista. Jumalan kansan kutsutaan kaikkiin Kristukseen. Kristinusko on yrittänyt ja yllittää etiiset, kultuuriset ja poliittis-yhteiskunnalliset rauhat. Sen tähden siitä ei voi saada min-käänlaista tukea vialle eikä kansallis-kirkolle." (Kiova 1995, rauhanteesi 3.)

"Kirkko kutsuu kaikkia kansoja Jumalan tahdon mukaisen oikeuden ja rakkaiden toteuttamiseen. Siiben kuului luo-pumista itsekäistä edusta ja valmisi toimia toisia kansoja kohtaan samoin kuin omaa kansaa tai kansanryhmää kohtaan halua toimittavan (Mt.7:12). Sota- ja muina kristialkoina Kirkko on kutsuttu erityiseen valppauteen, ettei kukaan käyttäisi Kirkkoa itsekäiden nationalististen pyrkimysten valikkapa-leena." (Kiova 1995, rauhanteesi 8.)

"Kirkolla, uskonnollisilla yhteisöillä ja valtiolla on kankissa yhteiskunnissa ja erilaisissa poliittisissa järjestelmässä yhteisiä kosketuskohnia sekä samoja kan-salaisia koskettavia intressejä. Toteuttaessaan kansalaisyhteiskunnan yleisää ihmisoikeuksia valtion ei rule ainostaan passiivisesti sallia uskonnorvapautta (ns. negatiivinen uskonnonympärys) vaan sen tehtävä on aktiivisesti edistää kan-

salaisten oikeutta uskonnontarjoitamiseen (ns. positiivinen uskonnonympärys) ja toteuttaa riätä oikeuksia käytännössä." (Lappeenranta 1998, teesi 8.)

"Kirkko elää jatkuvasti eskalologisessa järjestyksessä (Room. 8:24-25, 1 Kor. 13:12, 2 Kor. 5:7). Tämä leimaa Kirkon suhdetta valtoon ja yhteiskuntaan. Kirkko ja valto ovat luonteeltaan erilaiset ja tästä johtuen niillä on erilaiset tehtävät. Kirkko toteuttaa Jumalan tahoaa maail-

massa. Se on aikaan ja paikkaan sidottu ja toteuttaa lähetystehdyvänsä aina tie-tässä valtiossa ja yhteiskunnassa. Kirkon tehtävä on hengellinen, mutta sen sano-malla on tärkeä yhteiskunnallinen mer-kiys. Yhteiskunnallisesta ulottuvuudestaan huolimatta Kirkon ei tule osallistua sellaiseen politiiseen toimintaan, joka on ristiriidassa sen hengellisen tehtävän kanssa. Täyttyessään omaa tehtäväänsä Kirkko on yhtältä kuultainen esival-lille (Room. 13:1-2) ja rukoolee, että se tor-musi Jumalan tahdon mukaisesti (1. Tim. 2:1-4); toisaalta sillä on aina kriittinen tehtävä suhteessa esivaltaan ja yhteis-kuntaan (Apt. 4:19, 5:29)." (Lappeen-ranta 1998, teesi 9.)

"Kirkon ja valtion suhteiden kehittämässä on otettava huomioon molemmissa maissa vakintuneet kulttuuri- ja uskonnollis-yhteiskunnalliset realiteetit... Teologisten neuvoittelujen osapuolet il-maisevat yakaumuksensa siitä, että maissamme on vahvistettava monille Euroopan valtioille typillisistä Kirkon ja valtion sekä Kirkon ja yhteiskunnan po-sitivisten suhteiden mallia. Tässä mal-lissa yhdistyvät uskollisuus uskonnontapauden periaatteille sekä valtion, yhteiskunnan ja Kirkkojen laaja yhteistyö." (Lappeenranta 1998, teesi 10.)

Kirkko ja luomakunta

Turun vuoden 1980 neuvoittelukokouksen kommuuniikeassassa osapuolet lausuvat yhteisesti: "Neuvottelujen osapuolet ovat jälleen saaneet nöyrästää ja kiitoli-sina tuntea, että Pyhä Henki on läsnä-ololleen objannut neuvottelujen kulkua. Kiittäen Jumalaan osanottajat pitävät täysinsä uskoon, toivon ja rakkaiden hen-gessä." (Kts. myös Järvenpää 1992 ja Lappeenranta 1998, kommuuniikeoiden viimeiset kappaleet.) Kirkkojemme edustajien kokoonnuessa kolmannen ker-

ran Järvenpäässä 1974 he eivät voineet hyväställä toisiaan sanomatta: "Neuvottelukokouksen osanottajat päättivät työnsä rukoukseen ja kiihtyvät pelastuksemme päämiestä ja Rauhan ruhinaasta Herraa Jeesusta Kristusta." Samassa kommuuniikeassa edustajat toteavat: "Neuvottelujen osanottajat kintavat Ju-malaan suuresta rakkauudestaan, joka tekni mahdolliseksi tämän veljellisen ja sydämelisen tapaanisen ja siitä, että hän siunasi työmine." (

Edellisestä on kivynyt ilmi, että rauhan-kysymys molempien kirkkojen kannan-ottoissa on keskeisesti teologinen kysy-mys. Kysymystä rauhasta ja luomakun-nasta ei voida käsitellä asettamatta sitä Kirkkojen tunnustusperinteiden perusta-vien totuuskien yhteyteen. Niistä Raa-mattu ilmoittaa ja Raamatussa sanotaan: "Jumala on rakkas" (1. Joh. 4:8).

Yhteinen Kolmipyhiteisen Jumalan tek-oja ilmentävän Nikaiari-Konstantinopo-ljin uskontumustuksemme alkaa: "Me uskomme yhteent Jumalaan, kaikkival-tiaaseen Isään, taivaan ja maan, kaiken näkyväisen ja näkyminäntönsä Luojaan". Jumalan ja maailman kuten Jumalan ja ihmisen suhde on aina Kolmipyhiteisen Jumalan ja koko luomakunnan, maail-maan ja ihmisten, valinen suhde. Maail-mala loi ihmisen omaksi kuvakseen. Puhitsan kokouksen tiedonannon en-simmäisessä liitteessä lausuvat kirkko-jemme edustajat tistil: "Luonut maailma on kolmipersonaisen Jumalan yhteen ja jakanaton tek... Koko luomistystö on osoitusta Jumalan rijaattorasta rakkau-desta ja hyvyydestä" (Ps. 8, Ps. 19, Ps. 74:12-17, Ps. 104; teesi 1-2). Jumala loi ihmisen omaksi kuvakseen, mutta jo Raamatun paratiiskertomus (Gen. 3:1-24) muistuttaa siitä, että synti vääristi-ytti Jumalan kuvan ihmisesä (teesi 10).

kin alas tavoista meidän ihmisten ja meidän pelastuksemme tähden (NC). Hän on antanut yhdelle, pyhälle, yhteiselle ja apostoliselle kirkolle (NC) kass-tamisen ja opettamisen tehtävän, massi-on tehtävän (Matt. 28:18-20; Kiova 1995, ensimmäinen lähetysteesi). Kol-miyhteisen Jumalan tarkoituksesta on maailman, ihmiskunnan ja koko luomakun-nan pelastaminen (Kiova 1995, kol-miyhteisen lähetysteesi). Yksi neuvoittelijen-me rakastetuimpia raamatunkohitoja on Room. 8, entyisestä jakeet 18-25 (esim. Turku 1980, ensimmäinen rauhanteesi). Pühittsa 1989, tiedonannon ensimmain-isen liitteen teesi 12; Lappeenranta 1998, teesi 4 ja 9), joissa on kyse siitä, että luomakunnallakin on toivo päästää poiss katoavaaisudeen orjuudesta. Juma-lan lasten vapautteen ja kirkkautteen. Ni-kaian-Konstantinopolin uskontumustus-muistutusta meistä kuolleiden ylöspou-semuksesta, tulevan maailman ellämis-tä ja Kristuksen valtakunnasta, jolla ei ole loppua. Näistä asiaistä meillä on sama näkemyys ja sama toivo. Me odotamme tulevan maailman elämää; ker-ran Kristus tulee takaisin ja kaikki teh-dään uudeksi (Ilm. 21-22; NC). Juma-lan akuperäiset luomisajatuksset toteu-tuvat. Maailma saa lopullisen täytymyk-sensä Jumalan suunitelmiin toteutue-ssa (Turku 1980, rauhanteesi 1-2).

Jumala on tehty ihmiskunnan yhdestä ainosta asumaan kaikkea maan piirillä. Kansolla on oma roolinsa Jumalan maas-ilmansummitelmassa (Apt. 17:26; Turku 1980, rauhanteesi 10), mutta Kirkossa, Kristuksen rauumissa ei ole tilaa kansal-isille konflikteille (Kiova 1995, 6). Kris-tuksesta ja hänen Kirkossaan, Jumalan yhteydessä ja Jumalan rauhanteesta 4), Kirkon kai-tolisuudesta (Kiova 1995, lähetysteesi 4), kai-kiä ovat yhtä (Gal. 3:28 Kol. 3:11; Kiova 1995, rauhanteesi 2). Kirkon kai-tolisudesta johtuu, etti se on kotsuttu ihmiskunnan yksityyden merkiksi (Turku 1980, kaudes rauhanteesi).

Kirkko on keskeisessä asemassa maailman kultikessa kohti eskatologista päämääränä (Lappeenranta 1998, teesi 4). Syinin todellisuudesta, itsikkyyden ja alueiden valitessa, maanpäällinen kirkko taistelee Kristuksen takaisin tulenseen saakka luonnon ja luomakunnan puolesta julkistamalla Jumalan lakin ja evankeliumia (Pühtisa 1989, tiedonnan toinen liite, teesi 7).

Kun on kysymys ihmisen ja maailman muuttumisesta *ortodoksinen* osapuoli edustaa kantaa väittellen tapahtuvasta theosesta ja maailman transfiguraatiosta *luterilaisen* *mielelläkä korostetusta* Jumalan tahdon kertakaikista toteutumista kaiken uudeksi luomisessa. Ero on painotusero, koska molemmat osapuolet ovat sitä miettä ettei Kolmijeeni Jumala alittuisesti tekee työtä ihmisen ja maailman muuttamiseksi tähönsä mukaisiksi.

Loppuvaihtoimet

Monissa neuvoittelijemme kommunikoissa alkäen Turusta 1970 olennan korostaneet neuvoittelijemme *hyödyllisyystä tili toiselleme uskoninkeruysten parempaan ymmärtämiseen*. Jos neuvoittelijamme arvioiidaan tästä näkökulmasta niiden tarzoekius on toteutunut *tähän asti valituksi tulleiden teemojen osalta*. Vaikka soveltavat teologiset kontekstimme saatavatkin osoittaa eroja, ovat neuvoittelijemme pitäkehykset (Raamattu, ja

NC) toisiksi valittujen teemojen osalta kuitenkin olleet yhteiset. Käsiteltyn asioiden *perustavista teologista lähestymistavoista olemaan ajatelleet samanlaatuiseksi*. Järvenpäässä 1974 kirkkomme edustajat olivat myös sitä mieltä, että siihenasti neuvoittelut olivat lahentineet kirkkojamme ja kansojamme rauhantyötä edistävällä tavalla. Myös heimän neuvoittelut ovat vain vahvistaneet tämän arvionmin. Olemalla Kirkkoja ja käymällä näitä neuvoiteliajia ekumeenissä hengessä kirkkomme ovat oppineet *palisi tuntemaan toisensa rauhanteologisia perusteita myös edistämään rauhan asiaa*. On luottu myös edellytykset *jakavaan ja triviseen kirkolliseen vuorovaikutukseen*.

Kirkkoillaamme on todella, kuten metropolita Vladimir korosti, enemmän yhteistä kuin erottavaa. Neuvoittelijemme jatkoo ajatellen olisi ehkä enemmän kuin on tapahdunut toisiksi valittavien teemojen kohdalla kiinnitetävä huomiota esimerkiksi seuraavien kysymyksin:

- Vanhan ja Uuden testamentin suhde sosiaaliteitisesä argumentatiossa,
- ehtooliisen merkityks kirkon käytännön toiminnalle,
- markkinatalous ja uusliberalismi sosiaaliteitismä häasteina,
- huomispäivän hyvinvointivalio eettisenä kysymyksena,
- uusimman bioteeknikan eettiset haasteet.

Sosiaaliettisten teemojen arvionti ekumeenisen liikkeen näkökulmasta

Irja Askola

Komenttipuheenvuoro

NC) toisiksi valittujen teemojen osalta kuitenkin olleet yhteiset. Käsiteltyn asioiden *perustavista teologista lähestymistavoista olemaan ajatelleet samanlaatuiseksi*. Järvenpäässä 1974 kirkkomme edustajat olivat myös sitä mieltä, että siihenasti neuvoittelut olivat lahentineet kirkkojamme ja kansojamme rauhantyötä edistävällä tavalla. Myös heimän neuvoittelut ovat vain vahvistaneet tämän arvionmin. Olemalla Kirkkoja ja käymällä näitä neuvoiteliajia ekumeenissä hengessä kirkkomme ovat oppineet *palisi tuntemaan toisensa rauhanteologisia perusteita myös edistämään rauhan asiaa*. On luottu myös edellytykset *jakavaan ja triviseen kirkolliseen vuorovaikutukseen*.

Patriarkka Aleksi, arvioidessaan Euroopan Kirkkojen Konferenssin (EKK) työtaisen lähes nelikymmenvuotisen historian ajalta EKK:n yleiskokouksessa 1992, korosti ekumeenisen liikkeen merkitystä Euroopan kaikessa jälleenrakennusyössä ja toistih oman Kirkkonsa sitoutumisen ekumeeniseen yhteistyöhön. "Ekumeenisen liikkeen ja jokaisen yksittäisen kirkon tehtävää on nähdä yhtenä päätehtävänä kristityjen yhteyden vahvistaminen ja osallistuminen maanosamme yhteisen ongelmien ratkaisemiseen kristityjen yhteisen todistukseen ja keskinäisen solidarisuuden kautta." Mielikinnoista on, että molemmat kirkot luetaan EKK:ssa ns. aktivisten jäsenkirkkojen kategoriian. Näin ollen on ymmärrättävää, että sosiaaliteitiset teemat heidän bilateraalissa neuvoittelussaan heijastelevat yleiseurooppalaista ekumenia-agendaan: patriarkka Aleksin perustellisessa arviossa EKK:n työstä esintyyvät itse asiassa

sa kaikki ne teemat, joita venäläis-suomalaisissa kahden välissä neuvoittelussa on käsitelty. Toisaalta saman johdapatoksen voi esittää myös siten, että EKK:n ekumeeninen agenda on heijastanut jäsenkirkkojen todellisuutta eikä "Geneven keskustoinniin näköaloja". Ekumeenisissä piireissä Venäjän ortodoksisen kirkon ja Suomen evankeliluterilaisten kirkon oppikeskuistelut ovat hyvin tunnettuja. Niihin liittääan yleensä arvostava etumerkki. Sosiaaliteititön näkemä nissä rauhan ja yhteistyön symboliaryon: kaksi naapurimaaata, joilla on keskenään vaikka sekaistoria lähinnä yhteysessäan, asettuvat yhteen neuvoitelpöydin ääreen, viettävät yhteisötä jumalanpalveluselämää, kohtaavat antavat tästä kaikesta julkisia kannanottoja; ekumeenisessä sanastossa näitä neuvoiteluja ei lasketa ns. hiljaisen dipломатian kategoriaan, joskin sitäkin purrettä nissä epävirallisesti on varmasti ollut.

Neuvottelujen toteutumistavoista voidaan hahmottaa useita omistuneen eku-

menisen dialogin pääteitä. Ne ovat pitkäjänteisiä ja omaavat paikkansa kummankin osapuolen rakenteessa ; t.s. esim. Kirkkon johtajien tai muiden keskeisten viranhaltijoiden muutos ei ole niitä loppettanut. Toisaalta neuvoittelussa on korostunut myös persoonallisuuskiens merkitys (esim. venäläisten antama nimetus "objajaavanhus" arkipiispa Siimoelle). Ekumeenisen liikkeen tuttajäätme ilmenee siis tässäkin: yksittäisesti ihmisten karisma ja virallistetekniden kantavuus tuottavat tuloksia oikean tasapainon löytäessään. Ekumeenisen kanssa käymisen tunnusmerkki, runsas vieravaraisuus, on ollut tuttu myös näissä neuvoittelissa. Tämän elementin merkitys on alkanut korostua uudelleen ekumeenisessä liikkeessä, kun nuori sukupolvi on alkaniut kysenaiheita siihen. Yhterisen ruuan ja juonnan jakaaminen on saanut puolustajansa, jotka korostavat tallaisen jakamisen hengellistä ulottuvuutta ja näin ollen sen luovuttamaton luometta osana ekumeenista kohtaamisia. Tehokas management ja kiireen kulttuuri ovat osittain uhkaamassa tätä ekumeenista kohtaamisen vanhaa perintettä. Kirkkojen kohtaamisissa yhteen jumalanpalveluselämä on neuvoittelujen pohja, siinä ja sen kautta neuvoitelosapuolet kasvavat yhteisösi. Tämän yhtiseen jumalanpalveluselämän merkityväys on ekumeenisessä liikkeessä usein mainittu ko. neuvoittelujen yhtenä olennaisena omistumiselenitimal.

Ekumeenisen liikkeen esille nostamat kommentit kertovat tietekin ekumeenisen liikkeen yhdettä ajankohdaisesta haasteesta eli ekumeenisen kohtaamisen metodologiasta: uuden sukupolven kiekkilaito ja muut monikulttuuriset valmiudet, it-teknologia ja muuttuneen Euroopan vahvistuneet /vapautuneet kommuunikointimahdollisuudet ovat saataneet kaikki ekumeeniset kokouset vakavien ja keskenään riistiräistäisten uudistusten.

mistarpeiden eteen. Näissä keskustelussa ns. omistuneiden ekumeenisten dialogien analysoinnin merkitys kasvaa.

Venäläis-ortodoksisissä oppikeskuksissa delegaatioiden kokoontumano viestissä yksiselitteisesti kummankin osapuolen antaman arvon nälle neuvoittelulle. Ekumeenisessä liikkeessä molempien kirkkojen on nähty priorisoivan nimisomaan nämä oppikeskustelu ja käyttävän niitä välineen sekä kirkkokuntien keskinäiselle kansakäytämiselle että valtiovaltaan pain kädyllé kommuuniikoinville. Teologian, ennen kaikkea sen sozialiectistien teemojen kautta, on nähty omaavan yhteiskunnallista ulottuvuutta. Kirkkojen itsenäisyystä ja integriteeritöitä on sozialiectistien teemojen kohdalla keskusteltu paljon. Ekumeenisessä liikkeessä voiton on saamassa kanta, jossa ne persoonaalisuudet, joilla ovat mahdollistanneet kansakäytämusta ja ekumeenista osallistumista koko Euroopan sisällä toisen maailmansodan jälkeisenä aikana, ovat tehneet merkittävä työtä. Venäläis-suomalaiset neuvoittelut kouluvat tähän kategoriaan.

Se kriittinen huomio lienee oikeutettu, että monelle kirkon jäsenelle 1970-luvulla luterilaisten kirkon julkilausumissa ilmaistu sitoutuminen oikeudenmukaisuustileluun, rauhan ja solidaarisuden edistämiseen sekä ydinaseettoman Pohjolan luomiseen yhteistyössä kansalaisharjojen kanssa, jää kauaksi. Torsaalta näiden tavotiediden sisältymisen nämenomaan teologisun neuvoitteluhin voidaan nähdä pohjana Vastuuviikon ja piispojen sozialiectistien kannanottojen yhtenä kannustimena: neuvoitteluhilla on ollut siis Suomessa myös kirkon julkisaukkuva ja seurakuntatason toiminta muuttava välinen vakuutus. Neuvoittelujen alkuvaiheissa niihin kytketyt vät myös, tosin erillisinä tapahtumina, myös säännölliset muorisotaamiset teologisine seminaareissa.

naareineen ja molemmimpoluisine tarkkailijavaihtoimeen ja opiskelijavierailuun. Ekumeenisesti tällä on ollut merkitystä: venäläisille se oli ainutlaatuinen maorisorason yhteys länsimaiseen luterilaisten nuorison kanssa ja suomalaisille maorille taas kokemuus, jossa edellisen sukupolven viholliskavayt mutunivat aioksi vuorovaikauskseksi uusienvuosiin. Huomioita kiinnitettiin se, että roomalais-katolinen kirkko on osallistunut piisan ominaisuudesta joihinkin neuvoitteluihin; ekumeenisissä organisatioissa tätä on tulkittu ns. ekumeenisten persoonallisuuskiens kannalla (piispa Verschuren oli tunnettu ekumeenisista taidoistaan myös arkana, jolloin roomalaiskatolisem ja ortodoksisen kirkon suhteet eivät globalilla tasolla olleet helppoja). Ekumeenisen Neuveston rooli Suomessa näissä neuvoittelussa näyttää vähentyneen.

Neuvoitteluiden valmisteluihin on panostettu. Kirkkojen teologisen dialogin on myös tähän haluttu saavan kiistattoman painoarvon. Sozialiectistien teemojen käsitellyissä näkyy kunkin alkakauden leima. Kriittisten huomioiden lisäksi on todettava, että sozialiectistiset teemat syntyvät ainakin kontekstistaan ja vain siinä näitä voidaan käsitellä, ekumeeninen liike on viime vuosina joutunut tekemään myös kanumusta 1990-luvun alkupuolen jälkiväistädestä. Viimeisimpien valmisteluiden kohdalla voi kuitenkin kysyä – sikäli kun yhteiskunnallisen kontekstin merkitys sozialiectiselle teknologialle on myöntetty -, olisiko hyödyllistä sisällyttää valmisteluprosessiin myös yhteiskuntatieteellinen ja ulkopuolinen riitokulma. Valmisteluihin ei ole myöskään virallisesti liitetty Suomen ortodoksistia kirkkoja; luterilaisen ja ortodoksisen kirkon suomalaiset oppineet vottelut kulkevat omana erillisenä juontena. Suomalais-vieräisissä keskusteluissa kohthaavat kaksi eneramistokirkkoa.

Neuvoittelujen sozialiectiset teemat ja niiden käsitellytபainotukset heijastelevat paljolti Euroopan Kirkkojen Konferenssin yhteiskouosten painotukseja. Rauhan teema, nääriltynä ns. positiivisen rauhan käsitein (ei vain sodan poissaoloa, vaan turvallisuutta ja oikeudenmukaisuutta), saa paikkaansa ETYK:n viitehyksessä. EKK:n yleiskokous 1967 oli ilmaissut tarpeen koko Eurooppaa käsittävän huippukokouksen aikaansaamiseksi ja ns. Helsingin päätoasauksikin haluttuutukea en tavoin. Seuraava yleiskokous 1979 perusti nrm. entysohjelman "Kirkkojen ihmisoikeustyö", joka linkittiin ETYK:an Helsingin kokouksen päätoasaukiran tukemiseen. Ihmisoikeudessa niin EKK:ssa kuin venäläissuomalaisissa neuvoittelussa korostui kollektiivinen lähestymistapa yksilöin ihmisoikeuksien sijasta. Kilpaurustelu ja ydinsota tuomittiin; sanasto on yhteisöllä EKK:ssa, ETYK:ssä ja venäläissuomalaisissa neuvoittelussa. Rauhankasvatus ja rauhantutkimus nähdään myös kirkkojen tehtävänä ja yhteisöitä niin ekumeenisten kuin sekuulaarienkin toimijoiden kanssa korostetaan. Baselin ensimmäinen ekumeninen yleiskokous 1989 tuo ORLE-prosessin myötä ekumeenisen esityslistalle ekologiset kysymykset. Samana vuonna Pyhittässä vastuu luonnonkunnasta on oppinevuotien teemana. Ns. Brundtlandin komitean sisällä arvioidaan positiivisesti saman aikana kun Gro Harlem Brundtland oli kysytty ekumeninen puhuja, mm. Basellissa. 1990-luvun oppikeskustelussa heijastuu konkreettisesti työ, jota ekumeeninen järjestö, entyisesti EKK ja Itä-Euroopan kirkot saivat/joutivat tekemään poliittisesti mautuneessa Euroopassa. Kirkkojen ja uskonnollisten yhteisöjen laissaadattomillinen asema oli määräiltävä, uskonnonympäristöllä ollut vahvay, kirkon ja valtion suhteille haittii sanastoa, malleja ja teologisia perusteria. 1998 neuvoittelussa mainitaan

Näiden käsitellytபainotukset heijastelevat paljolti Euroopan Kirkkojen Konferenssin yhteiskouosten painotukseja. Rauhan teema, nääriltynä ns. positiivisen rauhan käsitein (ei vain sodan poissaoloa, vaan turvallisuutta ja oikeudenmukaisuutta), saa paikkaansa ETYK:n viitehyksessä. EKK:n yleiskokous 1967 oli ilmaissut tarpeen koko Eurooppaa käsittävän huippukokouksen aikaansaamiseksi ja ns. Helsingin päätoasauksikin haluttuutukea en tavoin. Seuraava yleiskokous 1979 perusti nrm. entysohjelman "Kirkkojen ihmisoikeustyö", joka linkittiin ETYK:an Helsingin kokouksen päätoasaukiran tukemiseen. Ihmisoikeudessa niin EKK:ssa kuin venäläissuomalaisissa neuvoittelussa korostui kollektiivinen lähestymistapa yksilöin ihmisoikeuksien sijasta. Kilpaurustelu ja ydinsota tuomittiin; sanasto on yhteisöllä EKK:ssa, ETYK:ssä ja venäläissuomalaisissa neuvoittelussa. Rauhankasvatus ja rauhantutkimus nähdään myös kirkkojen tehtävänä ja yhteisöitä niin ekumeenisten kuin sekuulaarienkin toimijoiden kanssa korostetaan. Baselin ensimmäinen ekumeninen yleiskokous 1989 tuo ORLE-prosessin myötä ekumeenisen esityslistalle ekologiset kysymykset. Samana vuonna Pyhittässä vastuu luonnonkunnasta on oppinevuotien teemana. Ns. Brundtlandin komitean sisällä arvioidaan positiivisesti saman aikana kun Gro Harlem Brundtland oli kysytty ekumeninen puhuja, mm. Basellissa. 1990-luvun oppikeskustelussa heijastuu konkreettisesti työ, jota ekumeeninen järjestö, entyisesti EKK ja Itä-Euroopan kirkot saivat/joutivat tekemään poliittisesti mautuneessa Euroopassa. Kirkkojen ja uskonnollisten yhteisöjen laissaadattomillinen asema oli määräiltävä, uskonnonympäristöllä ollut vahvay, kirkon ja valtion suhteille haittii sanastoa, malleja ja teologisia perusteria. 1998 neuvoittelussa mainitaan

erikseen EKK:n yhteiskunta-komission merkitys: Brysselin aikakausi oli tullut osaksi myös oppikeskustelujen todellisuutta. Toisessa Euroopan Ekumeenisessä Yleiskokouksessa 1997 sovittuosteemaa ei tavoin esillä; menneisyyden muisien parantuminen ja vuorovaikutuksen vahvistaminen kaikin tavoin ja kaikilla tasolla Euroopassa yhdisti osanottajat ja sai EU:n viralliset edustajat haluamaan konkreettista kokemusta "ihmisten Euroopasta". Tämä teema ei siällään ole heijastunut Grazin jälkeen oppineuvotteluun, joskin uskonnoista nationalismin käytteaineena varttuaan. Onko Grazin yleiskokouksisen teeman viellä liian läheillä kansojojemme ja lähioluesuhteittemme kannalta?

Tarkasteltaessa oppineuvottelujen sovialiectistä teemoja ekumeenisen liikkeen valossa kiinnitetyt huomio myös siihen, mitä aihekokonaisuuksia tai kohrostuksesta oppineuvotteluista puuttuu. Diakonia, avustustyön etiiset pelissäännot ja koko kysymys diakoniasta kansalaissyhteiskunnan rakentajana on ollut 1990-luvun alusta alkaen yksi eurooppalaisen ekumenian keskeisiä aiheita ja sitä on käsitellyt myös suonalaistissa ortodoksisluterilaisissa oppineuvotteluissa. Ihmisoikeusiesteemiä, myös Euroopan Neuvoston ja ekumeenisten järjestöjen osalta, kysymykset kuolemanrangaistuksesta, abortista, siviilipalveluksesta ja seksuaalisten vähemmistojen oikeuksista ovat osoittautuneet hyvin vaikeiksi teemoiksi, joissa nimennomaan luottamuksellisessa ilmapiirissä käyty ekumeninen keskustelu on tuontanut kaikkia osapuolia tyydittäviä tuloksia. Nämä kysymykset ovat edellyttäneet konkreettista kannanmuodostusta mm. valtion ja kirkon välisistä lainstädantiä johtavissa sekä kirkkojen roolia yhteiskuntamoraalin tukijana kehitettävässä. Vähemmistöjen oikeuksia ja emisiä ristiriitoja neuvoittelussa ei konkreettisellä

la tasolla ole mainittu, vaikka ekumeenisen agendan lisäksi ne ovat kummanakin kirkon omasta yhteiskunnallisesta tilanteesta tuttuja realiteetteja. Myös useiden kertojien dialogi odottaa varmassa käsitellytyäkaansa ajankohdastuen koko ajan kummanakin kirkon, kaikkien eurooppalaisten kirkkojen, toimintaympäristössä. Ekumeenisen liikkeen vahvana teemana on ollut 1988-1998 naisten asemasta ja sosiaaliteettisistä ongelmissa liittyvät kysymykset. Naisiin kohdistuva vikivalta, perheväkivalta ja suomalaisien miesten harjoittama prostituutio Venäjällä suurkaupungeissa koskettaavat konkreettisesti kummanakin neuvoittelusapuolen yhteiskuntia ja sen asukkaita. Kummanakin kirkon edustajilla on ollut oma myöntäinomainnoinne kirkon neuvoittelijoiden roolinsa ekumeenisen liikkeen ensisijaisen tapojia käsitellä näitä vaikeita aiheita. Suonalaistissa ortodoksisluterilaisissa oppilaskusteluisissa seuraava sosiaaliettinen teema on perheväkivalta.

Ekumeeninen vuoropuhelu on osa kirkkojen olemassaoloa; se ei ole toimintaa, jota voidaan priorisoida suhdannevalteluiden mukaan. Niiden metodologian on kuitenkin keltyttää, jotta niiden alkuperäinen merkitys ja anti voi säilyä. Kaikki sellainen toiminta, joka antaa konkreettisia esimerkkejä ja kokemuksia vaholliskuvien murtumisesta ja erilaisiuden arvostamisesta, vahvistaa yhteiskuntarauhaa ja auttaa kirkkoja kantamaan vastuuta luomakunnasta ja sen kaikista ihmisiä. Patriarkka Aleksi totesi Toisessa Ekumeenisessä Yleiskokouksessa 1997, että juuri siksi, että sana ekumenia on alkanut merkitä monissa maissa kristityjen enemmistölle vaarallista ja vastustettavaa toimintaa, meidän on huolehdittava siitä, että emme saarnaa sovitukseen sanomaa vain kansojen välille, vaan uskottavuuden tähden harjoitamme rauhaa ja sevinnollista mieltä myös kaikkien kristityjen kesken.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja Venäjän ortodoksisen kirkon XII teologiset neuvottelut (28.09. – 5.10.2002)

"Sinappi"-neuvottelujen yhteiskunnallis-politiittisten tulosten vertailu Kirkon ajankohtaisten päämaärien kanssa muuttuvassa yhteiskunnassa

Rjabyh Ju.A.,
Moskovan Patriarkkaatin ulkomaisansuhteiden osaston asiantuntija

keskustelussa, ei täältä enää voi olla neuvoittelujen päämatodivina. Ekumeenisen liikkeen 80 vuoden olemassaoloon aikana idea kristityjen yhtenäistymisestä on muuttunut sellaiseksi, että sitä vilppitöniästi uskova ihminen ei ainta voi hyväksyä. Mutta on toinenkin syy, joka pohjalta myös monet uskovaiset ovat kiinnostuneita keskustelemaan toisten uskontokuntien kanssa. Uskovaiset tunnevat itsensä yksinäisksi muuttuvassa maailmassa, ja tämän takia heille syntyy halu kommunikoida toisten kanssa. Nykyisestä maailmasta on tullut globaalinen, ja kristityt kokevat, että heitä on hyvin vähän, ja että ihmiset, jotka haluvat elää Kristuksen oppien mukaan, ovat kollan arvoisia tassä maailmassa. Sen takia me alamme arvostamaan jopa pienintäkin uskontoon liittyvää kanssakäymistä ja ympäriötäin maailman kristillistä rakennerapaa. Meidän on tunnus-

tettava, että nykyinen kristillinen maailma (Christianity) on supistunut kristillisin seurakuntiin, vaikkakin ennen vanhaan kristilliseen maailmaan kuului konkaria kansoja sekä maailmanosia.

Esiteilmissäni arvioin "Sinappi"-neuvottelujen tuloksia Kirkon tehtävän näkökulmasta tähän globaaliseessa maailmassa.

Mikä on oppikeskustelijjemme saavutettujen tulosten ajankohtaisuus kristillisesten uskontokuntien välisen oppikeskustelijen näkökulman kannalta sekä nykyisen kristityn hengellisten tarpeiden tyydyttämisen kannalta? Haluaisin tuoda esin kaksi sitedeusta, joita selittävät, mitä tarkoitan sanalla "ajankohtaisuus".

Patriarkka Sergei/Starogorodskii/¹ uskontokuntien välisen oppikeskustelijen tutkija, eräässä tukimustyössälin korostaa, että on tärkeää ymmärtää "lainsaalaista uskontokuntaa niiden perusmaailmannäkemyksen puitteissa, pitää selvittää itselleen niiden maailmamyrmärtämyksensä... Jokainen, jolla on omatunto, järki ja puhdas moraalinen itselitoisuus, voi arvioida elämää. Santaa olla niin, että joku ei ymmärrä dogmatista arviointia ja joku toinen ei tiedä historiallista todisteita, mutta jokaisen silmien edessä on maailmannäkemyksensä" (1). Patriarkka Sergeiin mielestä maailmanyrmärys on elämän periaatteitten ja ajattelun yhdistelmä, joka vastaa ihmisen sielun tilaa sen ollessa määrityssä tilassa(2). Venäläisen patriarkan mukaan aihe, joka kasittelee ihmisen sieulan tilaa, kun se vastaa Kristuksen opbia, saattaa muodostua tärkeiksi keskustelujen aiheeksi.

muuttuvalle ympäristövälle maailmalle. "Maailmassa ei ole enää mitään neutraalia, ei ole tavallisiaasioita tai kysymyksiä. Kaikesta on tullut kysenalaista, kaksimaisista, kaikesta pitää kiistella antikristuksen kanssa. Kaikki on valittavissa, usko tai ei usko, tästä "tai" tullee polttava... Tulee aika, jolloin todena jokaiseen elämään kosskevaan kysymykseen on saatava kristillinen vastaus ja se on liitettyvä syntetiseen kudokseen ja julistukseen tyydellisyysteen" (3).

Ensimmäisen siataatin lausuma perustuu kristillisen uskontokuntien välisen dialogin metodologiseen katsontakantaan, toinen perustuu siihen, että kristityt ovat huolissaan maailman kohdalosta. Molempien lauselman mukaan nykyankäseen kristitty pyrkii yhtenäiseen kristilliseen maailmannäkemykkeen, joka pitäisi sisältää kaikki tärkeitä kysymykset, dogmatikasta sosiaaliin ongelmiin.

OPPIKESKUSTELUJEN YHTEISKUNNALLIS- POLIITTISEN TEMATIKAN YLEINEN ARVIO

On olemassa näkemys, jonka mukaan yhteiskunnallispoliittinen tematuikka oppikeskusteluissa käsiteltiin fragmenttisesti, suurin ponnistuksin se saatiin mukaan puhtaaseen teologiseen keskusteluun (4). Mielestäni oppikeskustelujen osanottajat osasivat kuitenkin taidokkaasti liittää tämän tematin kanssa opiskelijilleen aihepiirin. Esimerkkinä lästö on Eukaristian, pelastuksen sekä Kirkon mission aihepiiri. Ja esitelmien aiheet puolestaan puhuvat siitä, että oppiajoukot yhdistävät itseensä Kirkon ja opiskelijoiden aihepiirin.

Toisen venäläisen teologin, kirkkoherra Georgij Florovskin mukaan nykyaikealla kirkon teologia on oltava apokalyptinen ulottuvuus, vastauksiksi sosiopolitiiseksi näkökannalta dialektologia, apostolisen uskon todistamisen

nen nykyisessä maailmassa, kirkko ja kansalaisuus, kirkon ja valtion suhteet, vapaus.

Jostakin syystä joskus ei lankaaan tarpeellisessa määrin arvostettu rauhantyö-aihetta käsitteleviä kahdenkeskeisiä keskusteluja, ja tämän aiheen keskustelun kulunutta aikaa pidettiin hukkaan heitetynä.

Itse asiassa 70- ja 80-luvulla uskovaiset olivat todellakin huolissaan rauhan ja sosiaalisen hyväksikäytäntöä ja sitä kysymystä ei tapatu pelkästään antiuskonnilisen valtion taholta. Maailma balansoi rauhan ja yleismailtaillisen ydinsodan välistä ja uskovaisten huolestuneisuuden realista.

Tänä päivänä sodan ja rauhan ongelmaa alkaa olla ajankohtainen, ja tästä johtuen samoin myös Kirkon rauhantyönlähtöön alkavat olla ajankohtainen. Vaikka kirkon globalaisen sodan uhka on hävinnyt, niin sen sijaan on tilalle tulutu monia paikallisia konfliktitilanteita, joissa ovat usein luontevaaran sivilisaatiomaisia tai etnisä. Samanaikaisesti painava on aiheena ovat myös seuraavat ongeliamat: terrorismi, oikeus humanitaarisessa välittöloom, preventiivisten soatoimenpiteiden toteuttaminen. Kristityt odottavat kirkkola vastausta näihin kysymyksiin. Nähiväistä on niin, että meidän kannattaa jälleen keräa ottaa esille kirkkonytäytöissä oppikeskusteluissa rauhan-työtä koskevat kysymykset.

Oppikeskustelujen osanottajat käsittelivät usein rauhantyönlähdettä ja ko. aiheen pohjalta tehtyä piistemällä voidaan nimittää "Kirkko ja politiikka".

Vuonna 1977 todettiin, että Kirkko ei ota virallista osaa poliittikkaan, mutta vaikuttaa poliittiseen ilmapiiriin uskovaisten kansalaistensa kautta.

YHTEISKUNNALLIS- POLIITTISTEN AIHEITTEN KÄSITTELY

Oppikeskustelut antoivat oman panoksensa joidenkkin erilisten yhteiskunnallisen merkittävien aiheiden kehittämisesessä, sellaisien aiheiden kehittämisesessä kuten rauhantyö, oikeudenmukaisuus, ekologia, apostolisen uskon todistamisen

gin aiheita, niin tuntuu, että ne ovat aika yksitoikkoisia. Kahdeksan oppikeskustelua yhdestätoista käsitteili suuressa määrin vain rauhan ongelmaa ja rauhanrakentamista. Vaikkakin Neuvostoliiton aikana rauhan aihe oli omalla lailla eufemisepi, ja näin korostettiin Kirkon yhteiskunnallista toimintaa sanan laajemmassa merkityksessä.

Itse asiassa "rauhan suojan" alla keskusteltiin niistä periaateista, joita myöhempin pystyi hyväksikäyttämään erilaisissa yhteiskunnallisen todellisuuden toiminta-alueissa. Väistä vuonna 1989 keskustelujen aihepiiri laajenee. Uudet aiheet ovat: ekologia, ihmisen vastuu Jumalan luomasta maailmasta, uskon julkistaminen maailmassa, nationalismi, vapaus, valtion ja kirkon väliset suhteet sekä kirkkojen sosiaalinen toiminta.

Oppikeskustelussa ei ollut käytössä mitään erityistä yhteiskunnallis-politiisia kysymyksiä käsittelevää metodologiaa. Tämän takia analysoituaessa keskustelutuloksia, niitä on pidettävä luovan laboratorion toiminnan tuloksina. Voimme todeta, että keskustelussa oli mielenkiintoisia ajatuksia ja lähteitä. Osanottajien individualisen hengellisen kokemuksen pohjalta tuotimme usein uusia näkökulmia esille. Tämä ennalta ennuustamaton prosessi antaa meille loppujen lopuksi kuvan kristillisestä maailmamaisemasta.

YHTEISKUNNALLIS- POLIITTISTEN AIHEITTEN KÄSITTELY

Oppikeskustelut antoivat oman panoksensa joidenkkin erilisten yhteiskunnallisen merkittävien aiheiden kehittämisesessä, sellaisien aiheiden kehittämisesessä kuten rauhantyö, oikeudenmukaisuus, ekologia, apostolisen uskon todistamisen

1. Toinen venäläisen teologin, kirkkoherra Georgij Florovskin mukaan nykyaikealla kirkon teologia on oltava apokalyptinen ulottuvuus, vastauksiksi

Toisaalta poliittikot vativat kommentteja kysymyksseen Kirkon neutralisesta kannasta suhteessa rauhaan. Luulen, että oppikeskustelussa tulee tuleraisuudesta tarkemmin käsitellä Kirkon suhdetta erilaisten struktuureihin, normeihin sekä sosiaalis-politiiseen tilaan ilmentymään.

Oppikeskustelussa sosialispolitiisista linnoista käsiteltiin vain valio ja kansakunta.

Oppikeskustelussa ei annettu arvioita maa- ja valtioneuvostosta, ellei lasketa mukaan vuoden 1971 toteamusta siitä, että kaikkilla kansoilla on oikeus itse valita oma sosiaalinen ja poliittinen yhteiskuntajärjestys (5). Nähtävästi globalisaation alkakaudella, kun vahvistuu yksisääsiöihin kuuluvien kansojen kanssa käymien turivistyyt, tämä kylmän sodan ajoilta oleva väite saa uuden arvon. Tästä nähtävemästä pitäisi syventää siinä yhteydessä, kun mahdollisesti keskusteltaisiin maailmankehityksen nykykaikaisista tendensseistä.

Oppikeskustelut osoittavat, että Kirkon poliittinen neutraliteetti ei tarkoita sen valintipitämätömyyttä hyvän ja pahan ilmenemismuotojen suhteen yhteiskunnassa. Ennen kaikkea Kirkko toteuttaa profetiaa, toisin sanoen kriittistä missiota yhteiskunnan suhteeseen. Missio pohjautuu sen vastuusta maallisen maailman kohtaloista (1977). Toinen Kirkon rooli yhteiskunnassa on olla välittäjänä erilaisissa tehtävissä tässä pilkkoutuneessa maailmassa (6).

Omalta osaltaan valtion rooli uskovaisten uskontomaisissa elämässä on siinä, että valio takaa heille toiminnanvapauden. 1998 vuoden tilanteen mukaan valio on kutsuttu ei vain takamaan uskonnonvapautta, vaan myös edesauttamaan sen toteuttamisen (7).

Oppikeskustelujen virallisista asiakirjoista voi löytää joitakin normeja, jotka koskevat uskovaisten kansalaisten ja valtion välisiä suhteita.

Maintaan olkeudesta olla olematta kuhin toiminnossa, jotka ovat uskonnon vastaan (1972), mutta samallaikaisesti kuuluisuus valtiovallalle kaikissa maailmissa asioissa (1980), kansalaisten vapaudet (1998).

Mielestämäni yhteiskunnallis-politiisessa tilassa tapahtuvan Kirkon toiminnan ongelmana (tämä aihetta otettiin oppikeskusteluissa esille) on suhde sellaiseen valtaan, joka ei liity kristinuskoon, mutta joka tekee päädöksiä joistakin etettisistä normeista. Nykykaikaisessa sekulaarisessa maailmassa me yhdistämme ja enemmän olemme tekemissä vastavaihainen valtojen kanssa. Monissa oppikeskustelujen tiivistelmäissä on todettu, että Kirkon pitää tukea maallisen maailman hyviä aloitteita, joikka ovat suunnatut toisiltaan, oikeudennäkaisuuden ja vapauden toteuttamiseen, vaikkakin niitä toteuttaa ei uskovaiset ihmiset, koska niillä on järki (8) ja omatunto (9), jotka ovat Jumalan lahmaa kenelle tahansa ihmiselle.

Toinen tärkeä poliittinen teema, jota käsiteltiin vuoden 1995 oppikeskustelussa, oli "Kirkko ja kansakunta". Vuoden 1989 oppikeskustelussa Pyhtäsässä (11) Eestissä käsitettiin myös temmaa ilmisen suhtautumisesta ympäristöön.

Siijä "Sinappi"-keskusteluiden aikana ehdittiin käsitellä laaja spektri yhteiskunnallis-politiisia aiheita, joita voi edelleenkin laajentaa.

NEUVOTTELUIDEN HISTORIALLINE MERKITYS

kansainvallisten suhteiden systeemin muodostamisen kannalta. Oppikeskustelut eivät voi, eliä niiden puolikäin eistä konkreettisia politiittisia reseptejä. Mutta kuitenkin ne voivat antaa oman realisen panoksensa keskusteluihin, joissa käsitellään yhteiskunnan kehityksen suuntaa ja tähän vaikuttavia olisi krittilisen herkkyyden ilmeneminen nykyajan eksistentialistien ongelmien suhteen.

KIRKON TOIMINTAPERIAATTEET MAAILMAMASSA

Mutta oppikeskustelujen yhteiskunnallis-politiittisten aiheiden arvo ei ole vain sen erilisten aiheiden käsitteilyn astetta. On olemassa myös toinen tärkeä kysymys, jonka avulla voitaisiin arvioida keskustelujen syyystasie. Kysymys on seuraava: mitä kristityn ihmisen elämän periaatteita ja ajatteluprosessia vahvistettuun oppikeskusteluihissa, kun käsiteltiin yhteiskunnallis-politiutta ongelmienäntä, ja miten niitä voin siin käyttää hyväksseen erilaisten yhteiskunta-aihepiirien yhteydessä erilaisessa historiallisessa ajassa.

Perusformulointi, joka koskee kristityn yhteiskunnallisen toiminnan motioivuutta, on annettu 1977 vuoden oppikeskustelujen loppuauheelmissä ja se koului seuravuudesta: kristityn sosiaalisella aktiivisuudella on kaksinaisinen perusta. Ennen kaikkea nimemonaan yhteisössä halutteeksi rakkaudentoita, joita ovat välttämättömiä oman uskon periaatteitten nooudattamisessa (13), ja toiseksi, kristitty on kutsuttu mahdollisimman suuressa määrin parantamaan maallista maailmaa, sillä "Jumalan Valtakunnan voimat ovat jo alkaneet toimia tällä maailmassa" (14).

Suomen poliittisissa ja yhteiskunnallisissa piireissä, niin kuin herra Saarinen toteaa orissa tutkielmissänsä, oli myös poliittinen kiinnostus oppikeskusteluja kohtaan, erityisesti 1980-luvulla, jolloin länsimaita pyrkivät transformoimaan neuovostovaltaa sisältä pään (12). Yhteiskunnallis-politiisen aihepiirin raameissa hengellisen ja intellektuaalisen kanssakäymisen avulla pystytettiin informoimaan oppikeskustelujen osanottajia ideoista, joikka olivat huoneenomaisia länsimaiselle katsontakannalle.

Minkälaisia yhteiskunnallis-politiisia seuraamuksia saattavat saada aikaan tänään oppikeskustelut? Ennen kaikkea oppikeskustelut ovat tärkeitä monien kansojen maailmankatsomukseen vakiuttavan kahden kristillisen tradition dialogina. Dialogi on tärkeä tänään myös Euroopan kehityvien integraatioprosessien kannalta. Venäjän ja länsimaiden välisen suhteiden kannalta sekä uusien

Oppikeskustelujen virallisista asiakirjoista voi löytää joitakin normeja, jotka koskevat uskovaisten kansalaisten ja valtion välisiä suhteita.

Yhteiskunnallis-politiisten aiheiden käsittelyllä oli ei vain teologinen arvo, vaan myös poliittinen merkitys.

Alussa oppikeskustelujen poliittisena perustehtävänä oli eliminoida sitä vihan ja epäluottamakseen ilmapiiri, joka valitsi Toiseen maailmansotaan osallistuneiden viholliskansojen vältä. Sen takaia tapaamissä jatkuvasti korostettiin oppikeskustelujen rauhan merkitystä neuvosolliiton ja suomen kansojen välillä. On tarpeen palauttaa mieleen, että kylmän sodan aikana Suomella oli erityinen neutraalin naaman status Euroopassa. Suomi ei kuulunut Natoon, sen takia Neuvestoliitto aina pyrkii korostamaan erityistä suhdetta Suomen kanssa, halutten näyttää muille länsimaille, että myös kapitalistinen valtio voi nyöntää suhdausta sosiaaliseen systeemiin.

Suomen poliittisissa ja yhteiskunnallisissa piireissä, niin kuin herra Saarinen toteaa orissa tutkielmissänsä, oli myös poliittinen kiinnostus oppikeskusteluja kohtaan, erityisesti 1980-luvulla, jolloin länsimaita pyrkivät transformoimaan neuovostovaltaa sisältä pään (12). Yhteiskunnallis-politiisen aihepiirin raameissa hengellisen ja intellektuaalisen kanssakäymisen avulla pystytettiin informoimaan oppikeskustelujen osanottajia ideoista, joikka olivat huoneenomaisia länsimaiselle katsontakannalle.

Toinen tärkeä poliittinen teema, jota käsiteltiin vuoden 1995 oppikeskustelussa, oli "Kirkko ja kansakunta". Vuoden 1989 oppikeskustelussa Pyhtäsässä (11) Eestissä käsitettiin myös temmaa ilmisen suhtautumisesta ympäristöön.

Omalta osaltaan valtion rooli uskovaisten uskontomaisissa elämässä on siinä, että valio takaa heille toiminnanvapauden. 1998 vuoden tilanteen mukaan valio on kutsuttu ei vain takamaan uskonnonvapautta, vaan myös edesauttamaan sen toteuttamisen (7).

Kristityn sosiaalisen aktivisuuden perustelun ensimmäisessä osassa todetaan, että sosialis-politiittinen elämä, eikä vain henkilökohtainen elämä ja perhe-elämä, on kuin avoin kenttiä uskovaisselle, jossa hän voi tehdä hyviä töitä noudattaaan oman uskontonsa periaatteita. Tässä sefariaissa on jopa olennassa tarve harjoittaa erilaisia askesisimuloja. Taistelu pahan ilmenemismuotoja vastaan sekä hyvien töiden tekijä Herran tähden edesauttavat yhteiskuntajärjestyksen tyydyllisyttä.

Perustelun toisessa osassa lähdeteknilliseen keelle Kirkon kutsusta julistaa ilosanomaa Taivaan Valtakunnasta, joka Kristukseen lihaksitulermisen jälkeen on tulut lähermäksi ihmistä. Toteuttetaessa ko. kutsumusta Kirkko avaa eskatologisen perspektiivin, toisien sanoen todistaakaan luonnonkunnan Jumalan suunnitelmiin mukaisesta lopullisesta tilasta. Suumanakaisesta Kirkko kusua myös mm. tulevaa ihmisyhtisyyden tilaan. Kirkko todistaan "uuden taivaan ja uuden elämän" tyydyllisydestä, todeten, että maailman, oikeudenmukaisuuden, vapauden ja onnen täydellisyys on edessäpäin. Jatkoisalta taas kristityt kutsutaan toteuttamaan Valtakuntaa jo tällä maan puolella, omassa elämässään (15).

Ylipäätänsä oppikeskustelussa tulee esin ajatus siitä, että yhteiskunnallinen tyydyllisyys ei ole itse päämääri, vaan yksi ihmisen hengellisen työskentelyyn seuraamuksista. Tässä tapauksessa määritetyt saavutukset yhteiskunnallisen tyydyllisyysessä ovat kuin ihmisen sielun kirkastumisen tulos. Täten 1980 vuoden oppikeskustelujen osanotetut korostivat siitä, että Kirkko vaikuttaa yhteiskunnallisiin struktueihin, muuttaen erilisten ihmisten ajatuksen kuvia ja sydämää (16).

Mutta kristityn sosiaalista toimintaa koskevan positiivisen vastauksen jälkeen seurakkin toimitetyksiys: Minkälaisen eettisen normien avulla Kirkollista elämää elävää kristitty määrittelee omat päämääränsä. Yhteiskunnallisessa elämässään? Kristillisen opin ollessa luonteen konkreettisen historiallisen tilanteen suhteen. Ihmisen mieli toteuttaa tätä prosessia välinpitäjä-käsiteiden avulla, joilla on oma perusta kristillisessä opissa ja jotka samanaikaisesti ottavat huomioon omat lainalaisuudet sosiaalis-politiisen elämän toiminnassa. Vastauksen tähän kysymykseen antaa niiden normien yleisiltäminen, joiden puoleen käännytävät oppikeskustelujen osanotujat arvioitavat yhteiskunnallisia ihmisiä. Ne irti asiassa muodostavat niiden käsitteiden käsitteiston (apparaatin), jonka avulla neuvoitueliissä arvioituu erilaisia yhteiskunnallis-politiisia realiaita. Niitä ovat rakkaus, rauha, oikeudenmukaisuus, vapaus ja kokonaisuus. Niiden sahtuttaminen todelliisinden kaassa tapahtuu Kirkon olemassaolon muuttuvien historiallisten olosuhteitten prosessissa.

Koska synnillä vahingoitettu maailma on dynaaminen muotojen kehittämisen sejakä synnillä ilmentämisen, niin Kirkkojen, kuten todetaan yhdessä oppikeskustelujen loppulauselmassa, "piipautuvaasti tiedostaa rauhan ja oikeudenmukisuuden todellitreen sisältö ja millä lailla ne voivat tätä toteuttaa" (17). Kirkon mystisen elämän ylläpitämisen on paras tac "rauhan", "oikeudenmukaisuuden", "rakkauden" ja "vapauden" kategorian olkeinä ymmärtämisenessä suhdevsa yhteiskunnalliseen elämään (18).

Keskustelunaihe rauhan, oikeudenmukaisuuden, rakauden ja vapauden ymmärtämisestä suhteessa nykyajan ongelmiin vaikuttaa hedelmällisesti. Läulen,

että näin ollen näille kisittaille aukeavat uudet kristillisen maailmankatosmuksen näköalat. Tämä lisäksi oppikeskustelussa voisi käydä läpi myös muita kategoriaita, kuten esimerkiksi uhrautuvuus ja palveleminen. Nämä voimme löytää enlaisia lähestymistapoja kristityyten yhteisille yhteiskunnallispoliittisille arvoille.

TOIMINTAMUOTO JA KIRKON ROOLI LUODUSSA MAAILMAMASSA

Tietystikin, ortodoksis-luterilainen yksimielisyys siitä, että sellaiset käsitteet kuten "rauha", "oikeudenmukaisuus", "vapaus" ja "yksseys" ovat yhteiskunnallis-politiisia arvoja, ei ole mikään oppikeskustelujen huomattava teologinen saavutus. Myös ei kristillisissä ja jopa ei uskonollisissa eettisissä systeemeissä voidaan olla uskollisia certissile meille. Sen takia oppikeskustelussa on ollut ja on palkallaan määrillä Kirkon ja kristityjen toimintamenetelmät ja tehtävät tässä maailmassa maailmassa, jotka tekevätkin heidät erilaisiksi ihmisksiä.

Kaikissa oppikeskusteluiissa sosiaalisen etikan lähtökohtana on ollut kristikunnan näkemys ihmisestä. Usein väitetään, että sosiaalinen pahuus ja erimielisyys ovat ihmisen synnillisen vanhan ilmentymia. (19). Sen takia ihmisen uusi siunauskellinen toiminta maan päällä on mahdollista vain sellaisissa olosuhteissa, joissa ihmiskuntaa parannetaan synnistä, jolloin ihmisen yhdistyy taas Jumalaan ja tekee Jumalan kanssa sovinnon.

Valkakkin oppikeskustelussa ei suoranaisesti puhuttu mitään Jumalan ja ihmisen välisestä synergiastä yhteiskunnallisessa mielessä, mutta nimennoruan

näitten pititteitten yhteydessä väitettiin, että Jumala valkuttaa Kirkon kautta maailmseentähtiä johtopäätöksensä siihen, että myös rakkaus, rauha, oikeudenmukaisuus, vapaus ja yhtenäisyys ovat Herran lahjoja ihmiskunnalle. Tämän lisäksi, Jeesus Kristus teki kaikkensa vapautakseen ihmisen synnistä. Saatujen lahjojen suhteen kristityjen pitää toimia niin kuin toimivat hyvat palvelijat herätänsä saatujen lahjojensa kanssa, toisinaan moninkertaistaa ne omilla töillään. Kuitenkin, niin kuin oppikeskustelujen erässä päätelmassä on kirjoitettu (20), etti kristityjen vaikutus maailmaan tapahtuu "beille ominalaisen menetelmien avulla", toisin sanoen Jumalan Sanan saarnaanmisen avulla, sakramentien toimituksen (21) kautta, rukouksen (22) ja rakkauden töiden (23) avulla.

Tämän lisäksi hyväksytään myös kristityjen rationaliset pomistukset rauhantyön, oikeudenmukaisuuden ja yhtenäisyuden suhteen. Pitää paikka merkille myös se, että näitä pomistukset ovat samassa suhteessa Kirkon oman henkilisen riisun kanssa, mitä hyvät teot ovat suhteessa ukkoon. Tämän takia on järkevää myös tulvaisuudessakin pitää yhteiskunnallis-politiisia aiheita tiiviissä yhteydessä teologisten aiheiden kanssa.

Voidaan kirkistämästi sanoa, että oppikeskustelut vaikuttavat pohdintaan sitä, miten rukous, sakramentti ja saarna (toisin sanoen puhasta Kirkolliset toimintat) auttavat ihmistä tekemään päätoimenpiteitä yhteiskunnallisen menetelyn suhteen. Tämän tämä on erittäin tärkeitä kristityn yhteiskunnalliselle hyvinvointille, joka ei halua erottaa omaa Kirkollista elämäänsä jokapäiväisestä elämästäni. Korostettaessa tivista keskustelua yhteyttä kristityn yhteiskunnalliseen

sen ja kirkollisen elämän välillä tulevissa oppikeskustelussa pystymme hengellisessä ulottuvuudessa, emmekä joudu pelkästään politiikkaan piirin. Tämän lisäksi uskontokuntien väliset dialogit, joissa viime aikoina on ollut kasvava sosialismiin ongelmiin keskittiyvä tenuus, väitetyivät kriitikiltä.

Tämän kristillisen elämän ongelmakenttän käsittelemiseksi voisi seuravissa oppikeskusteluissa ottaa aiheeksi esimerkiksi askesin ja hurskauden.

JOHTOPÄÄTÖKSET

Mitä yhteistä johtopäätöksä voidaan tehdä tämän analyysin pohjalta? Jos lähdetään liikkeelle esitelmän alusta, mikä on "osapuolten tutustuminen toisen Kirkkon kokonaismaailmamme-mykkseen", niin pitää todeta, että edes- sämpäin on vielä paljon työtä, vaikkakin on jo saavutettu tuloksia.

Toisaalta, jotta saisi kokonaiskuvan maailmannäkemyksestä, niin on välttämätöntä tutkia myös muita alioita, kuten tiede, kulttuuri ja niin edelleen. Luulen, että Venäjän ortodoksisen kirkon julkaisu "Vuoden 2000 sosiaalisen konseptin perusteet" on meille tissä yhteydessä hyvin lähiökohданa. Toisaalta oppikeskustelut antovat meidän käytööme kehitytyneen poliittisia ongelmia käsittelevän kristillisen näkemyksästietön (apparaatin). Tietysti tämän apparatin jorakin osia tarvitsee edelleen työssää ja kehittää, mutta jo tänään sen avulla meillä on mahdollisuus arvioida muutuvaa maailmaa.

Tämän lisäksi postkristillinen maailma sen johtoajatuksineen ja saavutuksineen tarvitsee kristillistä arvoja, siis sellaisia kristillistä arvoja, jotka oikeudenmukaisuuden pyrkimyksissään ovat vastuussa sosiaalis-taloudellisesta toiminnasta".

Tämän lisäksi postkristillinen maailma sen johtoajatuksineen ja saavutuksineen tarvitsee kristillistä arvoja, siis sellaisia kristillistä arvoja, jotka oikeudenmukaisuuden pyrkimyksissään ovat vastuussa sosiaalis-taloudellisesta toiminnasta".

laista arviointia, joka vastasi kolmanneen vuosisadan suurten teologien helle-niistä ja roomalaisista perintöistä koskevaa arviointia. Tämä on välinäytöntä itse kristityjen kannalta sekä myös ei usko-vaisen maailmankannalta, joka odottaa Kirkolta elävää sanaa.

Viitteet

- Patriarch Sergij (Stragorodskij). Ortodoksisen ihmisen suhtautuminen omaan Kirkkoonsa sekä toissukoisuuteen, Pyh. Johannes Venälaisen kirkon seurakunta. Moskovian Patriarkaatti, Moskova, 2001, s. 27
- Sama s. 27-28
- Florovskij Georgij, kirkkokirra. Venäläisen teologian tiet, Kiova, "Tie totuuteen", 1991 s. 516.
- Saarinen Risto, Faith and Holiness, Lutheran-Orthodox Dialogue 1059-1994, Vandenhoeck & Ruprecht, 1997, s. 78-79.
- Johtopäätös, "Oikeudenmukaisuus ja väkivalta", kohta 1, ZhMP 1972, No 2, s. 58.
- Johtopäätös "Kirkkojen rauhantyö maailmassa", kohta 10 Infomaatiojulkaisu ZhMP, No 9, 1983, s. 22.
- Johtopäätös "Kirkon, valtion ja yhteiskunnan suhde" Infomaatiojulkaisu, ZhMP, No 10, 1998, s. 30.
- Johtopäätös aiheesta "Kirkkojen rauhantyötöminnan teologiset perusteet", kohta 3, OVTS:n arkisto, 21, 1980
- Kohta 16, "Kirkon pitää tukea henkilöitä, jotka oikeudenmukaisuuden pyrkimyksissään ovat vastuussa sosiaalis-taloudellisesta toiminnasta".
- Johopäätös aiheesta "Kirkon rauhantyö ja nationalismi", kohta 4. Infomaatiojulkiedote No 15, 1995, s. 4.

10. Loppulauselma aiheesta "Kirkon rauhantyö ja nationalismi", Infomaatiojulkiedote No 15, 1995, s. 3-4.

11. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja Venäjän ortodoksisen kirkon VII teologiset neuvottelu (Sinapi-VII), Zhurnal Moskovskoj Patriarchii No 11, 1980, s. 54-61.

12. Saarinen Risto, Faith and Holiness, Lutheran-Orthodox Dialogue 1959-1994, Vandenhoeck & Ruprecht, 1997, s. 80.

13. Ks. myös Loppulauselma aiheesta "Oikeudenmukaisuus ja väkivalta", kohta 7, ZhMP 1972, No 2, s. 58. Ks. myös Loppulauselma aiheesta "Vuorisarma ja Kirkkojen rauhantyö maailmassa", kohta 3, Infomaatiojulkaisu, No 8, 1986, s. 32.

14. Loppalauselma aiheesta "Pelastus ja maailman valtaukuta: uskon aihetta ja eettinen tehtävä", Arkisto OVTS, 1977.

15. Teesit "Kristillinen oppi pelastuksesta", Arkisto OVTS MP, Paatosmateriaali, Osa 2, 21G, 1974, s. 4.

16. Protokolla, "Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja Venäjän ortodoksisen kirkon V teologiset neuvottelut Turussa 5-11.06.1980, s. 49.

17. Loppulauselma aiheesta "Oikeudenmukaisuus ja väkivalta", Kohta 3, ZhMP 1072, No 2, s. 57

18. Loppulauselma aiheesta "Kristillisten Kirkkojen palveleminen tähän päiväni", kohta 3, OVTS MP, Loppulauselma, 21G 1974.

19. Loppalauselma aiheesta "Kirkkojen rauhantyön teologiset perusteet", kohta 1, Arkisto OVTS MP, 21Zh, 1980

20. Teesit "Kristillisten kirkkojen palvelemisen maailmassa tänään". Paatelmamateriaali, Osa 2, Arkisto OVTS MP, mappi 21G, s. 1

21. VOK ja ELKF välisen oppikeskustelujen kommuunika, 20-21.3.1970 Simppi, Turku, kohdat 1-4. Infotarvike, 1995.

Lähteet:

- Moskovian Patriarkaatin Ulkoasiainosaston arkisto;
- Kirjeenvaihto Moskovian Patriarkaatin ulkomaisien osastojen kanssa. (Informaatio), 38G, Osa 1, 1970
- Tiivistelmämateriaali, 21G, Osa 2, 1974
- Esielmat, 21G, 464, Osa 2, 1977
- Suom. Ev-Lut-kirkon ja VOK välillä Turussa (Suomi), 4-11-kesäkuuta 1980, 21Zh, Osa 1, 1980
- Venäjässä esitelmä, 21Zh, Osa 2, 1980
- Suomalaisia esitelmää, 21Zh, Osa 3, 1980
- Raportti, 21Zh 582, Osa 4, 1980
- Protokollat venäjän ja suomen kielillä. Viides oppikeskustelu Turussa (Suomi), 4-11 kesäkuuta 1980, 21Zh 116a, Osa 5
- 8-net teologiset oppikeskustelut lääti Leningradissa ja Pyhittsan luostarisissa 16-28 kesäkuuta 1989
- Suom. Ev-Lut-kirkon ja VOK välillä Leningradissa ja Pyhittsan luostarisissa 16-28 kesäkuuta 1989
- Suomen Ev-Lut-kirkko, IX teologiset neuvottelut VOK ja SELK, Järvenpää, Suomi, 18-28 toukokuuta 1992, Osa 1 ja 2.
- Suomen Ev-Lut-kirkko, X teologiset neuvottelut VOK ja SELK, Kiovava, Ukraina, 27 elokuuta – 5 syyskuuta 1995.

12. Suomen Ev-Jut. Kirkko, XI teologiset neuvoittelut VOK ja SELK, Lapinranta, Suomi, 12-19 lokakuuta 1998.

Kirjallisuus:

13. Sergey (Starogradskij), patriarkka, Ortodoksisen ihmisen suhde oman Kirkkoa ja toisuskosunta kohtaan, Johannes Venäläisen seurakunta, Moskovyan Patriarkaatti, Moskova, 2001
14. Simmola N. "Kirkko ja Suomi"

15. Florovskij Georgij, kirkkoherra, Venäläisen teologian tiet, Kiova; "Tietotuuteen", 1991
16. Kansainvälinen konferenssi "Totaaliltaariset lähköt – XX-vuosisadan vaara", Aleksanteri Nevskin veljeskunnan julkaisu, Nizhniy Novgorod, 2001
17. Saarinen Risto, Faith and Holiness, Luteran-Orthodox Dialogue 1959-1994, Vandenhoeck & Ruprecht, 1997.

Eukumeenisia koulutusmahdollisuuksia

Haettavana olevat stipendit

Ulkoasiain osaston välittämät stipendit

Stipendit Yhdysvaltoihin	Eurooppaan
<p>Gettysburgin luterilaisessa teologisessa seminaarissa opiskeluva varten on haettavaa stipendiä lukuviodeksi 2003-2004. Stipendin tarkoituksena on mm. edistää Pohjois-Amerikan luterilaisten ja kirkollisen elämän tuntemusta. Stipendi kattaa asumis- ja opiskelukustannukset. Se on hyvin opintiojensa loppuvaiheessa olevalle opiskelijalle tai vastavalmistuneelle.</p> <p>Stipendi ei kata matkoja. Hakuaika: viimeistään maaliskuun loppuun mennessä KUO/Theologisten asiat, kts. yhteystiedot alla.</p> <p>Hakemus saa olla vapaaehtoinen, mutta siihen tulee sisältyä selvitys opinnoista, curriculum ja muutamien suosittelijoiden nimet.</p>	<p>Unkarin luterilaisen kirkon teologiseen akatemiaan</p> <p>Venäjän ortodoksisen kirkon Pietarin hengelliseen akatemiaan</p> <p>Edellytyksenä näiden stipendiiden saamiselle on opiskelumaan kielen hallinta ja loppavaheessa olevat teologian opinnot. Stipendit sopivat myös vastavalmistuneille. Stipendiaantijakso joko koko luvuksi tai 3–4 kk. Hakuaika puoli vuotta ennen aiottua opintojen alkamista (= lukuauden alkua).</p> <p>Baijerin maakirkko Saksassa myöntää kirkollisaine vuosittain 8–10 stipendia Erlangenilin. Stipendi käsittelee 1–5 kk opinnot Erlangenissa tai Münchenissä tai kuukauden kielikurssin Erlangenissa. Stipendi kattaa asumisen ja opinnot, mutta ei matkoja. Stipendi on tarkoitettu jatko-opintojen harjoittajille.</p>
<p>Myös Chicagoossa, Lutheran School of Theology at Chicago, on mahdollista harjoittajaatko-opintoja kirkonneelle stipendivaihdon puitteissa.</p>	

MARTIN-LUTHER-BUND Saksassa järjestää kielikurssin "Deutsch für Ausländer" Erlangenissa elo-sykskuussa 2003. Hakeminen Kirkon ulkoasiain osaston kautta. Kirkollamme on yksi paikka kurssilla. Kurssi on tarkoitettu papaille, opiskelijoille tai maallikkotyöntekijöille. Perustiedot saksankieliosas vaaditaan.

Luterilaisen maailmanliiton stipendit

Luterilaisen maailmanliiton stipendit ovat jälleen haettavissa vuoden 2003 syyskuun 15 päivänä mennessä. LMI:n stipendiohjelman painopiste on "kolmannen maailman" sekä entisen itä-Euroopan kirkkojen tukemisessa.

Teollistuneen maailman (Eurooppa, Pohjois-Amerikka) kirkkojen jäsenille stipendejä myönnetään vain erityisistä, tarkoin perustelluista syistä.

Suomalaisten stipendin hakijan matallisuudet stipendin saamiseen ovat parhaat silloin, kun suunniteltu opiskelu tähän kulttuuriin valiseen oppimiseen (Inter-cultural learning), eli opiskelu on tarkoitus suorittaa Afrikassa, Aasiassa tai Latinamerikassa Amerikassa. Stipendijakso voi vaihdella 3-12 kuukausiin.

Akateemisten, esim. teologisten, opiskelujen lisäksi ohjelman puitteissa tuetaan myös käytännöllisempää, ei-akateemista opiskelua. Etusijalle asetetaan objemat, joiden painopisteenä on joku seuraavista: Kehitys, Sosiaalinen ja taloudellinen olkeudenmukaisuus, Ihmisökudet, Kristinusko ja muut uskomot ja Kristinusko ja ideologiaat.

* * * *

Lähempää tietoa kaikista näistä stipendeistä ja hakuprosessista on saatavissa Kirkon ulkoasiain osastosta/Teologiset asiat, vs. työalašteeri Kaisamari Hintikka, Satamakatu 11, PL 185, 00161 Helsinki, puh. 09-1802353, s-posti: kaisamari.hintikka@evl.fi

Ulkomaalais osaston kotisivu

KUOn kotisivun osoite on <http://www.evl.fi/kku/>. Siivulta löytyy tiedot mm. avoimn olevista työpaikoista ja haettavana olevista stipendeistä. Reitti kirkon kotisivun (www.evl.fi) kautta on www-palveluja/kirkon.ulkomaansuhjet ja ekumeneiset yhteydet.